

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๗๐ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๒

แม้โลกขาดคนสำคัญผู้ปั้นศิษย์

แม้โลกขาดบรมครูผู้จอมปราชญ์
ให้มนุษย์รู้ชีวิตอนิจจัง
โลกยังคงเป็นโลกแห่งโศกทุกข์
มนุษย์สัตว์ฟัดฟาดพิฆาตกัน
นี่เคราะห์ดีมีพระศาสดาอุบัติ
จึงเกิดชาติศาสน์กษัตริย์พสกนิกร
พระคุณพระบรมครูกู้โลกไว้
โลกเรานี้อยู่ได้ด้วยครูบา
คนทุกคนเกิดเป็นคนด้วยแม่พ่อ
คนสำคัญคือครูผู้ปรานี
ให้อ่านเขียนเรียนหนังสือฝึกปรือศิษย์
จนเติบใหญ่ประพฤติดีมีวิชา
ศิษย์ผู้ใดเจริญดีได้มีชื่อ
เป็นกำลังใจให้ครูผู้อดทน
สมพระราชดำรัสตรัสไว้ว่า
คนศรัทธาด้วยพระคุณความดีมี
เพราะโลกทุกวันนี้ที่อยู่ได้
ให้เหล่าศิษย์รู้วิชาสารพัน
แม้โลกขาดคนสำคัญผู้ปั้นศิษย์
เพราะเงินตราหาได้ไม่มากมาย
องค์พระศาสดานำคำสอนสั่ง
ให้รู้ตั้งในเมตตาการุณธรรม์
กลียุคยังครองเป็นแม่นมั่น
พัลวันแย่งกันกินแย่งถิ่นนอน
สำสัตว์รับพระธรรมคำสั่งสอน
แบ่งนครเขตขัณฑ์อยู่กันมา
ด้วยเมตตาพาให้ได้รู้ว่า
ท่านเมตตาสอนคนเป็นคนดี
แต่ผู้ก่อความเป็นคนนั้นอยู่ที่
เฝ้าอบรมกุมารี กุมารา
ให้มีจิตรักชาติ ศาสนา
มีสัมมาชีพนิยมสมเป็นคน
นั่นแหละคือรางวัลปันกุศล
ฝึกศิษย์ตนเป็นพลเมืองดี
ยากจะหาอาชีพทรงศักดิ์ศรี
เหมือนอาชีพครูนี้แสนยากครัน
ก็ด้วยครูตั้งใจใฝ่ปลูกปั้น
เพื่อสร้างสรรค์โลกเป็นสุขสนุกสบาย
คนไม่คิดอยากเป็นครูดูเบื่อหน่าย
โลกจะกลายเป็นอะไรใครรู้เอย

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

พระบรมดิลก

ประพัฒน์ ธรรมรงค์

ในหนังสือ **"พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์"** หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **"พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ"** มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"ศักราช ๙๑๐ (พ.ศ. ๒๐๙๑)..... จึงเชิญสมเด็จพระเธียรราชาธิราชเสวยราชสมบัติทรงพระนาม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แลครั้นเสวยราชสมบัติได้ ๗ เดือน พระยาหงษาปังเสวณี ยกพลมายังพระนครศรีอยุธยาในเดือน ๔ นั้น สมเด็จพระอรรคมเหษี ***แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรี*** *เสด็จทรงช้างออกไปโดยเสด็จด้วย แลเมื่อได้รบศึกหงษานั้น ทัพหน้าแตกมาปะทัพหลวงเป็นโกลาหลใหญ่แล* ***สมเด็จพระอรรคมเหษี แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีนั้น ได้รบด้วยข้าศึกเถิงสิ้นพระชนม์บนคอช้างนั้น..."***

ข้อความตามที่อ้างนี้ เป็นข้อความสั้นๆ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดมาเสริมให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ก่อนจะนำเอารายละเอียดมาเพิ่มโดยเฉพาะเรื่องพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรี ขอกล่าวถึงความสำคัญของ **"พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์"** ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้ในคำนำหนังสือ **"ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑"** ดังนี้

".....เป็นหนังสือเรื่องพงศาวดารกรุงเก่า ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีรับสั่งให้เรียงขึ้นเมื่อปีวอก จุลศักราช ๑๐๔๒ พ.ศ. ๒๒๓ ที่เรียกว่า พระราชพงศาว-

ดารฉบับหลวงประเสริฐ เพราะพระปริยัติธรรมธาดา (แพ เปรียญ ซึ่งต่อมารับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น พระยาในนามเดิม) แต่ยังเป็นที่หลวงประเสริฐอักษรนิติไปได้ต้นฉบับมาให้แก่หอพระสมุดวชิรญาณเป็นหนังสือพระราชพงศาวดารความแปลกเป็นฉบับ ๑ ต่างหาก จำจะต้องเรียกชื่อให้แปลกกว่าฉบับอื่น **กรรมการจึงให้เรียกว่า ฉบับหลวงประเสริฐ** ให้เป็นเกียรติยศแก่ผู้ไปหามาได้ หนังสือเรื่องนี้ได้พิมพ์เมื่อปีมะแม นพศก จุลศักราช ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ ครั้งหนึ่ง ครั้งนั้นยังบกพร่องครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ต้นฉบับหลวงของพระเจ้ากรุงธนบุรีมาอีกฉบับ ๑ สอบสวนได้ความที่ฉบับเดิมลบเลือนครบบริบูรณ์ ตัวพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้

หนังสือพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ทั้งเนื้อเรื่องแลศักราชผิดกับพระราชพงศาวดารพิมพ์ ๒ เล่ม แลฉบับพระราชหัตถเลขาอยู่หลายแห่ง ข้าพเจ้าได้สอบสวนกับหนังสือพงศาวดารประเทศอื่น **เห็นเนื้อความแลศักราชที่ลงไว้ในฉบับหลวงประเสริฐแม่นยำมาก ข้าพเจ้าเชื่อว่า ศักราชที่ลงไว้ในฉบับหลวงประเสริฐเป็นถูกต้องตามจริง"**

ต่อจากนี้ ขอตัดข้อความตอนหนึ่งในคำบรรยายเรื่อง **"บุคคลตัวอย่างของไทย ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พ.ศ. ๒๐๙๑"** ของ **นายสังวาลย์ พัฒโนทัย** *(ต่อมาได้เปลี่ยนทั้งชื่อและนามสกุลเป็น นายสังข์ พัธโนทัย)* ซึ่งบรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ มีเรื่องเกี่ยวกับพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐที่อ้างในตอนต้นนั้นโดยมีรายละเอียดว่า

*"พ.ศ. ๒๐๙๑ อันตรงกับแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิครองกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี... ประจักษ์เป็นครั้งแรกในประวัติการที่กองทัพพม่าสามารถ บุกเข้ามาเหยียบได้ถึงชานพระนครศรีอยุธยา กองทัพพม่าที่ยกมาครั้งนั้นเป็นทัพกษัตริย์ ผู้เป็นจอมทัพ คือ พระเจ้าหงสาวดีตะเบ็งชเวตี้ (คำนี้มีผู้แปลว่า สุวรรณเอกฉัตร) ซึ่งในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เรียกพระนามเพี้ยนไปเป็น **พระยาหงษาปังเสวกี** กษัตริย์พม่าองค์นี้เข้มแข็งในการสงคราม ยิ่งนัก จึงทรงกล้าหาญชาญชัยถึงทรงยกกองทัพเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยา แต่พระองค์ย่อมทรงตระหนักในความมั่นคงของกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างดีว่า กรุงศรีอยุธยาเป็นกรุงไทย ฝีมือทหารไทยเป็นเครื่องประกันความมั่นคงของกรุงศรีอยุธยามาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ฉนั้นการที่หักเอากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าหงสาวดีตะเบ็งชเวตี้จึงทรงคอยเลือกเอาในกาลที่ทรงเข้าพระทัยว่ากิจการบ้านเมือง ภายในกรุงศรีอยุธยาไม่สู้เรียบร้อยเป็นปกติดี ขณะนั้นกรุงศรีอยุธยากำลังผลัดแผ่นดินใหม่ เกิดความยุ่งยากขึ้นภายในบ้านเมืองบางประการ พระเฑียรราชาได้รับเชิญ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อราวเดือนตุลาคม ทรงพระนามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระเจ้าหงสาวดีตะเบ็งชเวตี้ทรงเห็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญ จึงทรงยกกองทัพออกจากพม่าเมื่อเดือนพฤศจิกายน มุ่งมากรุงศรีอยุธยา กองทัพพม่าที่ยกมาครั้งนั้นเป็นทัพใหญ่ที่มุ่งหมายมุ่งจะหักเอากรุงศรีอยุธยาให้ได้จริงๆ*

ฯลฯ

พระเจ้าหงสาวดีตะเบ็งชเวตี้ทรงกรีธาทัพยกมาทางกาญจนบุรี ตลุยเรื่อยเข้ามาทางสุพรรณบุรี

ผ่านลำสามโก้ ป่าโมก ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาแถบบางโผงผาง เข้าสู่ชานพระนครทางทุ่งลุมพลีด้านเหนือเมื่อเดือนมีนาคม อันเป็นเวลาที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิครองราชสมบัติได้เพียง ๖ เดือนเศษเท่านั้น กองทัพไทยกับกองทัพพม่าได้เข้าสัประยุทธ์กัน การสัประยุทธ์ระหว่างไทยกับพม่าคราวนี้ ทำให้ประวัติศาสตร์ของชาติไทยได้รับเกียรติยศที่จะได้จารึกนามบุคคลสำคัญอีก ๒ ท่านไว้ นามหนึ่งนั้นเป็นนามชาวเรารู้อยู่ทั่วไปแล้ว ***ส่วนอีกนามหนึ่งนั้นคือพระบรมดิลก พระราชธิดาสมเด็จพระสุริโยทัยนั่นเอง พระนาม พระบรมดิลก นี้ได้มาจากหนังสือคำให้การของชาวกรุงเก่าและไม่อาจรับรองได้ว่าจะเป็นพระนามที่ถูกต้องตามทางราชการทีเดียว.....”***

สังวาลย์ พัฒโนทัย เจ้าของคำบรรยายที่อ้าง มีบทบาทสำคัญทางการเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทยทั้ง ๒ สมัย สมัยแรก *(พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗)* เป็นเลขานุการกรมโฆษณาการ *(ต่อมาเปลี่ยนเป็นกรมประชาสัมพันธ์)* และเป็นผู้ชี้แจงนโยบายและช่วยเหลือการโฆษณากิจการของรัฐบาล โดยใช้ชื่อสมมุติเป็น **นายมั่น ชูชาติ**

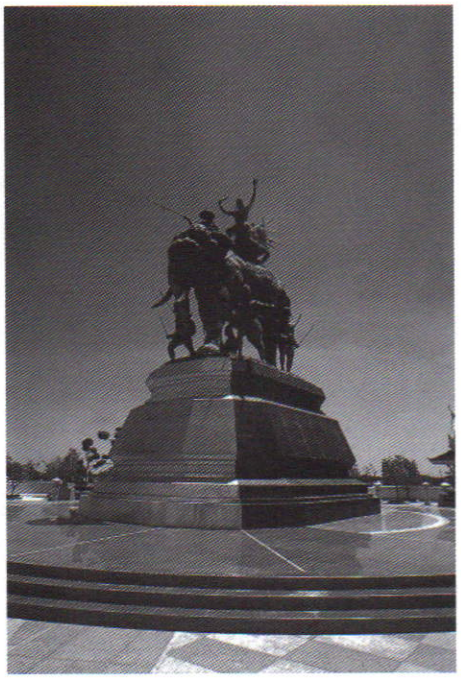

พระราชานุสาวรีย์พระสุริโยทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สนทนากับ **นายคง รักไทย** สมัยที่สอง *(พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๐๐)* เป็นหัวหน้ากองหนังสือพิมพ์ของกรมโฆษณาการ นอกจากตำแหน่งหน้าที่ทางราชการดังกล่าวแล้ว ท่านผู้นี้ยังเป็นนักเขียนที่เขียนเรื่องต่างๆไว้อีกมาก เช่น ของดีในประวัติศาสตร์ พระเจ้าปราสาททอง สารคดีท่องเที่ยว เป็นต้น

แต่เรื่องที่สังวาลย์ พัฒโนทัย อ้างหนังสือ **“คำให้การของชาวกรุงเก่า”** ระบุพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และสมเด็จพระสุริโยทัยว่ามีพระนามว่า **พระบรมดิลก** นั้น มีข้อแม้ในตอนท้ายว่า **“ไม่อาจรับรองได้ว่าจะเป็นพระนามที่ถูกต้องตามทางราชการที่เดียว”** ดังนั้น อาจเพราะเหตุการณ์เกี่ยวกับสงครามระหว่างไทยกับพม่าครั้งนี้ ในบรรดาหนังสือพระราชพงศาวดารของไทยส่วนใหญ่เช่นพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา พระราชพงศาวดารฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ เป็นต้น ไม่เหมือนกับที่กล่าวไว้ในหนังสือ **“คำให้การของชาวกรุง”** กล่าวคือพระราชพงศาวดารของไทยส่วนใหญ่ มีสาระสำคัญเป็นไปในทำนองเดียวกันกับที่**พระยาโบราณราชธานินทร์** *(พร เดชะคุปต์)* สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่ากล่าวไว้ในเรื่อง **“ตำนานกรุงเก่า”** ตอนที่กล่าวถึงป้อมจำปาพลอยู่นอกพระนครศรีอยุธยาว่า

“มีความในพระราชพงศาวดารกล่าวว่า เมื่อครั้งพระเจ้ากรุงหงสาวดี (ตะเบงชวยตี้) ยกทัพมาติดพระนคร... ครั้งนั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้เจ้าพระยาจักรีออกไปตั้งค่ายตำบลลุมพลี เจ้าพระยามหาเสนาออกตั้งค่ายบ้านดอกไม้ป้อมท้องนาหันตรา พระยาพระคลังตั้งป้อมท้ายคู พระสุนทรสงครามตั้งค่ายป้อมจำปาพล ในการสงครามคราวนั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพร้อมด้วยพระสุริโยไทย ซึ่งเป็นสมเด็จพระอรรค

ราชมเหสี และพระราเมศวร พระมหินทราธิราชโอรส ทรงช้างพระที่นั่งยกพลออกไปต่อยุทธกับพระเจ้าหงสาวดีที่ทุ่งภูเขาทอง ช้างพระที่นั่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสียที่เบนให้หลังแก่ข้าศึก พระสุริโยไทยก็ขับช้างพระที่นั่งสะอึกเข้ารับไว้ ช้างพระเจ้าแปรรับได้ล่างถนัด ช้างทรงพระสุริโยไทยแหงนหงายเสียที พระเจ้าแปรจ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าวต้องพระอังสาพระสุริโยไทยตะพายแล่งมาถึงราวพระถันสิ้นพระชนม์บนคอช้าง พระราเมศวร พระมหินทราธิราช ก็ขับช้างพระที่นั่งเข้ากันพระศพพระราชมารดาเข้าพระนครได้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงโปรดให้เชิญพระศพพระสุริโยไทยมาไว้ที่สวนหลวงครั้นรุ่งขึ้นพระมหาอุปราชาแต่งพลเข้าตีค่ายพระสุนทรสงคราม แตกเสียค่ายและป้อมจำปาพล ครั้นเลิกสงครามแล้วจึงโปรดให้แต่งการพระราชทานเพลิงพระศพพระสุริโยไทย และที่ซึ่งพระราชทานเพลิงนั้นโปรดให้สถาปนาเป็นอารามชื่อ วัดสปสวรรค์"

แต่ในหนังสือ **"คำให้การของชาวกรุงเก่า"** สาระสำคัญของเหตุการณ์ตอนนี้ ผิดแผกแตกต่างจากพระราชพงศาวดารของไทยฉบับต่างๆ มากซึ่งพอสรุปความได้ว่า

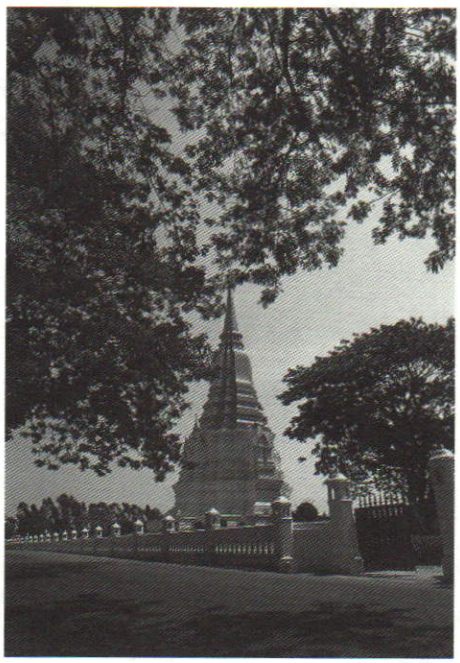

พระเจดีย์ศรีสุริโยทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อพระเจ้าหงษาวดี *(ในคำให้การเรียก **พระเจ้าช้างเผือกหงษาวดี**)* ทรงทราบว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ *(คำให้การเรียกว่า **พระมหาจักรวรรดิ**)* มีช้างเผือก ๗ ช้าง จึงโปรดให้ราชทูตเชิญพระราชสาสน์มาขอช้างเผือก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงปฏิเสธไม่ยอมให้ พระเจ้าหงษาวดีทรงพระพิโรธ ยกทัพมีจำนวนพลถึง ๕๐๐,๐๐๐ เข้ามาทางเมืองระแหง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงทราบจึงยกทัพไปปะทะที่ทุ่งมโนรมย์ ทั้งสองฝ่ายเสียไพร่พลล้มตายเป็นอันมาก พระเจ้าหงษาวดีสลดพระทัยเลยขอหย่าศึกและขอเปลี่ยนวิธีการรบเป็นการรบแบบยุทธหัตถี โดยจอมทัพของแต่ละฝ่ายรบกันตัวต่อตัวในวันที่ ๗ ภายหลังวันท้ารบ สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิทรงยินยอมตามนั้น และทรงยอมรับสัญญาที่ว่าถ้าฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่นัดไว้ ต้องเป็นฝ่ายแพ้

แต่ครั้นถึงวันที่ ๗ ตามที่นัดหมาย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงพระประชวรหนักเสด็จออกมาทรงพระทำยุทธหัตถีไม่ได้ จึงเกิดโกลาหลเป็นการใหญ่ เพราะเกรงจะเสียเมืองแก่ศัตรู เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนี้ **"คำให้การของชาวกรุงเก่า"** กล่าวเป็นข้อความว่า

***"ขณะนั้นพระบรมดิลกซึ่งเป็นพระราชธิดามีพระชันษา ๑๖ ปี** จึงกราบทูลว่า พระราชบิดาได้ทรงทำสัญญาไว้กับพระเจ้าหงษาวดีแน่นหนามาก ถ้าไม่ออกไปทำยุทธหัตถีในวันนี้ ก็จำจะต้องยกราชสมบัติให้แก่เขาตามสัญญา คราวนี้ไม่มีใครที่จะออกต่อสู้ด้วยข้าศึกแล้ว กระหม่อมฉันจะขอรับอาษาออกไปชนช้างกับพระเจ้าหงษาวดี ฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จพระราชบิดา ถึงแม้กระหม่อมฉันจะเสียชีวิตในท่ามกลางข้าศึก ก็มิได้คิดอาลัย จะไว้ชื่อให้ปรากฏในแผ่นดินชั่วกัลปาวสาน"*

คำกราบทูลของพระบรมดิลก

ดังกล่าวนั้น พระราชมารดาซึ่งใน **"คำให้การของชาวกรุงเก่า"** ออกพระนามว่า **พระมหาเทวี** *(หาได้ออกพระนามว่าสมเด็จพระสุริโยทัยดังในพระราชพงศาวดารของไทยไม่)* ทรงห้ามปรามหลายครั้ง แต่พระบรมดิลกไม่ทรงฟัง และในที่สุดก็จำต้องทรงอนุญาต พระบรมดิลกก็ทรงเครื่องพิชัยยุทธอย่างพระมหาอุปราชเสร็จแล้วเข้าเฝ้าสมเด็จพระราชบิดามารดาทรงได้รับพระราชทานพรให้มีชัยชนะ *"ขอให้ข้าศึกพ่ายแพ้แก่บุญบารมี อย่าให้ต่อสู้กับเจ้าได้ เจ้าจงระมัดระวังตัวอย่างได้ประมาท"*

เมื่อทรงรับพระพรแล้ว ก็ถวายบังคมลาออกมาทรงช้างต้นชื่อบรมฉัททันต์ ยกพลออกไปยังทุ่งมโนรมย์ **"คำให้การของชาวกรุงเก่า"** บรรยายฉากการทำยุทธหัตถีครั้งนี้ไว้ว่า

"ครั้นกองทัพถึงพร้อมกันทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว ก็ยกธงขึ้นเปนสัญญาณแล้วต่างก็เข้าทำยุทธหัตถีชนช้างกัน พระบรมดิลกเปนสตรีไม่ชำนาญการขับขี่พระคชาธาร ก็เสียทีแก่พระเจ้าหงษาวดี ช้างต้นบรมฉัททันต์เบนท้ายให้ท่าแก่พระหงษาวดี พระเจ้าหงษาวดีก็ทรงพระแสงของ้าวฟันถูกพระบรมดิลกตกจากช้างทรง พระบรมดิลกร้องได้คำเดียวก็สิ้นพระชนม์ พระเจ้าหงษาวดีได้ทรงฟังเสียง จึงทราบชัดว่าเปนสตรีปลอมออกมาทำยุทธหัตถีกับพระองค์ ก็เสียพระไทย ทั้งละอายแก่ไพร่พลทั้งปวง จึงตรัสในที่ประชุมว่า ครั้งนี้เราเสียทีเสียแล้ว ด้วยเราไม่พิจารณา ให้แน่นอนทรงทำยุทธนาการกับสตรีให้เสื่อมเสียเกียรติยศ กิติศัพท์จะลือชาปรากฏไปชั่วกัลปาวสาน ว่าเราเป็นคนขลาดจึงมาทำยุทธนาการสู้รบกับสตรี เมื่อพระเจ้าหงษาวดีตรัสดังนี้แล้ว ก็ได้รวบรวมผู้คนช้างม้ายกทัพกลับคืนพระนคร"

เรื่องของการรบครั้งนี้ ใน **"คำให้การของชาวกรุงเก่า"** ผิดแผกแตกต่างกันจากพระราชพงศาวดารไทยที่กล่าวถึงสงครามระหว่างไทยกับพม่าที่เรียกว่าสงครามคราวสมเด็จพระสุริโยทัยทิวงคตบ้าง คราวเสียพระสุริโยทัยบ้างโดยสิ้นเชิง

คงจะเป็นด้วยเหตุที่พระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีที่ปรากฏว่า **พระบรมดิลก** สังวาลย์ พัฒโนทัย จึงไม่มั่นใจ *"และไม่อาจรับรองได้ว่าเป็นพระนามที่ถูกต้องตามทางราชการทีเดียว"* แต่กระนั้น ก็ยังคงมีความมั่นใจว่าสงครามครั้งนี้ทำให้เกิดมีวีรสตรีไทยขึ้นถึง ๒ พระองค์ จึงพยายามค้นคว้าหาหลักฐานจากหนังสือของชาวต่างชาติมาเสริมเรื่องสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ เพิ่มเติมว่า

"ฝรั่งคนหนึ่งชื่อ ดับบิว เอ อาร์ วูด แต่งประวัติศาสตร์ไทยเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อถึงตอนศึกหงสาคราวนี้ ก็เชื่อตามพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์เหมือนกัน ดังจะขอแปลบทความตอนนั้นมาแสดงไว้ในที่นี้ด้วย

ไม่แต่เพียงสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและพระราชโอรสเท่านั้นที่เสด็จเข้ารบพุ่งกับข้าศึกยังสมเด็จพระสุริโยทัยเอกอัครมเหสีและพระราชบุตรีองค์หนึ่งของพระองค์ก็เสด็จเข้ารบด้วย วีรสตรีทั้งสองนี้ทรงแต่งพระองค์อย่างชาย ทรงพระคชาธารเสด็จเข้าสัประยุทธอย่างองอาจเคียงข้างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และพระราชโอรสในการที่ทรงช่วยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิให้พ้นอันตรายนั้น สมเด็จพระสุริโยทัยและพระราชบุตรีทรงถูกข้าศึกประหารด้วยหอกตกจากหลังพระคชาธารสิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์"

ความเพียรพยายามเพื่อให้ทราบพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระสุริโยทัยว่ามีพระนามว่า **พระบรมดิลก**

นั้น *"ถูกต้องตามทางราชการ"* หรือไม่ ของสังวาลย์ พัฒโนทัย ก็จบลงด้วยคำว่า *"ก็แหละเมื่อเรายังหาหลักฐานอื่นมาพิสูจน์ดีกว่าหนังสือคำให้การของชาวกรุงเก่าไม่ได้แล้ว ในชั้นนี้จึงขอให้เราถือเอาพระนาม* ***พระบรมดิลก*** *เป็นวีรสตรีของชาติอีกคนหนึ่งไปพลางก่อน จนกว่าจะมีผลพิสูจน์ไปอย่างอื่น"*

ผู้เขียนก็หวังอย่างที่สังวาลย์ พัฒโนทัยหวัง ซึ่งอาจจะเป็นคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ของรัฐบาลหรือส่วนราชการผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง จะพิสูจน์ปัญหานี้ได้ แต่ข้อที่ผู้เขียนมั่นใจก็คือ วีรสตรีของไทยทั้งสองท่านนี้มีจริงตามพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ซึ่งได้แก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรี ผู้มีพระชันษาเพียง ๑๖ ปี ทรงมีพระทัยเข้มแข็งเด็ดขาดเสด็จทรงช้างศึกพร้อมพระแสงของ้าวเข้าประจัญหน้ากับอริราชศัตรูซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นชายชาญศึกในสมรภูมิและดำรงตำแหน่งจอมทัพ แม่ทัพ ทั้งสิ้น โดยมิได้ทรงหวั่นเกรงแม้แต่น้อย สมดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชนิพนธ์คำโคลงสี่สุภาพบทหนึ่งว่า

อันเราเป็นชาติเชื้อ ชาวไทย
ตัวเล็กก็มีใจ ใหญ่ป้า
ไม่ยอมระยอบใคร ในโลก เลยพ่อ
ถึงอริราญห้ำ ห่อนแสยงฯ

จาก พ.ศ. ๒๐๙๑ จนถึงบัดนี้ *(พ.ศ. ๒๕๔๒)* ๔๕๐ ปีเศษผ่านมาแล้ว คนไทยและชาติไทยก็ยังควรรำลึกพระวีรกรรมของพระองค์อยู่เคียงคู่กับพระราชประวัติและพระวีรกรรมของพระราชมารดาของพระองค์คือ สมเด็จพระสุริโยทัย

ปัญหาสุดท้ายของพระบรมดิลก สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชบุตรีองค์นี้ก็คือ พระอัฐิของพระองค์อยู่ที่ไหน **"คำให้การของชาวกรุงเก่า"** ว่า *"พระราชทานเพลิงพระศพพระราชธิดาที่พระเมรุ ซึ่งพระราชทานเพลิงนั้นให้ก่อเป็นพระเจดีย์ แล้วบรรจุพระอัฐิพระราชธิดา ที่นั่นมีนามปรากฏว่าตำบลเนินเจ้า มาจนทุกวันนี้"* สังวาลย์ พัฒโนทัยว่า *"ข้าพเจ้าเข้าใจว่า อัฐิธาตุของพระบรมดิลกราชบุตรีก็น่าที่จะบรรจุอยู่ในเจดีย์ศรีสุริโยทัยด้วยเช่นเดียวกัน"* ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างไรยังคงเป็นปัญหาที่ชวนให้ศึกษาค้นคว้ากันต่อไปอีกปัญหาหนึ่ง

ในหนังสือเรื่อง **"จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** ของ นายตรี อมาตยกุล มีเชิงอรรถเกี่ยวกับพระเจดีย์ศรีสุริโยทัย ซึ่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสร้างไว้เป็นอนุสรณ์ว่า *"กล่าวกันว่ามีสถูปอีกองค์หนึ่ง เป็นเจดีย์กลมทรงระฆังแบบลังกา แต่ถูกรื้อเสียเมื่อคราวสร้างกรมทหารในรัชกาลที่ ๕"* พระสถูปองค์นี้กระมังที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสถาปนาไว้เป็นอนุสรณ์ถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราชธิดา *(พระบรมดิลก)*

สุดท้ายนี้ขออัญเชิญพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นไว้เป็นเครื่องเตือนปวงชนชาวไทยว่า

ใครรานใครรุกด้าว แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ ขาดดิ้น
เสียเนื้อเลือดหลั่งไหล ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น ชื่อก้องเกียรติงาม
หากสยามยังอยู่ยั้ง ยืนยง
ไทยก็เหมือนอยู่คง ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง ไทยอยู่ ได้ฤา
เราก็เหมือนมอดม้วย หมดสิ้นสกุลไทยฯ

ภาษาเมือง

ก. กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ภาษาเป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของชาติ ที่ทำให้ทราบว่าคนพูดภาษานั้น เป็นคนชาติอะไร และยังมีสรรพคุณขยายต่อไปอีกมากมาย เช่นบอกถึงลักษณะทางกายวิภาคทำให้ออกเสียงอย่างใดได้ถนัดหรือไม่ถนัด มีประวัติความเป็นมาของชาติ มีความสัมพันธ์กับชาติอื่นมาอย่างใด มีความเจริญทางวัฒนธรรมประเพณี นิสัยใจคอ หยาบหรือประณีตเพียงใด ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง **"ความเป็นชาติโดยแท้จริง"** ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไว้ว่า *"ภาษาเป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ต่อมนุษย์แน่นแฟ้นยิ่งกว่าสิ่งอื่น และไม่มีสิ่งไรที่จะทำให้คนรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ดีหรือแน่นอนยิ่งกว่าพูดภาษาเดียวกัน"* อีกตอนทรงไว้ว่า *"ลักษณะที่จะตัดสินว่าใครเป็นคนชาติใดนั้น ก็มีอยู่แต่ภาษาซึ่งคนนั้นใช้อยู่โดยปกติ"* ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันระมัดระวังการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง อย่าให้เสียหายเสื่อมโทรมลง

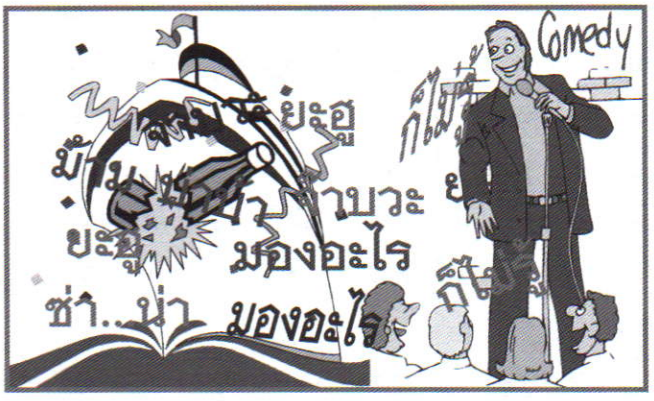

ภาษากล่าวโดยสรุปได้แก่ เสียงพูดที่มีระเบียบและมีความหมาย ที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และใช้ในการประกอบกิจการร่วมกัน นอกเหนือไปจากภาษากิริยาท่าทางหรือภาษาใบ้ เดิมมนุษย์มีแต่เพียงภาษาพูด ต่อมาเมื่อต้องการจะบันทึกความรู้หรือข่าวสารเพื่อใช้สื่อกันได้ในยามที่ไม่ได้อยู่ต่อหน้ากัน มนุษย์ก็คิดภาษาเขียนขึ้นมา แล้วตกลงกันว่า คำใดจะเขียนอย่างใด แต่อย่างใดก็ตาม ภาษาเขียนแต่ครั้งโบราณหลายพันปีมาแล้ว ก็มีวัฒนาการมาจากการเขียนภาพของจริง เช่น คนก็เป็นรูปมนุษย์ บ้านก็เป็นรูปมนุษย์มีหลังคาคลุมหัว ภาษาพูดจึงเป็นภาษาที่ใช้กันเป็น

ประจำและใช้กันทุกคน ยกเว้นคนใบ้ ซึ่งต้องใช้ภาษามือหรือแสดงกิริยาท่าทาง ส่วนภาษาเขียนจำกัดอยู่ในวงผู้ได้รับการศึกษาเท่านั้น

อย่างใดก็ตามเรื่องของภาษาเป็นเรื่องของการเลียนแบบและเรียนรู้จึงมีการเกิด การเปลี่ยนแปลง การก้าวหน้าหรือการสิ้นสูญไปในที่สุด ดังคำพระท่านว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา การเลียนแบบและเรียนรู้จากภาษาอื่นทำให้เกิดวลีใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น เป็นงงเป็นปลื้ม หรือเป็นฉลาด เป็นน่ารัก อาจมีผู้ไม่เห็นด้วยเพราะเป็นการเลียนหรือเรียนจากผู้ใช้ภาษาอื่นเป็นภาษาแม่ อันมีไวยากรณ์หรือหลักภาษาคนละอย่างกับเรา จึงยากที่จะยอมรับ และการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยทั่วไปนั้น อาจจะเปลี่ยนแบบวิบัติคือฉิบหายหรือคลาดเคลื่อนก็ได้ เปลี่ยนแบบวิวัฒน์คือเจริญงอกเงยขึ้นก็ได้ จึงต้องดูที่สมมติขณะนั้น ถ้าสังคมเห็นดีด้วยในการยอมให้ผู้ไม่มีความรู้เป็นผู้ตัดสินหรือเป็นผู้เผยแพร่ เช่น นักสื่อสารมวลชนทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์ ทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ภาษานั้นก็อาจวิบัติไปได้ง่ายๆ เพราะไปสมมติว่าเป็นความวิวัฒน์ แต่บางครั้งก็อาจบอกไม่ถูกว่าเป็นวิบัติหรือวิวัฒน์กันแน่ เวลาเท่านั้นที่จะตัดสินว่า คำใหม่ๆ เหล่านี้จะติดอยู่ในภาษาหรือไม่

ภาษาวิบัติ คือ การนำเอาคำที่เคยมีความหมายดีมาใช้ในทางความหมายไม่ดี หรือไม่ดีเท่าเทียมกับความหมายเดิม รวมทั้งการนำคำที่เคยมีความหมายไม่ดีมาใช้เป็นความหมายดี ทั้งนี้ อาจเกิดจากความอิจฉาริษยา การตีเสมอหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มักง่ายไม่สนใจที่จะศึกษาถึงความถูกต้อง

ภาษาวิบัติเพราะความริษยา เช่นคำว่า **ดัดจริต** คือ การอบรมจริยามารยาทให้เรียบร้อย ถูกต้องตามกาลเทศะ ความหมายปัจจุบัน กลายเป็นแสร้งทำกิริยาให้เกินกว่าเหตุหรือผิดธรรมชาติ เช่น โศกเศร้า ดีใจ เสียใจ ตื่นเต้น อับอาย ดีใจน้อยก็ทำเป็นดีใจมาก จึงเป็นการนำคำว่าดัดจริตมาใช้อย่างแดกดันหรือประชดประชัน เช่นเดียวกับคำว่า **ผู้ดีแปดสาแหรก** อันเป็นคำยกย่องว่าเป็นผู้ดีทั้งปู่ย่าตายายของพ่อและปู่ย่าตายายของแม่ เพราะสาแหรกเป็นเครื่องใส่ของสำหรับหิ้วหรือหาบ ปกติทำด้วยหวายมีสายสี่สาย ตอนล่างขัดกันเป็นสี่เหลี่ยมสำหรับวางพวกกระบุงตระกร้ากระจาด ตอนบนทำเป็นหูสำหรับหิ้วหรือสอดไม้คานหาบไป จึงมีสาแหรกแปดสาย เปรียบกับบรรพบุรุษทั้งฝ่ายพ่อฝ่ายแม่เป็นผู้ดีหมดทุกคนทั้งแปดสาย ปัจจุบันเอามาใช้เป็นคำเยาะเย้ยหรือแดกดัน

ภาษาวิบัติเพราะการตีเสมอ ไม่รู้จักที่สูงที่ต่ำ เช่น คำว่า **บรมครู** ปัจจุบันมีบรมครูมวยไทย บรมครูนักแต่งเพลง บรมครูกวี แต่เดิมเราสงวนคำนี้ไว้ใช้เฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะท่านเป็น สัตถา เทวมนุสสานัง คือเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ อีกคำที่ขัดหูมากคือ **เสด็จพ่อ ร.๕** เมื่อได้ยินต้องถามทุกครั้งไปว่าท่านเป็นพ่อคุณหรือ เพราะวัฒนธรรมไทยนั้น ไม่บังอาจนับญาติกับพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายชั้นสูงจริงอยู่ เราถือว่าพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงเป็นพ่อของแผ่นดินหรือของปวงชนในลักษณะสัญลักษณ์ แต่มิได้เป็นพ่อของแต่ละคน และคำว่าเสด็จนั้น นอกจากเป็นคำกิริยาแล้ว ยังใช้เป็นคำสรรพนามแทนพระเจ้าลูกเธอ พระราชโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน ดังเช่นชาววังตำหนักหนึ่งถามชาววังอีกตำหนักว่า*เสด็จจะเสด็จหรือไม่เสด็จ ถ้าเสด็จไม่เสด็จ เสด็จจะเสด็จแทนเสด็จ* ดังนั้น เมื่อประชาชนจะกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็จะพูดย่อๆ ว่า พระเจ้าอยู่หัวหรือในหลวง การใช้คำว่า เสด็จพ่อจึงเป็นการลดพระเกียรติให้ทรงเป็นแค่พระองค์เจ้าเท่านั้น ถ้ารักจะขานพระนามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างสั้นๆ ก็มีคำว่าพระพุทธเจ้าหลวงหรือพระปิยะ

มหาราชหรือรัชกาลที่ ๕ ก็ได้ ส่วนคำว่า ร.๕ เป็นภาษาเขียนอย่างย่อ เวลาอ่านต้องอ่านเต็มว่ารัชกาลที่ ๕ ไม่ใช่อ่านแบบผู้ประกาศส่วนมากว่า พอศอ หรือเก้าจุดสามสิบนอ ซึ่งไม่เป็นภาษาคน เพราะที่ถูกต้องจะอ่านว่า พุทธศักราช และ เก้านาฬิกาสามสิบนาที

คำที่เคยมีความหมายสูงแล้วเอามาใช้จนความหมายลดต่ำอีกคำคือ **"ศิลปิน"** แต่เดิมท่านที่มีฝีมือทางการช่างชั้นครู ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นนายช่าง คือเป็นนายหรือเป็นผู้ใหญ่ของช่าง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงบัญญัติศัพท์ **"ศิลปิน"** โดยอาศัยภาษาสันสกฤตมาเรียกผู้มีฝีมืออย่างยอดเยี่ยมในการแสดงออก มีผู้เล่าให้ฟังว่าคำนี้ความหมาย มาตกต่ำเอาเมื่อสำนักงาน ก.พ. กำหนดชื่อตำแหน่งข้าราชการด้านการแสดงดนตรีและศิลปะการแสดงในกรมศิลปากรว่า ศิลปิน ๑ ศิลปิน ๒ ฯลฯ นักแสดงต่างๆ ในปัจจุบันจึงกลายเป็นศิลปินไปหมด

ภาษาวิบัติเนื่องจากการตีเสมอ มีตัวอย่างการใช้ภาษาทางศาสนาหรือสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างผิดๆ มากมาย เช่น ไปร่วมสังฆกรรมปล้นเขามา หุ้นตกรูดมหาราช หรือหนังสือปลุกใจเสือป่า เดิมเป็นชื่อพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ให้เสือป่า ซึ่งเป็นพลเรือนอาสาสมัครฝึกวิชาทหารให้เกิดความรักชาติบ้านเมือง กลายเป็นชื่อหนังสือประเภทปลุกใจทางกามารมณ์

ภาษาที่เคยมีความหมายสูง ปัจจุบันตกต่ำลง เช่น คำว่าครู อันเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ กลายเป็นอาจารย์จึงจะมีเกียรติ คำว่าท่านอันสูงส่ง เช่น ท่านอาจารย์ คือครูที่เป็นหม่อมเจ้า หรือท่านอาจารย์ที่วัด ถ้าจะนำมาใช้นำหน้าตำแหน่งสูงๆ ดัง ท่านอธิบดี ท่านปลัดกระทรวง ท่านรัฐมนตรี ยังพอฟังกันได้ แต่พอนำชื่อบุคคลก็ชอบกล และปัจจุบันใช้เป็นลักษณะนาม แปลว่า คนยิ่งเลอะเทอะไปกันใหญ่ น่าขอบใจแบบธรรมเนียมทหารใช้ลักษณะนามว่านาย เช่น หน่วยนี้มีกำลังพล ชาย ๓๐ นาย หญิง ๒ นาย และจะเห็นได้ว่า **"นาย"** นั้น เป็นคำกลางไม่ได้บอกเพศ เช่นเดียวกับคำว่า **"แม่"** ในคำ *"แม่น้ำ แม่ทัพ แม่กอง แม่พิมพ์"* ไม่ต้องดัดจริตเรียกพ่อพิมพ์ของชาติ หรือนายพลตรีกลายเป็นพลตรีไปอย่างน่าเสียดาย

อีกคำที่น่าเป็นห่วง เพราะกลุ่มต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีกำลังรณรงค์ให้เลิกใช้คำว่า นางสาวและนาง เหตุที่ไม่เสมอภาคกับเพศชายที่ใช้คำว่านายโดยไม่บอกสถานภาพสมรส มีผู้เสนอให้ใช้คำว่า **"คุณ"** นำหน้าเพศหญิงคู่กับคำว่า **"นาย"** คำว่าคุณนั้น เดิมมีความหมายสูงมาก เป็นคำยกย่องผู้ที่เคารพนับถือ เช่น พระภิกษุสามัญที่ไม่มีสมณศักดิ์ เรียกหม่อมราชวงศ์ว่าคุณชาย คุณหญิง พระเจ้าแผ่นดิน เรียกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ทรงยกย่อง เช่น คุณสุรวงศ์ไวยวัฒน์ หมายถึง เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ *(วร บุนนาค)* นอกจากนั้นยังเป็นคำหรือศัพท์บัญญัติตามกฎหมาย คือพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี พ.ศ. ๒๔๖๐ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรีเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้บัญญัติให้สตรีที่เป็นนางพระกำนัลหรือพนักงาน ถ้าบิดามีบรรดาศักดิ์ตั้งแต่พระยาขึ้นไปอย่างหนึ่ง หรือได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในอีกอย่างหนึ่ง ให้ใช้คำนำนามว่า **"คุณ"** ตลอดเวลาที่รับราชการสนองพระเดชพระคุณหรือดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นอยู่ และตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ลงมติเห็นชอบด้วยและให้ถือเป็นระเบียบปฏิบัติตามที่เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเสนอ ในเรื่องคำนำนามสำหรับสตรีที่ยังไม่มีสามีซึ่งใช้คำนำนามว่านางสาว เมื่อได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ตั้งแต่ชั้น จตุตถจุลจอม-

เกล้าขึ้นไป ให้ใช้คำนำนามว่า **"คุณ"** ดังนั้น ผู้เสนอให้ใช้คำว่า **"คุณ"** นำหน้าเพศหญิงแทนนางสาวและนาง โปรดได้พิจารณาข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วย

ภาษาวิบัติประการสุดท้าย คือ วิบัติเพราะความมักง่าย ความไม่รู้และความไม่สนใจที่จะใฝ่รู้ใช้ให้ถูกต้อง พบมากในสำนวนคำพังเพย หรือ คำสุภาษิต เช่น

ปลาติดหลังแห เป็น ปลาติดร่างแห

สู้จนเย็บตา เป็น สู้จนยิบตา

ยืนยันกระต่ายสามขา เป็น ยืนยันกระต่ายขาเดียว

ขายผ้าเอาหน้ารอด เป็น แก้ผ้าเอาหน้ารอด

ต่อหน้ามะพลับลับหลังตะโก เป็น ต่อหน้ามะพลับลับหลังมะไฟ

ลูกขุนพลอยพยัก เป็น ขุนพลอยพยัก

ระเบิดเปิดเปิง เป็น ระเบิดเถิดเทิง

ไก่เห็นนมไก่ งูเห็นตีนงู เป็น ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่

ขอให้อ่านโคลงโลกนิติที่ว่า

ตีนงูงูไซร้หาก เห็นกัน
นมไก่ไก่สำคัญ ไก่รู้
หมู่โจรต่อโจรหัน เห็นเล่ห์ กันนา
เชิงปราชญ์ฉลาดกล่าวผู้ ปราชญ์รู้เชิงกัน

ความเพี้ยนของภาษาเกิดจากความไม่สนใจว่า แต่ละคำมีความหมายอย่างใด ใช้ต่างกันอย่างไร เช่น

ในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ วาระเป็นวันทางสุริยคติ คือ วันที่ ๑ มกราคม จะไปตรงกับดิถี วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนอ้าย ซึ่งเป็นวันทางจันทรคติไปไม่ได้ ต้องใช้แต่เพียงในวาระขึ้นปีใหม่

ฤดู ในประเทศไทย มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว หน้าในประเทศไทยก็มี ๒ หน้า คือ หน้าแล้ง และหน้าฝน หน้าแล้งนั้น ได้แก่ ฤดูหนาว จนสิ้นฤดูร้อน ดังนั้น การใช้คำว่า ฤดูแล้ง จึงไม่มี เพลงเขายังแต่งว่า ร้อนลมหน้าแล้ง ใบไม้แห้งร่วงลอยไป

ห้วงกับช่วง ห้วงใช้กับพื้นที่ เช่น ห้วงอวกาศ ห้วงมหรรณพ มีเพลงอีกว่า แม้เนื้อเย็นเป็นห้วงมหรรณพ พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา ส่วนช่วงนั้นใช้กับเวลา เช่น ช่วงเช้าช่วงเย็น ห้วงเวลาจึงใช้ไม่ได้

เก็บเกี่ยว ใช้รวมๆ ว่า เก็บเกี่ยวพืชผลอย่างนี้ได้ นอกจากนั้น ต้องดูกิริยาที่ทำต่อพืชแต่ละชนิด ซึ่งไม่เหมือนกัน เช่น เก็บพริก เด็ดพริก เกี่ยวข้าว สอยมะม่วง ขุดขิง ขุดเผือกมัน ดึงต้นหอม ถอนต้นหอม ตัดอ้อย ตัดขนุน ไม่คิดสอยมัวคอยดอกไม้ร่วง คงชวดดวงบุพชาติสะอาดหอม ดอกไม้ต้นนี้คงสูงน่าดูถึงต้องสอยถ้าอยู่ต่ำๆ ก็คงเด็ดหรือเก็บเอาก็ได้ ดังนั้น นอกจากจะนึกถึงชนิดของต้นไม้แล้วยังต้องคำนึงถึงสภาพหรือลักษณะของต้นด้วย น่าเหนื่อยแทน

เวียนเทียน เดินเทียน เวียนเทียนนั้น คนอยู่กับที่ เวียนแต่เทียนส่งต่อๆ กันไปเป็นวงกลม เช่น เวียนเทียนทำขวัญนาค เวียนเทียนพระมหาเศวตฉัตร ส่วนเดินเทียนนั้น คนถือเทียนเดินประทักษิณรอบเจดีย์ รอบอุโบสถในวันวิสาขบูชา แต่ร้อยทั้งร้อยวัดเชิญชวนมาเวียนเทียนกันทั้งนั้น

เพี้ยนเพราะไม่รู้ความหมาย ไม่รู้ที่มา ไม่รู้ความเหมาะสม ความหนักความเบา ยังมีอีกมาก เช่น ลงแขก ลงขัน นั่งแป้น โกหก ตอแหล โม้ ขอเก็บไว้เป็นภาคสอง ครั้งนี้ขอแต่เพียงจะเพี้ยนอะไรก็เพี้ยนเถิด แต่ห้ามเพี้ยนภาษาหนังสือราชการ ภาษาราชาศัพท์ พวกประทับยืน ถวายการต้อนรับ องค์ประธาน เป็นอันขาด ดังได้ยินทางโทรทัศน์ หม่อมเจ้าหญิงองค์หนึ่งตรัสถึงพระเจ้าหลานเธอจะจัดกิจกรรมการกุศลหารายได้ถวาย **"เสด็จปู่"** ฟังแล้วตกใจ เป็นการยืนยันว่าความเพี้ยนทั้งหลายนั้น มักมาจากต้นตออยู่เสมอนั่นเอง

โวหารรัก ของกวี

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

อนุสาวรีย์สุนทรภู่ จังหวัดระยอง

ความรักและกวีมีอยู่ประจำโลก มีในมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา เมื่อรักเกิดขึ้นในดวงจิต มนุษย์ก็ระบายอารมณ์รักด้วยวิธีแสดงต่างๆกัน สรุปแล้วก็เหมือนกันทั้งโลก ความรักนั้นท่านว่า เป็นรากฐานส่วนหนึ่งของศิลปะ และกวีก็คือศิลปินจำพวกหนึ่ง มนุษย์ประเภทกวีมักระบายรักออกเป็นถ้อยคำ ร้อยกรองอันวิจิตรนับเป็นศิลปะอย่างหนึ่งคือ อักษรศิลป์ ซึ่งกวีทุกชาติย่อมระบายออกมาเป็นโวหารทำนองเดียวกันโดยมิได้นัดหมาย ทั้งที่อยู่กันคนละมุมโลก คนละยุค คนละสมัย ดังจะยกโวหารรักของกวีไทยและกวีฝรั่งมาเทียบกันให้เห็น

กวีไทยคือ สุนทรภู่ *(พ.ศ. ๒๓๒๙-๒๓๙๘)* กวีเอกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแห่งกรุงสยาม กวีฝรั่ง คือ Joshua Sylvester *(พ.ศ ๒๑๐๖-๒๑๓๖)* กวีในรัชสมัยของพระนางเจ้าเอลิซาเบ็ธแห่งกรุงอังกฤษ ระยะเวลากำเนิดของกวีทั้งสองนี้ห่างกันถึง ๒๒๓ ปี บ้านเกิดเมืองนอนก็ไกลกันคนละทวีปสุดหล้าฟ้าเขียว สำหรับสมัยโน้น แม้กระนั้น แนวคิดในเรื่องรักยังเป็นแบบเดียวกันได้ นี่แหละธรรมชาติของความรัก และธรรมดาของมนุษย์โลก

กลอนนิราศพระปฐม ของสุนทรภู่

แม้นเป็นไม้ให้พี่ได้เป็นนก ให้ได้กกกิ่งไม้อยู่ไพรสัณฑ์
แม้นเป็นนารีผลวิมลจันทร์ ขอให้ฉันเป็นพระยาวิชาธร
แม้นเป็นบัวตัวพี่เป็นแมงภู่ ได้ชื่นชูสู่สมชมเกสร
เป็นวารีพี่หวังเป็นมังกร ได้เชยชอ้นชมทะเลทุกเวลา
แม้นเป็นถ้ำน้ำใจใคร่เป็นหงษ์ จะได้ลงสิงสู่อยู่คูหา
แม้นเนื้อเย็นเป็นเทพธิดา พี่ขออาศัยเสน่ห์เป็นเทวัญ

กลอนแบบ sonnet เรื่อง **"Love's Omnipresence"** ของกวี J.Sylvester ซึ่งลองถอดเป็นกลอนไทยสลับภาษาอังกฤษแต่ละบรรทัด

Love's Omnipresence

J.Sylvester

Were I as base as the lowly plain,
แม้พี่ต่ำเหมือนดังพื้นที่ราบต่ำ

And you, my Love, as high as heaven above,
และยอดรักสูงล้ำลอยสวรรค์

Yet should the thoughts of me your humble swain
แต่ความคะนึงของพี่ผู้ต่ำครัน

Ascend to heaven, in honour of my Love.
ยังดั้นถึงฟ้าเพื่อเอื้อนงคราญ

Were I as high as heaven above the plain,
แม้นพี่สูงเพียงนภาเลอหล้าต่ำ

And you, my Love, as humble and as low
และงามขำต่ำเสงี่ยมเจียมสังขาร

As are the deepest bottoms of the main,
เพียงท้องสมุทรลึกล้นพ้นประมาณ

Whereso'er you were, with you my love should go.
เจ้าอยู่ไหนรักพี่หาญติดตามไป
Were you the earth, dear Love, and I the skies
แม้นน้องเป็นปฐพีพี่เป็นฟ้า
My love should shine on you like the sun,
รักของพี่จะส่องยุพาเหมือนสุริย์ใส
And look upon you with ten thousand eyes
เฝ้าแลโลมโฉมชื่นด้วยหมื่นนัยน์
Till heaven wax'd blind, and till the world were done.
ตราบฟ้าไซร้มืดสิ้นดินทะลาย
Whereso'er I am, below, or else above you
ถึงพี่อยู่แดนดินถิ่นไหนไหน จักต่ำใต้หรือสูงล้นพ้นโฉมฉาย
Whereso'er you are, my heart shall truly love you.
ถึงน้องอยู่แห่งไหนพี่ไม่วาย ใจจอดสายสุดสวาทไม่ขาดเอย

**(ผู้แปลต้องขอประทานอภัยต่อท่านผู้อ่าน ที่ภาษาอังกฤษ ๒ วรรค ท้าย ต้องใช้กลอนไทย ๔ วรรค มิฉะนั้นจะผิดลักษณะของกลอนไทย)*

จุดบอดของสังคมไทย

สุธี อากาศฤกษ์

ในระยะ ๒-๓ ปีมานี้สถานการณ์ของประเทศไม่สู้จะดีนัก เศรษฐกิจถดถอย สังคมเสื่อมทรามการเมืองสับสน หาจุดยืนที่แน่นอนไม่ค่อยจะได้ ข้าพเจ้าว่าจะอยู่อย่างสมถะเพราะได้เกษียณจากราชการมากว่า ๑๐ ปีแล้วแต่ก็อดอยู่เฉยไม่ได้ เมื่อเห็นว่า **"จุดบอดของสังคมไทย"** แม้จะมีอยู่นานแล้วแต่มาในระยะนี้กำลังขยายตัวเติบโตขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง ในการนี้ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** ได้ประทานพระบรมราโชวาท และพรปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๑ ว่า ***("...ขอให้ท่านทั้งหลายตั้งความหวัง ตั้งความเพียรอันมั่นคงไว้ที่จะช่วยตัวช่วยชาติให้หนักแน่นยิ่งขึ้น ทั้งด้วยการขะมักเขม้นทำงานให้เต็มกำลังความสามารถ ทั้งด้วยการดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวัง และเป็นอยู่อย่างพอเหมาะพอสม จะประพฤติปฏิบัติประการใด ก็ยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวม และประเทศชาติเป็นเป้าหมายสูงสุด...")***

และเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ได้ประทานพระราชดำรัสว่า ***"เศรษฐกิจพอเพียง...คำว่าพอเพียงนั้นก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล"*** ตลอดจนได้ประทาน ส.ค.ส. ปี ๒๕๔๒ เป็นภาพวาดแสดงให้เห็นถึง พระมหาชนกได้ใช้ความเพียรพยายามที่จะว่ายน้ำข้ามมหาสมุทร ทั้งๆที่มองไม่เห็นฝั่ง โดยตรัสตอบนางมณีเมขลาว่า ***"ถึงจะมองไม่เห็นฝั่งเราก็ต้องพยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร โภคะทั้งหลายมิได้สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น"*** ซึ่งก็หมายความว่า ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลายจะเพียงคิดอย่างเดียว คงผ่านพ้นหรือแก้ไขปัญหาไม่ได้ ต้องมีการกระทำด้วยความพากเพียรและความอุตสาหะเป็นสำคัญ ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ตั้งแต่ต้นปี ๒๕๔๒ นี้เรื่อยมา ปรากฏว่าคนไทยเดินทางไปต่างประเทศกันเป็นจำนวนมาก มากกว่าเกณฑ์ปกติถึง ๕๐% ซึ่งก็เป็นการแน่นอนที่เงินบาทจะต้องหลั่งไหลออกไปต่างประเทศนับเป็นจำนวนพันล้านบาทขึ้นไป ซึ่งเท่ากับเป็นการทำให้ประเทศขาดดุลการค้าอย่างมาก

ตั้งแต่ต้นปี ๒๕๔๒ นี้เรื่อยมา ปรากฏว่าคนไทยเดินทางไปต่างประเทศกันเป็นจำนวนมาก มากกว่าเกณฑ์ปกติถึง ๕๐% ซึ่งก็เป็นการแน่นอนที่เงินบาทจะต้องหลั่งไหลออกไปต่างประเทศนับเป็นจำนวนพันล้านบาทขึ้นไป ซึ่งเท่ากับเป็นการทำให้ประเทศขาดดุลการค้าอย่างมาก การแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของ

รัฐบาลจึงห่างไกลเป้าหมาย คนไทยทั้งประเทศคงต้องแบกภาระหนี้สินมวลรวมต่อไปอีกยาวนาน เป็นเวลาหลายปี ทำให้ลูกหลานไทยในอนาคตต้องรับภาระหนี้สินของประเทศอย่างหนัก

ข้าพเจ้าขึ้นหัวข้อเรื่องว่า **"จุดบอดของสังคมไทย"** ก็หวังว่าจะเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นสังคมไทยที่กำลังถึงจุดเสื่อม ถ้าไม่เขียนบอกกล่าวกันให้รู้ไว้บ้าง ต่อไปในวันข้างหน้า ข้าพเจ้าจะอ้างความเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงามสืบสานต่อกันมายาวนานได้สนิทปากอย่างไร การปล่อยให้สังคมเลยเถิดไปอย่างที่เป็นอยู่ขณะนี้จุดบอดที่กล่าวถึงอาจเติบโตขึ้นจนกลายเป็น **"มะเร็งเนื้อร้ายของสังคมไทย"** แล้วต่อไปเราจะร้องเพลงชาติไทยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเราให้ใครฟัง?

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๔๒ ลงข่าวสรุปใจความว่า สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) ข้าราชการกรุงเทพมหานคร และบุตรภริยา เกือบ ๑๐๐ คนเดินทางไปทัวร์ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๗ มีนาคม ๒๕๔๒ ตามโครงการฝึกอบรมและดูงานในต่างประเทศของ ส.ก. โดยงบประมาณของกรุงเทพมหานครเกือบ ๘ ล้านบาท สวนทางกับนโยบายของรัฐบาลที่ห้ามทุกสังกัดใช้งบประมาณเดินทางไปต่างประเทศ ที่สำคัญได้ไปก่อเรื่องฉาวโฉ่ทำให้ประเทศไทยเสื่อมเสียชื่อเสียงบนเครื่องบินก็ดื่มไวน์จนมึนเมา ส่งเสียงดัง ตั้งวงเล่นการพนัน และล่วงละเมิดร่างกายของสตรีชาวต่างประเทศ เมื่อไปดูงานขณะขึ้นรถไฟใต้ดินก็ไปหยิบฉวยแชมเปญในขบวนรถไฟที่เขามีไว้โชว์แขกผู้โดยสาร เกิดเป็นปากเป็นเสียงกับเจ้าพนักงานรถไฟ และต่อมาได้มีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของกทม. และสภากรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้อง สรุปว่าเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นจริง แต่ไม่มีเจตนาเพราะเกิดจากความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทางอยู่บนเครื่องบินนานถึง ๑๑ ชม. ทำให้มีการสังสรรค์ในกลุ่มผู้เดินทางด้วยกัน แต่ก็อาจมีเสียงดังเป็นที่รำคาญของผู้โดยสารอื่นๆ บ้าง ซึ่งก็เป็นธรรมดา ส่วนการเล่นการพนันบนเครื่องบินก็เป็นการเล่นเพื่อฆ่าเวลา ที่ว่าล่วงละเมิดสตรีชาวต่างประเทศก็เพราะเหตุได้ดื่มไวน์มึนเมาและเครื่องบินตกหลุมอากาศจึงเดินเซไปถูกร่างกายของสตรีชาวต่างประเทศ และได้ขอโทษแล้วแต่สามีของเจ้าทุกข์ไม่ยินยอม จึงเกิดการโต้เถียงกัน แต่เนื่องจากการสื่อภาษาไม่ค่อยเข้าใจกันจึงเกิดเรื่องขึ้น ส่วนเรื่องหยิบฉวยแชมเปญในขบวนรถไฟก็เพราะเข้าใจผิดคิดว่าเขามีไว้บริการ เป็นต้น

บทความดังกล่าวข้างต้นเป็นบทความที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวเท็จจริงจะมีมูลความจริงมากน้อยเพียงใดสุดแล้วแต่ท่านจะคิด ข้าพเจ้าเองเคยเดินทางไปต่างประเทศหลายครั้ง การไปเป็นกลุ่มคณะก็มักจะมีพฤติการณ์เหมือนๆ กัน จนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมของคนไทยเรา ที่ชาวต่างประเทศเขามองดูเราอย่างดูถูกดูแคลนมานานแล้ว

เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐ ข้าพเจ้าและเพื่อนข้าราชการระดับผู้ใหญ่ ได้ร่วมเดินทางไปดูงานในประเทศเยอรมันตามโครงการช่วยเหลือของรัฐบาลต่างประเทศ ซึ่งกรมวิเทศสหการเป็นเจ้าของเรื่อง มีผู้ใหญ่ร่วมคณะเดินทางไปดูการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศเยอรมันครั้งนั้น ๑๘ คน เวลาดูงาน ๒๒ วัน โดยเข้ารับการฝึกอบรมในห้องเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลงานโครงการ ๑๐ วัน พักอยู่ที่กรุงเบอร์ลินแล้วเดินทางไปดูงานแคว้นต่างๆ คณะผู้ดูงานไม่ได้สำรวมกิริยามารยาทเลย นับแต่ขึ้นเครื่องบินก็พูดจากันแบบติดตลกหยอกล้อกันเหมือนเด็กๆสิ่งที่นำมาเล่าสู่กันฟังมักจะเป็นมุขที่หยาบโลน พูดจาสองแง่สองง่ามแล้วก็เฮฮากัน เท็จจริงเจ้าพนักงานการบินบริษัทการบินไทยคงจะเล่าสู่กันฟังได้ไม่รู้จบ ในเที่ยวบินขากลับต่างคนต่างซื้อของมาคนละมากๆ สิ่งที่ออกจะเป็นธรรมดาก็คือหนังสือภาพโป๊เปลือยนานาชนิด รวมทั้งตุ๊กตุ่น ตุ๊กตาลามกต่างๆ ก็นำมาอวดกันในเครื่องบิน แล้วก็หัวเราะกันเป็นของสนุกโดยไม่เกรงใจเพื่อนชาวต่างประเทศที่ร่วมเดินทางมาด้วยกัน เวลาดูงานก็ไม่สนใจจนวิทยากรชาวเยอรมันที่อธิบายรำคาญถึงกับว่ากล่าวตักเตือน แทนที่จะเกิดความสำนึกท่านผู้ใหญ่คนหนึ่งค่อนข้างจะเลือดร้อนเดินเข้าไปผลักอกวิทยากรผู้นั้น แล้วทำท่าจะท้าตีท้าต่อย เมื่อเข้าไปกิน

อาหารร้านใดก็มักจะทำความแปลกใจให้แก่พนักงานเสิร์ฟและเจ้าของร้าน คือสั่งอาหารเกินความจำเป็น ที่ประเทศเยอรมันเขามีประเพณีของเขา อาหารจานเดียวประเภทฟาสฟู้ดจะราคาถูกแต่ถ้าสั่งหลายหนราคาจะเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ที่สำคัญคือสั่งอาหารมามากอย่างแล้วกินไม่หมด เหลือคาชามไว้เป็นจำนวนมาก บ่อยผู้เสิร์ฟอาหารถึงกับทำท่าตกใจ เสียดายของเหลือ คนไทยที่ไปตั้งร้านอาหารในต่างประเทศมักจะรังเกียจคนไทยด้วยกัน เพราะถ้าคนไทยเข้าไปกันเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ แล้วไม่รู้จักสำรวมมารยาทเอะอะเฮฮากัน ชาวต่างประเทศเขาก็จะลุกหนีไป ทำให้เจ้าของร้านอาหารขาดลูกค้าขาประจำไปมาก

พ.ศ.๒๕๒๙ ข้าพเจ้ามีโอกาสได้เดินทางไปประเทศออสเตรเลียกับกลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เช่นเคย พฤติการณ์ของท่านเหล่านั้นเหมือนที่กล่าวไว้ข้างต้น แถมด้วยยังมีการทะเลาะวิวาทกัน ส่วนที่เป็นผู้ดีที่เรียบร้อยก็มีหลายท่าน มีครั้งหนึ่งมหาวิทยาลัยแคนเบอร์ร่าจัดเลี้ยงอาหารต้อนรับคณะผู้ใหญ่จากประเทศไทยอย่างเป็นทางการ การนั่งโต๊ะอาหารดินเนอร์ตอนเย็นเขาจัดพิธีต้อนรับมีชื่อและบอกตำแหน่งในราชการด้วย การเสิร์ฟอาหารยังไม่ทันเริ่มก็มีท่านผู้ใหญ่จากกระทรวงหนึ่งทำเสียงเอะอะขึ้น ไม่พอใจที่จัดลำดับที่นั่งของเขาไว้ห่างจากประธานที่หัวโต๊ะ จึงไม่ยอมนั่งรับประทานแล้วเดินออกจากห้องอาหารทันที ทุกคนรู้สึกอับอายมาก แต่ก็ไม่รู้จะแก้ไขสถานการณ์อย่างไรกับการเอาแต่ใจของท่านผู้นี้ ต่อมาท่านผู้นี้ได้ถูกกระทรวงตั้งกรรมการสอบสวนลงโทษทางวินัยให้ไล่ออกจากราชการและถูกจำคุกตามคำพิพากษาของศาลอีกหลายปี ฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เพราะเผลอตัวไปต่อรองขอค่าคอมมิชชั่นกับพ่อค้าที่รับจ้างกับทางราชการแล้วถูกบันทึกเทปไว้เป็นหลักฐาน

ปี ๒๕๓๓ ข้าพเจ้ามีโอกาสได้เดินทางไปต่างประเทศอีกครั้งในฐานะสมาชิกวุฒิสภา ความมุ่งหมายของคณะผู้ดูงานรวม ๑๒ คน ต้องการไปดูงานด้านกิจการของรัฐสภาสหรัฐอเมริกา พอถึงวันกำหนดนัดเข้าเยี่ยมชมรัฐสภา เจ้าหน้าที่มารับ ณ ที่โรงแรมที่พักปรากฏว่าหัวหน้าคณะไปไหนไม่ทราบ ส่วนลูกทีมขอตัวไปช็อปปิ้งคงเหลือข้าพเจ้ารออยู่เพียงคนเดียว ในที่สุดข้าพเจ้าต้องขอยกเลิกการดูงานรัฐสภาครั้งนั้น พลาดโอกาสอย่างน่าเสียดาย

การไม่รู้จักรักษากริยามารยาทในที่รโหฐาน การใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินตัวไม่รู้จักประหยัด หรืออดออมรายได้ไว้ใช้จ่ายเมื่อคราวจำเป็น เมื่อมีปัญหาในครอบครัวเกิดขึ้นก็จะใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ทุจริตชาติที่เจริญแล้วคนในชาติจะเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ประหยัดและมัธยัสถ์ เป็นคนตรงต่อเวลา กอปรด้วยการมีความพากเพียรหรืออุตสาหะในงานอาชีพของตนเอง เป็นนิสัยประจำชาติ ประเทศไหนมีคนในชาติที่รู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเอง ชาตินั้นประเทศนั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็นชาติที่มีวัฒนธรรม สมควรที่คนชาติไทยจะได้มีจิตสำนึกอยู่ในกรอบของจริยธรรมอันดีงาม ตนเอง ครอบครัว และท้ายสุดคือประเทศชาติก็จะได้รับการยกย่องเป็นการช่วยสืบสานวัฒนธรรมที่ดีต่อไปไม่เกิดจุดบอดอันจะเป็นการทำให้สถาบันชาติมัวหมอง ก็จะได้ชื่อว่าเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมอย่างสมศักดิ์ศรี

ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐควรประพฤติหรือกระทำการตามตำแหน่งหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ ไม่ข่มเหงหรือสร้างความกดดันให้แก่ประชาชน รีดไถเงินหรือเรียกร้องค่าบริการ จะต้องทำตัวเองให้เป็นพลเมืองดี มีจริยธรรม ตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นเพียงหัวโขนไม่ยั่งยืนแต่ประการใด มีลาภก็เสื่อมลาภได้ มียศก็เสื่อมยศได้ จึงควรจะบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์กับบ้านเมืองด้วยความจริงใจ ซื่อสัตย์ สุจริต และเสียสละอย่างสม่ำเสมอ

"ความสุขความเจริญอันแท้จริง หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น"

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

หลักปฏิบัติต่อบุคคลตามแนวพุทธศาสนาเพื่อผลมนุษยสัมพันธ์

(ตอนที่ ๒)

ตัวเราเป็นต้นเหตุ แห่งความสุขและความทุกข์ของเราเอง

วิจิตร อาวะกุล

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

๑. เรียนรู้นิสัยของผู้บังคับบัญชา

เมื่อเรามีหัวหน้า เปลี่ยนหัวหน้าใหม่ หรือมีหัวหน้าหลายคน เรามักคิดว่าหัวหน้าชอบอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะพอใจหัวหน้า หัวหน้ามีนิสัยอย่างไร ถ้าเป็นคนละเอียดรอบคอบ ต้องทำงานให้ละเอียดถี่ถ้วน ตรวจทุกตัวอักษร ต้องศึกษาว่าเป็นคนแม่นยำใจดีใจร้าย บางคนก็ใจร้อน สั่งเดี๋ยวนี้เอาเดี๋ยวนี้ การเรียนรู้นิสัยผู้บังคับบัญชาจะนำไปสู่การทำงานให้ถูกใจพอใจผู้บังคับบัญชาได้ เพราะเราจะต้องพบกับผู้บังคับบัญชาใหม่ๆ ลักษณะนิสัยไม่เหมือนกัน บางทีคนเดียวกันแต่กาลเวลาผ่านไป ปริมาณงานตำแหน่งหน้าที่เปลี่ยนไป นิสัยก็เปลี่ยนไปด้วย บางคนก็เอาใจยาก ทำดีอย่างไรก็ไม่ถูกใจ ไม่ติไม่ชมเฉยๆ ก็มี

๒. ทำงานให้ดี หลีกเลี่ยงการประจบสอพลอ

การทำงานให้ดีมีหลายอย่าง คือ ดีของเรา แต่ไม่ดีของหัวหน้า หรือดีของใครต้องศึกษาดูว่า เพราะเหตุใดจึงยังไม่ถูกใจท่าน เป็นเรื่องของ **"นานาจิตฺตํ"** บางคนอาจบอกว่า หัวหน้าเป็นคนไม่ดี ไม่รู้จักความดี ทำดีแล้วไม่ว่าดี

เราต้องรู้ให้ได้ว่า หัวหน้าชอบอะไร และไม่ชอบอะไร เช่น ท่านชอบความเรียบร้อยรวดเร็ว เราก็ต้องทำงานให้เรียบร้อยรวดเร็ว ประจบด้วยการทำงานดีต่างกันกับการประจบ **"สอพลอ"** เอาดีใส่ตัวเอาชั่วใส่คนอื่นรับปากรับคำแต่งานไม่เสร็จไม่เรียบร้อย บกพร่อง ไม่มีความรับผิดชอบ เท่ากับเป็นการหลอกลวง และประพฤติชั่ว คงจะไม่มีหัวหน้าคนไหนที่จะเลี้ยงลูกน้องที่มีความรู้ความสามารถต่ำและประพฤติชั่ว ชอบตลบตะแลงหรือหลอกลวงเจ้านาย นายจะโกรธมากและจะไม่เลี้ยง เมื่อรู้ภายหลังเพื่อนฝูงก็เกลียดชังไม่คบค้าสมาคมด้วย

๓. หาทางทำให้ความคิดของผู้บังคับบัญชาบังเกิดผล

ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดีต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือกิจการงานของผู้บังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เมื่อผู้บังคับบัญชามีดำริเริ่มงานในเรื่องอะไร เรามีหน้าที่ต้องช่วยเหลือทำงาน หรือทำความคิดเหล่านั้นให้สำเร็จ การให้ข้อมูลเสนอแนะที่ถูกต้อง การออกความคิดเห็น ข้อดีข้อเสียอย่างไร อย่างนี้ก็เป็นการช่วยเหลือท่าน

แต่ผู้ใต้บังคับบัญชาบางคน พอผู้บังคับบัญชาคิดทำอะไรก็เฉย ไม่ออกความคิดเห็นอะไร ไม่ช่วยหา

ทางออกหรือวิธีการที่เหมาะสมให้ บางคนก็ค้านเพราะไม่อยากทำงาน บางคนก็บ่นว่า งานแค่นี้ก็จะตายอยู่แล้ว หรือในห้องประชุมไม่ออกความคิดเห็นแต่พอออกนอกห้องประชุมชอบไปคุยว่าเรื่องนี้ไม่เห็นด้วย ไม่ควรทำ โจมตีผู้บังคับบัญชาว่าไม่ได้ความ แล้วอย่างนี้ผู้บังคับบัญชาจะรักจะชอบได้อย่างไร

บางครั้งผู้บังคับบัญชาอาจจะมีความคิดใหม่ๆ ที่ต้องการให้เห็นผลเร็ว แต่อาจจะขัดกับระเบียบและวิธีการอยู่บ้าง ลูกน้องที่ดีต้องชี้แจงแสดงเหตุผลว่าขัดข้องอย่างไร ทำได้หรือไม่ได้ ถ้าจะทำให้ถูกมีวิธีอย่างไร ผู้บังคับบัญชาจะเป็นผู้ตัดสินว่าควรจะทำอย่างไร ทำได้หรือไม่ได้ เราเป็นเจ้าของเรื่องต้องช่วยกันชี้แจงแนวทางที่จะปฏิบัติได้เพียงไร อย่างนี้ผู้บังคับบัญชาก็สบายใจ คือ ช่วยป้องกันความผิดให้และหาวิธีที่ถูกต้องเป็นทางออกให้ ทำให้ความคิดและการงานของผู้บังคับบัญชาสำเร็จและบังเกิดผล

๔. ให้ความเคารพยกย่องผู้บังคับบัญชาตามฐานะ

ข้อปฏิบัตินี้เป็นเรื่องธรรมดา เพราะเป็นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยในการให้ความเคารพต่อผู้มีอาวุโสหรือสูงอายุ หรือผู้เป็นหัวหน้า แต่ก็มีบางคนชอบแสดงความกระด้างกระเดื่องออกมาให้เห็น แสดงความไม่เคารพตามฐานะเป็นการเสียมารยาท ไม่เป็นสุภาพชน เราไม่พอใจก็ต้องเก็บไว้ในใจ การทำตัวให้เป็นผู้มีมารยาท รู้จักให้ความเคารพยกย่องคนอื่นเป็นสิ่งดี โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชา ยิ่งเป็นการแสดงถึงความสุภาพเรียบร้อยของเรา ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี อย่างน้อยก็ทำให้สบายใจขึ้น ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่จะให้เราไปคอยพินอบพิเทาเกินฐานะของท่าน การกระทำตามฐานะเพื่อให้ปรากฏแก่สังคมว่าท่านเป็นใคร อย่าทำให้ผู้พบเห็นเกิดตำหนิผู้บังคับบัญชาว่าเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่าง

๕. อย่าก่อเรื่องกับเพื่อนร่วมงาน

การทะเลาะเบาะแว้งกันในสำนักงานย่อมนำความเดือดร้อนใจ รำคาญใจมาสู่ผู้บังคับบัญชา ทำให้เกิดการแตกแยก งานดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพราะคอยแต่ขัดแย้งกัน ระแวงไม่ไว้วางใจกัน ใส่ร้ายกัน การตัดสินของผู้บังคับบัญชาอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็นอย่างน้อยสองพวก ยิ่งขัดแย้งและมีการตัดสินมากยิ่งแตกแยกมาก

บางคนแกล้งทำให้เกิดปัญหาให้ผู้บังคับบัญชาขบคิดทุกวัน หรือไม่ก็สร้างปัญหาให้มันยุ่งเข้า ผู้บังคับบัญชาจะได้ปวดหัว งานจะได้ล้มเหลว ถ้าท่านมีลูกน้องอย่างนี้จะรู้สึกอย่างไร จะรักเขาลงหรือ เพื่อนฝูงมิตรสหายจะหมดไป มีแต่ศัตรู จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตัวท่านเอง

๖. อย่ารบกวนผู้บังคับบัญชาในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ

การปฏิบัติงานย่อมมีความรับผิดชอบลดหลั่นกันไปตามอำนาจหน้าที่ผู้บังคับบัญชาที่สูงขึ้นไปย่อมรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาสำหรับรายละเอียดและเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่ควรกวนใจหัวหน้า เราควรช่วยท่านทำงาน ไม่ใช่ท่านมาช่วยเราทำงาน ลูกน้องบางคนชอบหารือ เจ้าปัญหา เป็นนักสร้างปัญหามากกว่าแก้ปัญหา จะทำอะไรนิดก็ถาม อะไรหน่อยก็ถาม ให้ท่านเขียนหนังสือรับรองชมเชยตนเพื่อประโยชน์ หรือแสดงความยิ่งใหญ่ของตน มีปัญหาส่วนตัว ครอบครัว ลูกเมีย กวนใจให้ช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ จนผู้บังคับบัญชาเอือมระอา ควรเป็นเรื่องการงานที่สำคัญที่จะต้องให้ท่านช่วยเท่านั้นจึงจะเป็นผลดี

๗. เข้าหาผู้บังคับบัญชาให้เหมาะกับโอกาสและเวลา

การเข้าพบในระหว่างเวลาทำงานนั้นย่อมทำได้ตลอดเวลา แต่ผู้ใหญ่ระดับสูงอาจมีเวลาน้อย เพราะงานมาก มีคนทั้งภายนอกภายในขอพบหารือราชการ มีการประชุมการเข้าพบเพื่อปรึกษาหารือหรือเสนอเรื่องราวเป็นพิเศษ ต้องเลือกเวลา โอกาส บางครั้งเรื่องด่วนเรื่องยากที่ต้องพิจารณาก่อนเซ็น ต้องรอไว้

ก่อน จะบังคับจับมือท่านเซ็นก็ไม่ได้ บางเรื่องก็เป็นเรื่องที่มาเก็บไว้ระดับล่างเป็นเวลานาน แต่ไปด่วนที่ท่านก็ไม่ถูก

การไปมาหาสู่ที่บ้าน เช้าถึงเย็นถึง คอยรับใช้ผู้บังคับบัญชา บางคนก็ชอบ บางคนก็ไม่ชอบ เพราะท่านต้องการพักผ่อนสบายๆ กับครอบครัว ต้องการอ่านหนังสือ เขียนหนังสือ เราไปหาท่าน ต้องมาคุยกับเรา ท่านอาจไม่พอใจ จึงต้องพิจารณาเวลาและโอกาส เช้า สาย บ่าย เย็น เวลาใด จึงจะเหมาะเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาศึกษาให้ดีเสียก่อน

๘. อย่านินทานายลับหลัง

การนินทาผู้อื่นก็นับว่าไม่ดีอยู่แล้ว ยิ่งผู้ใดนินทานาย คนอื่นได้ฟังเขาก็คงจะคิดว่าลูกน้องอย่างนี้ไม่ดี ไม่น่าเลี้ยงไว้ และต้องมีคนนำไปพูดไปบอกให้นายรู้ คนปกติย่อมไม่อยากให้ใครนินทา หัวใจคนไม่ใช่หิน ย่อมปวดร้าวและสั่นสะเทือนได้ มนุษย์เราชอบแต่การสรรเสริญ แม้ผู้บังคับบัญชาที่ดีต้องมีขันติ แต่บ่อยๆ เข้าก็คงทนไม่ไหว กลายเป็นขันแตก เราจะเดือดร้อนเป็นการทำลายความสัมพันธ์และสร้างความขัดแย้ง จึงควรตั้งใจว่า ข้าพเจ้านี้จะพูดแต่ความดีของผู้อื่นเท่านั้น

๙. แสดงความขอบคุณเมื่อผู้บังคับบัญชาปฏิบัติต่อเรา

ใครทำดีให้เรา เรายังแสดงความขอบคุณ เขียนจดหมายไปขอบคุณ ยิ่งผู้บังคับบัญชาสนับสนุนส่งเสริมเรา เมื่อท่านทำอะไรให้ เราต้องแสดงความขอบคุณท่าน ผู้ใหญ่ทุกคนอาจจะมิได้หวัง แต่การแสดงความขอบคุณอย่างน้อยก็เกิดความปลาบปลื้มใจ รู้สึกสบายใจ การแสดงความขอบคุณเป็นการแสดงน้ำใจแสดงถึงความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ เป็นการรู้คุณมีความกตัญญูเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเรากับผู้บังคับบัญชา

การแสดงความขอบคุณในความรู้สึก อาจทำด้วยวาจาหรือคารวะตามประเพณี เพราะผู้ใหญ่ท่านอาจถึงพร้อมด้วยทรัพย์สิน ท่านต้องการความมีน้ำใจมากกว่าอย่างอื่น ไม่จำเป็นต้องหาของขวัญ ของกำนัล ฯลฯ

๑๐.สรรเสริญคุณความดีของผู้บังคับบัญชาในโอกาสอันควร

นอกจากจะหลีกเลี่ยงการนินทาแล้ว ควรสรรเสริญความดีของท่านในโอกาสต่างๆ ด้วย เป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของท่าน บางคนชมคนไม่เป็น เป็นแต่ว่านินทาคน กล่าวถึงคุณงามความดีของคนอื่นไม่เป็น ข้อนี้เป็นข้อเสียทางมนุษยสัมพันธ์ เราควรหาโอกาสประกาศคุณงามความดีของท่านให้ปรากฏ ควรทำเสมอๆ ไม่ใช่เป็นการเอาหน้าเสกสรรปั้นแต่ง แต่ควรเป็นความดีของท่านจริงๆ และการทำของเรา ต้องทำด้วยความจริงใจ มิฉะนั้นจะเป็นการเยาะเย้ยหรือ เสแสร้งไป ถ้าเป็นอย่างนี้อยู่เฉยๆเสียจะดีกว่า

๑๑.อย่าบ่นถึงความยากลำบากต่อหน้าผู้บังคับบัญชา

ลูกน้องบางคนปากมาก ปากเบา ขี้บ่น งานนิดหน่อยก็พูดแล้วพูดอีกพอผู้บังคับบัญชาให้งานก็เริ่มบ่นขาดโน่นขาดนี่ ไม่มีอย่างนี้ทำไม่ได้ ลำบากอย่างโน้นยุ่งยากอย่างนี้ จึงพลาดโอกาสที่จะแสดงความสามารถ ผู้บังคับบัญชารำคาญเลยไม่เรียกใช้อีก เมื่อผู้บังคับบัญชามอบหมายงาน ควรพังศึกษาข้อเท็จจริง ใช้สติปัญญา มีอุปสรรคขัดข้องอะไรบ้าง จะปรึกษากับเพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชาเพิ่มเติมอีกก็ได้

การบ่นถึงความยากลำบากนั้นไม่เกิดประโยชน์เลย นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าท่านเป็นคนไม่สู้งาน ไม่อดทน ไม่มีความรับผิดชอบ มืออ่อน เจ้าปัญหา ขี้บ่น ทำให้ขาดความเชื่อถือไว้วางใจ บางคนก็ชอบบ่นจนเป็นนิสัย แต่ก็ทำหรือต้องทำ อย่างนี้ไม่ควรบ่นเสียดีกว่า

ต้องคิดว่าตนจะก้าวหน้า สูงขึ้นไป ต้องสู้และฟัน

ฝ่าอุปสรรคงานที่ยากลำบาก จะเป็นโอกาสที่จะแสดงฝีมือ ฉะนั้นไม่ควรบ่นถึงความยากลำบากเสียก่อนที่จะได้ลงมือทำเพราะงานบางอย่างก็ไม่ยากอย่างที่เราคิด

๑๒.ลองประเมินตัวเองดูบ้าง

การสำรวจตัวเองถึงการประพฤติปฏิบัติของตนเองที่ผ่านมาว่ามีผลดี ผลเสียตรงใดบ้าง ประเมินทุกวันยิ่งดี ถ้าเป็นผลเสียต้องแก้ไข พระพุทธเจ้าสอนให้พิจารณาตนเป็นเนืองนิตย์ การประเมินสัมพันธภาพที่มีต่อผู้บังคับบัญชา ถ้าเรามองไม่เห็น อาจต้องให้คนอื่นช่วยให้ข้อแนะนำ แล้วนำมาคิดวิเคราะห์ประมวลเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา

หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของผู้บังคับบัญชาว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ลูกน้องรัก คำว่า ลูกน้อง เป็นคำไทยที่ให้ความหมายที่สนิทสนมว่า เป็นลูกของน้องหรือเป็นทั้ง **"ลูก"** และ **"น้อง"** ฉะนั้น เราเป็นผู้บังคับบัญชา ก็เป็นทั้งพ่อ แม่ และพี่ พี่ต้องให้ความรักใคร่และเห็นอกเห็นใจแก่น้องด้วยความจริงใจ ส่วนลูกน้องที่ดีก็ต้องเคารพนับถือพ่อแม่และพี่เช่นเดียวกัน เมื่อต่างปฏิบัติอย่างดีต่อกัน ความร่วมมือทั้งด้านการงานและส่วนตัวก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อย คนที่เคยเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วย่อมทราบดีว่าตนชอบ ให้ผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างไร สิ่งใดที่เราไม่ชอบหรือเห็นว่าไม่ดีก็ไม่ควรปฏิบัติ คือ เอาใจเขามาใส่ใจเรานั่นเอง จึงประมวลสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนี้ คือ

๑. รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง

การตัดสินใจในการทำงานย่อมต้องอาศัยเหตุและผล ข้อมูลต่างๆ ในการตัดสินใจการได้ข้อมูลไม่ครบ การวินิจฉัยหรือตัดสินใจย่อมผิดพลาดได้มาก ยิ่งการตัดสินใจ โดยใช้อารมณ์ รัก โลภ โกรธ หลง ชิงชัง ก็จะเหมือนทำอะไรไปโดยไม่มีหลักเกณฑ์ ทำให้เกิดอคติลำเอียง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งงานและตัวหัวหน้า ไม่เป็นที่รักใคร่ของลูกน้อง จึงควรควบคุมอารมณ์ ดังนี้

- อย่าโมโหฉุนเฉียว ความโมโหฉุนเฉียว เป็นพลังร้ายที่เผาผลาญจิตใจของเราเอง เป็นอันตรายต่อสัมพันธภาพทุกคนเกิดความเกรงกลัวหลีกลี้หนีหน้า คนมีอารมณ์ฉุนเฉียว เพราะกิริยาท่าทาง คำพูดที่แสดงออก จะทำลายลักษณะการเป็นผู้นำของผู้นั้น ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกไม่ดี ขาดความร่วมมือเคารพนับถือ ก่อศัตรู

ลูกน้องไม่ชอบนายที่เอาแต่โมโหฉุนเฉียว เพราะทำให้ใจคอไม่สบาย หวาดระแวงขาดความมั่นคงทางจิตใจ ขาดความสุข ขาดความมั่นใจ หาทางหลีกเลี่ยงงาน หรือเลือกทำงานแต่เพียงไม่ให้ตัวถูกดุถูกว่าเท่านั้น

- อย่าหลงตัวว่าเก่งกว่าคนอื่น เราเป็นหัวหน้าลูกน้องย่อมจะเชื่อถือในความสามารถอยู่แล้ว แต่บางคนชอบแสดงว่าฉันเก่งกว่า รู้ดีกว่า สามารถมากกว่า ไม่มีใครรู้ดีเท่าฉัน แม้ความจริงจะเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรจะแสดงออก เพราะในบางเรื่องลูกน้องอาจรู้ดีกว่า และทำได้ดีกว่าเราเสียด้วยซ้ำไป ถ้าเรายกย่องให้เกียรติและให้โอกาสแก่เขาก็จะเป็นประโยชน์แก่งาน และเป็นการเสริมสร้างกำลังใจในการทำงานให้แก่ลูกน้องเป็นอย่างดี เป็นการขยายขีดความสามารถของผู้บังคับบัญชาให้กว้างขวางออกไปอีก

- อย่าใช้อำนาจเกินความจำเป็น ผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าทีมงานมีอำนาจอยู่แล้วตามระเบียบเปรียบเสมือนมีดาบอาญาสิทธิ์อยู่ในมือ การอวดอำนาจแสดงอำนาจตลอดเวลา ทำให้ลูกน้องตกใจอยู่ตลอดเวลา บางคนเห็นว่า การใช้อำนาจจะปกครองได้ดี แต่แท้จริงเขาปกครองได้แต่ตัวเขา ไม่ได้น้ำใจสติปัญญาของลูกน้อง การใช้อำนาจกดขี่มาก จะ

ทำให้เกิดจุดระเบิด จะเกิดบัตรสนเท่ห์ คำร้องเรียน การบ่อนทำลายต่างๆ จะเกิดขึ้น ตรงกันข้าม ถ้าผู้บังคับบัญชาไม่ใช้อำนาจบาตรใหญ่ให้ความเห็นอกเห็นใจ ให้ความรักใคร่เห็นอกเห็นใจ เป็นการสร้างบารมีให้ลูกน้องเกิดความรักและชนะใจลูกน้องได้ดีกว่า ฉะนั้น จงใช้อำนาจเมื่อจำเป็นและอย่างมีเหตุผล อย่าใช้อำนาจเกินความจำเป็นพร่ำเพรื่อหรือเกินกว่าเหตุ

- อย่าตัดสินใจเวลาโกรธ การตัดสินใจการกระทำอะไรต้องอาศัยเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว คนที่กำลังโกรธมักขาดเหตุผล ทำอะไรไปตามอารมณ์โกรธ เพื่อ แก้แค้นหรือระบายอารมณ์โกรธ ทำให้ตัดสินใจผิดพลาด รุนแรงเกินกว่าเหตุ ขาดการไตร่ตรอง ขาดความรอบคอบ ย่อมเกิดความเสียหายได้ง่าย เปรียบเสมือนเรือที่ปราศจากหางเสือคือ ขาดสติความยั้งคิดและใคร่ครวญ ฉะนั้น เมื่อมีอารมณ์โกรธอย่าตัดสินใจ

- อย่าเลือกที่รักมักที่ชัง คือ อย่าลำเอียง อย่าแสดงให้ลูกน้องเห็นว่ารักไม่เท่ากัน ควรให้ความเสมอหน้ากัน เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ที่จะทำให้ลูกน้องเชื่อว่าเราไม่ลำเอียง ความสำคัญจึงอยู่ที่การกระทำและคำพูด อย่าทำให้เห็นว่าเราพอใจคนใดคนหนึ่ง ลูกน้องมีความอิจฉาริษยากันเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น ไปไหนก็เอาไปด้วยบ่อยๆ มีสิ่งของอะไรก็แบ่ง หรือนึกถึงแต่คนนั้น ลูกน้องคนอื่นก็น้อยใจ หวาดระแวง ขวัญเสีย หรือผู้ที่บังคับบัญชาเรียกใช้สอยอยู่เป็นประจำ ยิ่งเป็นที่เพ่งเล็งของเพื่อนๆ หัวหน้าจึงต้องปฏิบัติตนให้ความรักใคร่ชอบพอโดยทั่วถึงกัน จึงจะได้รับความร่วมมือและความรักจากลูกน้องทุกคน

๒. รู้จักส่งเสริมกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา

ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดีต้องคำนึงถึงความรู้สึกของลูกน้องว่าเขาคิดอย่างไร ซึ่งอาจวัดดูได้จากงานที่ทำ กิริยาท่าทาง คนที่มีจิตใจมั่นคงมีความตั้งใจจริงมีความกระตือรือร้น ย่อมทำงานได้ผลดีกว่า หัวหน้าจะต้องคอยสังเกตลูกน้องที่ขาดกำลังใจ และหาทางบำรุงน้ำใจ ส่งเสริมกำลังใจลูกน้อง จะทุ่มกำลังกาย กำลังใจ สติปัญญา ความสามารถที่มีอยู่ ทำงานเต็มที่อยู่ในระดับสูงเสมอ อันจะเป็นผลดีแก่ตัวเขาเอง ตลอดจนหัวหน้าและงานที่เขาทำอยู่จึงเป็นภาระหน้าที่ที่หัวหน้าควรคอยหาทางส่งเสริมกำลังใจแก่ลูกน้องให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะไม่ต้องลงทุนอะไรมาก วิธีที่จะทำได้อาจทำดังนี้

- เอาใจเขามาใส่ใจเรา ลองคิดดูว่า ถ้าเราเป็นเช่นนั้นอยู่ในสถานการณ์เช่นเขาจะรู้สึกอย่างไร คิดถึงเมื่อเราเป็นผู้น้อยอยู่ เราเคยประสบปัญหาเช่นที่เขาประสบนี้ เรามีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร เห็นใจในความทุกข์ยากและปัญหาของเขา มีทางใดจะแนะนำตักเตือน ปลอบใจ เมตตา กรุณาแก่เขา ก็ควรทำด้วยความเป็นธรรมและมีเหตุผล

- แสดงความเชื่อมั่นในตัวเขา เมื่อมอบหมายงานให้ลูกน้องทำ ต้องให้ลูกน้องเกิดความภูมิใจ มั่นใจทำงานตามความสามารถ งานเสร็จเรียบร้อย และอยากทำงานต่อไปอีก เป็นการส่งเสริมกำลังใจ การพูดการแนะนำของหัวหน้า เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เขาเกิดกำลังใจหรือเสียกำลังใจเราต้องการลูกน้องที่ทำงานแทนเราได้ เขาจะเป็นผู้ทำงานสืบแทนเรา เราเองต้องก้าวหน้าขึ้นไป ผู้บังคับบัญชาบางคนชอบกดลูกน้องไว้กลัวลูกน้องจะดีกว่า ทำให้ลูกน้องโกรธแค้นอาฆาตไว้ในใจ ผู้ใหญ่สูงขึ้นไปจะแต่งตั้งให้ใหญ่โตขึ้นไป ก็เกรงว่าจะไม่มีใครทำงานแทน จึงไม่แต่งตั้งหัวหน้าก็พลอยไม่ก้าวหน้าตามไปด้วย

- อย่าจุกจิกจู้จี้เหมือนคนเป็นโรคประสาท ใช้ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ ข้อห้าม หยุมหยิมโดยไม่จำเป็น สิ่งเหล่านี้เป็นการบั่นทอนและทำลายสมาธิในการทำงาน ทำให้คนอารมณ์เสีย คอยระวังกลัวผิดในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่กล้าตัดสินใจ เสียเวลา เสียน้ำใจคนทำงาน การจุกจิกจู้จี้ของผู้บังคับบัญชา เป็นที่รำคาญของลูกน้อง จะทำงานใหญ่ แต่เสียดายเรื่องเล็กๆ น้อยๆ

หยุมหยิบแบบ "ฆ่าควายเสียดายเกลือ" จะทำอะไรก็เริ่มบ่น เอาระเบียบมาตีความ จนเกิดเป็นปัญหาอุปสรรคของการทำงาน เคร่งครัดจนงานเสีย ทำให้เสียเวลา เสียกำลังใจคนทำงาน

- ดูแลความยากลำบากในการทำงานของลูกน้อง หัวหน้าบางคนคอยแต่เสวยผลงานของลูกน้อง ขู่เข็ญเร่งรัดจะเอาแต่ผลงาน ลูกน้องจะลำบากยากเข็ญเพียงไร ไม่เคยรู้ ไม่เคยนึก การให้ความสนใจไต่ถามเยี่ยมเยียน ให้ความเห็นใจ เห็นความสำคัญและความเหนื่อยยาก แม้ไม่ได้ทำอะไร เห็นหัวหน้าก็นับว่าเป็นกำลังใจแก่ลูกน้อง หัวหน้าบางคนอาจจะซื้อขนมผลไม้อาหารว่างเล็กๆ น้อยๆ มาฝาก ก็จะเป็นกำลังใจสร้างความประทับใจลูกน้อง แม้เหนื่อยยากเพียงใดก็มีความเต็มใจและสบายใจ ถ้าลูกน้องหมดกำลังใจและลดการทำงานลงเพียงไร ผลเสียหายก็จะมาถึงหัวหน้าเท่านั้น

- มีความจริงใจต่อเขา อย่าแสแสร้งแกล้งทำเป็นรักและเห็นใจ หรือหลอกใช้งานเพียงให้งานที่ตนมุ่งหมายสำเร็จเท่านั้น ลูกน้องก็มีหัวใจและรู้ทันเหมือนกันว่านายหลอกใช้ ถ้าเขารู้ว่าผู้บังคับบัญชาไม่จริงใจต่อเขา "ปากหวานก้นเปรี้ยว" เขาจะเสียใจขาดความเชื่อถือ เริ่มเบื่อหน่ายต่อการทำงาน ความร่วมมือในกิจการต่างๆ ก็ลดน้อยลง

๓. รู้จักยกย่องชมเชยให้บำเหน็จความชอบ

คนเราทุกคนนอกจากจะต้องการผลตอบแทนทางจิตใจ แล้วก็ยังมีความต้องการทางวัตถุด้วย คือ ลาภยศ เงินทอง สิ่งของ จากหลักความต้องการนี้เราอาจนำมาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ดังนี้

- ยกย่องชมเชยเมื่อเขาทำดีทุกคนชอบคำชม ไม่ชอบการตำหนิติเตียนผู้บังคับบัญชาต้องรู้จักให้คำชมเชยยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาตามโอกาสอันสมควร เป็นการยอมรับให้เกียรติ เมื่อเขาทำสิ่งที่ดีงาม ความภาคภูมิใจบางครั้งมีค่ายิ่งกว่าเงินทอง มีผู้น้อยที่อยู่ในระดับต่ำมักจะคิดถึงเงินทองมากกว่าคำชม แต่คำชมก็ใช้ได้กับคนทุกระดับ ควรพิจารณาความเหมาะสม ประกอบด้วย ผู้บังคับบัญชาบางคนชมคนไม่เป็น มีแต่ดุบ่นกับวางเฉย แม้จะมีความเมตตากรุณาปรารถนาดีกับลูกน้องเพียงใดก็ไม่แสดงออก ทำให้ลูกน้องคิดไปต่างๆ นานา ผู้บังคับบัญชาจึงควรหาโอกาสแสดงออก ชมเชยลูกน้องให้ประจักษ์บ้าง เมื่อเขาทำดี ทำชอบ เพื่อเป็นการให้กำลังใจ

- แสดงความยินดีในความสำเร็จของเขา ทุกคนย่อมมีความภูมิใจ ดีใจเมื่อประสบความสำเร็จ เช่น ได้เลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง ได้เหรียญตรา ได้เงินเดือนขึ้นเป็นกรณีพิเศษ ได้รับชัยชนะต่างๆ ถ้ามีคนแสดงความยินดีกับความสำเร็จของเขา แสดงว่ามีคนสนใจ เขาอิ่มเอิบในจิตใจ การพลอยยินดีเป็นการแสดงมุทิตาจิตเป็นคุณธรรมประการหนึ่งของ **"พรหม"** คือ ผู้ใหญ่บางแห่งอาจมีการจัดเลี้ยงกันเป็นการภายในเหล่านี้เป็นการบำรุงขวัญและเสริมสร้างสัมพันธภาพ

- ให้บำเหน็จความชอบหรือรางวัล ทุกคนทำงานต้องการ ลาภ ยศ อาจเป็นเงินทองของใช้สิ่งตอบแทนต่างๆ บำเหน็จความชอบตามระเบียบของทางหน่วยงาน การที่คนทำดีแล้วได้รับบำเหน็จความชอบเป็นผลให้คนรับพอใจมีมานะพยายามที่จะทำดีต่อไปอีกเป็นตัวอย่างคนอื่นก็จะได้ตั้งใจทำความดีบ้าง ผู้บังคับบัญชาควรจัดหารางวัลมาให้ เช่น รางวัลคนไม่ขาดงานเลย ความขยันหมั่นเพียร รางวัลทำงานนอกเวลา สุดแต่ผู้บังคับบัญชาจะพิจารณาเหมาะสมกับสภาพของงาน

- หลีกเลี่ยงการขู่บังคับ การขู่บังคับ เป็นการบีบคั้นจิตใจ ทำให้เกิดความกลัวลนลาน ลูกน้องบางคนเป็นคนดี พูดจาแนะนำสั่งสอนดีๆ ก็เชื่อฟัง การผิดพลาดบางครั้งโดยไม่เจตนา ควรให้เขาแก้ตัวใหม่และพูดปลอบใจ ลูกน้องบางคนอาจดื้อดึง และมี

ปัญหาส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาจะต้องรู้จักลูกน้องของตัวว่าเป็นใครเป็นอย่างไร อาจว่ากล่าวตักเตือนและกล่าวโทษไปตามระเบียบ แต่ไม่ใช้วิธีขู่บังคับกันตลอดเวลา

- ชี้แจงความเคลื่อนไหวในวงงานให้ทราบ ผู้บังคับบัญชาต้องหมั่นประชุมชี้แจงนโยบายวัตถุประสงค์ แผนงาน ปัญหาเหตุการณ์ต่างๆ ให้ลูกน้องได้ทราบความเคลื่อนไหวตลอดเวลา อย่ารู้คนเดียวแล้วเงียบ ไม่บอก ไม่ประชุมถ่ายทอด เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของข่าวสาร มีอะไรลูกน้องจะได้ช่วยเหลือได้ แต่ผู้บังคับบัญชาไม่ยอมเล่า ไม่ยอมเปิดทางให้ แถมดูหมิ่นอีกว่าไม่ใช่เรื่องของคุณจะต้องรู้ ถ้าไม่ชี้แจงลูกน้องอาจไปเก็บเอาข่าวลือมาเป็นเรื่องจริงก็ได้ ถ้าเขาถามก็ควรจะตอบให้เกิดความเข้าใจดี

ในกรณีที่มีการเสนอความเห็นหรือข้อเรียกร้องจากลูกน้องให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องรีบตอบรีบชี้แจงให้เขาทราบ พร้อมด้วยเหตุผลว่า จะทำได้หรือไม่ได้อย่างไร เพราะเหตุใด และต้องให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เพื่อขจัดข้อข้องใจให้หมดสิ้นไป การแก้ข้อข้องใจต่างๆ บางครั้งต้องใช้เวลา ก็ต้องชี้แจงให้เขาทราบหรือให้คอยเมื่อถึงเวลานั้น

- รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาจะรู้สึกดีใจ และสำนึกในบุญคุณของผู้บังคับบัญชา ถ้าเขาทราบว่า ผู้บังคับบัญชาต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของเขา เพียงแต่เอาใจใส่สนใจในประโยชน์ที่เขาควรจะได้ การเลื่อนขั้น เงินพิเศษ เหรียญตรา เลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง ขอปรับวุฒิ จะต้องหาทางสนับสนุนตามความรู้ ความสามารถ การดูแลผลประโยชน์ของเขาในสิ่งที่เขาควรมีควรได้ เป็นการบำรุงขวัญแสดงน้ำใจและความหวังดีต่อลูกน้อง ทำให้ลูกน้องมีความรู้สึกที่ดีต่อหัวหน้า

ถ้าลูกน้องคนใดทำงานได้ผลดี หรือได้รับความสำเร็จที่จะก้าวไปในตำแหน่งที่ดีขึ้น ก็ไม่ควรกดหน่วงเหนี่ยวไว้ให้ลูกน้องเสียน้ำใจ ถ้าทำได้อย่างนี้คนดีก็อยากมาอยู่ด้วย จะมีคนดีไว้ใช้สอยไม่ขาด ลูกน้องที่เจริญก้าวหน้าไปก็จะนึกถึงบุญคุณ

ในกรณีที่ลูกน้องมีทุกข์มาขอพึ่ง ก็ต้องให้ความช่วยเหลือหาทางปัดเป่าทุกข์ให้ตามควรแก่กรณี เสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรที่เป็นที่พึ่งของนกกาที่ได้อาศัยร่มเงาคุ้มแดดคุ้มฝน เป็นคุณธรรมของหัวหน้าที่จะต้องให้ความอบอุ่นคุ้มครองป้องกันภัยให้แก่ผู้น้อย เวลาเขาดีเราใช้ เวลาป่วยไข้ก็ต้องดูแลรักษา ช่วยปัดเป่าบรรเทาทุกข์ร้อน ทั้งนี้ก็มิใช่ว่าจะโอบอุ้มไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

การดูแลทุกข์สุขส่วนตัว ครอบครัวของลูกน้องตามควรก็เป็นการแสดงน้ำใจ ทำให้ลูกน้องมีความประทับใจ เช่น การเยี่ยมเยียนไต่ถามทุกข์สุขกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ให้ความเห็นใจและเกื้อกูลตามสมควร

อย่าให้ยาหอมกับผู้ใต้บังคับบัญชาโดยไม่มีความจริงใจ อย่าสัญญาในสิ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือไม่ตั้งใจปฏิบัติ อย่าใจแคบเบียดบังผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชาลูกน้องจะโกรธมาก จะมีการวิพากษ์วิจารณ์ซุบซิบนินทา มีบัตรสนเท่ห์ ร้องเรียน ร้องทุกข์ ผู้บังคับบัญชาพึงระมัดระวัง อย่านึกว่าลูกน้องโง่ ไม่รู้ บังคับเอาได้เหมือนลูกไก่ในกำมือ เขาจะต่อต้านไม่ร่วมมือด้วย ความวุ่นวายในหน่วยงานก็จะเกิดขึ้นได้

ผู้บังคับบัญชาบางคนชอบใช้ยาหอม ให้สัญญาว่าจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งๆ ที่รู้อยู่แก่ใจตัวเองว่าเป็นการหลอกล่อผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงเพื่อให้พ้นตัวไปคราวหนึ่งๆ เท่านั้น ทำให้ขาดความเชื่อถือ ควรใช้หลักความจริง ขอความร่วมมือ ร่วมใจ ชี้แจงเหตุผลให้เข้าใจ ลูกน้องบางคนต้องการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ เพราะหวังที่จะสร้างความรัก ความเมตตา ให้เห็นอกเห็นใจ แสดงความสวามิภักดิ์เพื่อฝากเนื้อฝากตัวอยู่แล้ว

(ต่อฉบับหน้า)

บทบาทสื่อของไทยควรจะไปทางไหน?

ระพี สาคริก

ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์นำมาพิจารณา ย่อมมีเหตุอยู่ในรากฐานความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ดังนั้นไม่ว่าจะหยิบยกประเด็นอะไรขึ้นมาค้นหาความจริง คงต้องทำความเข้าใจมนุษย์ให้ชัดเสียก่อน ไม่เช่นนั้นอาจเกิดสภาพซึ่งมีทิศทาง "ยิ่งคิดและนำปฏิบัติก็ยิ่งห่างตัวเองมากขึ้น" ดังเช่นที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาหนักมากยิ่งขึ้นจากทุกด้านอยู่ในขณะนี้ ถึงกระนั้นด้านบนก็ยังคิดแก้ไขเน้นที่เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด ดังเช่นที่กล่าวกันว่า "คิดแบบตัวใครตัวมัน" ซึ่งมีเหตุสืบเนื่องมาจากอิทธิพลวัตถุ ที่เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานความคิด ทำให้ตกอยู่ในสภาพยึดติดจึงทำให้เกิดปัญหามากขึ้น จากทุกๆ ด้าน

ถ้าเข้าใจและยอมรับความจริงว่า ทุกวันนี้อิทธิพลวัตถุได้เข้าไปถือครองรากฐานคนในสังคมไทยค่อนข้างกว้างขวางมาก ยิ่งมองขึ้นไปสู่ด้านบน ทำให้มองเห็นปัญหาต่างๆ ด้วยทิศทางมุ่งออกจากตัวเองมากขึ้น ทำให้การชี้แนะจากเรื่องนี้เป็นไปไม่ง่ายนัก แต่การชี้ให้เห็นความจริงจากรากฐานที่ละภาวะยึดติดลงไปได้บ้าง ย่อมช่วยให้เข้าใจลึกลงไปอีกระดับหนึ่งว่า *"แม้วันนี้อาจเห็นได้ยาก วันหนึ่งย่อมมองเห็นได้"* โดยที่เชื่อว่าปัญหาซึ่งรุมล้อมหนักมากขึ้น น่าจะสอนให้คนสามารถหวนกลับมามองอีกทิศทางหนึ่งได้ ไม่ว่าเร็วหรือช้า

อนึ่ง *"ก่อนที่จะมองไปยังสื่อซึ่งอยู่นอกกายมนุษย์ น่าจะหวนกลับมาเริ่มต้นที่สื่อซึ่งมีธรรมชาติอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์เอง เพื่อพิจารณาให้เห็นความจริง แล้วจึงสานออกไปยังสิ่งอื่นอย่างมีเหตุมีผล"* การเริ่มต้นจากจุดนี้ในขณะที่

ธรรมชาติของสังคมไทย มีคนในกลุ่มทุกรูปแบบมองออกจากตัวเองมากขึ้น แม้อาจถูกมองว่า *"ถอยหลังเข้าคลอง"* ก็หาใช่การถอยหลังซึ่งก่อให้เกิดผลเสีย หากช่วยให้เกิดภาวะที่ก่อให้เกิดผลดีทั้งแก่ตน ผู้ปฏิบัติได้และสังคมอันเป็นส่วนรวมจึงน่าจะกล่าวว่า *"คิดและปฏิบัติในลักษณะทวนกระแส"* มากกว่า

จึงสรุปไว้ในขั้นนี้ก่อนว่า *"ความเป็นตัวของตัวเอง"* ที่สานถึงการปฏิบัติอย่างรู้เหตุรู้ผลที่มีอยู่ในรากฐานโดยไม่ยึดติดอยู่กับอิทธิพลจากภายนอก ไม่ว่าอำนาจรัฐหรือเอกชน ย่อมช่วยให้มีโอกาสได้รับความศรัทธา ซึ่งเป็นผลดีทั้งแก่ตนและสังคมอย่างแท้จริง แทนการคิดและปฏิบัติแบบแยกส่วนดังที่มักพบความจริงได้ทั่วไปในยุคนี้ โดยเฉพาะแนวโน้มของสื่อมักมีสิ่งเย้ายวนให้คนพูดมากกว่าทำ ซึ่งชนรุ่นก่อนมักกล่าวเตือนสติไว้ว่า *"ยิ่งพูดมากก็ยิ่งมากหมอมากความกันไปใหญ่"* เนื่องจากธรรมชาติของคนหากพูดมากย่อมทำน้อยลง ในเมื่อทุกสิ่งซึ่งมีเหตุเกิดจากรากฐานคนย่อมมีสองด้านอยู่ร่วมกันเสมอ

"ดังนั้นบุคคลผู้รู้จริงย่อมพูดน้อย แต่มุ่งมั่นลงมือปฏิบัติจากรากฐานตนเองอย่างมีความสุข จึงมั่นคงอยู่ได้"

ความล้าสมัยและทันสมัยย่อมไม่มีในโลก

"เมื่อไม่มีความล้าสมัยย่อมไม่มีความทันสมัย" ดังนั้น ทุกสิ่งจึงมีแต่ความจริงทั้งสิ้น ช่วยให้รู้เท่าทันว่า *"คนเป็นผู้สร้างความทันสมัยขึ้นมาเพื่อหวังครอบงำคนอื่น"* ดังนั้น *หากบุคคลใดตกไปอยู่ใต้อิทธิพลของกระแสความทันสมัยซึ่งหมุนวนเป็นวัฏจักร เป็นเพราะขาดการรู้เท่าทัน ทำให้รากฐานจิตใจขาดอิสระยิ่งขึ้น จึงจำต้องตกเป็นทาสผลประโยชน์คนจากอีกด้านหนึ่งดังจะพบความจริงว่าการที่ภาวะเศรษฐกิจจำต้องทรุดหนัก มีเหตุมาจากเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ไม่เช่นนั้น น่าจะรู้ว่า "สื่อธรรมชาติของมนุษย์คือการนำปฏิบัติจากรากฐานตนเองโดยแท้"*

ธรรมชาติได้ลำดับความสำคัญของสื่อขั้นพื้นฐานไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวมนุษย์ที่สุด แล้วจึงสานออกไปอย่างมีเหตุมีผลเป็นขั้นตอน เริ่มต้นจากการนำความจริงจากรากฐานตนเองออกลงมือปฏิบัติโดยส่วนต่างๆ ของร่างกายก่อนอื่น ซึ่งจะพบว่าผลการปฏิบัติซึ่งมีเหตุมีผลอย่างชัดเจนย่อมสะท้อนภาพให้ผู้อื่นสัมผัสแล้วรู้สึกศรัทธา แม้อาจไม่มีการพูดการเขียน

"ผู้ปฏิบัติได้แล้ว เห็นผลแล้วย่อมรู้ความจริงแล้ว" หากปฏิบัติจากรากฐานซึ่งมีความเป็นตัวของตัวเองจริง ย่อมช่วยให้มองเห็นความจริงที่สานถึงกันอย่างมีเหตุมีผลได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าเรื่องใดจะเป็นไปตามความประสงค์หรือไม่ ดังนั้นเมื่อมีโอกาสนำมาพูดหรือเขียนย่อมพูดและเขียนจากความจริงใจ หรือแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ

อนึ่ง ความจริงได้กำหนดไว้แล้วว่า *"เมื่อด้านหนึ่งแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ ย่อมทำให้อีกด้านหนึ่งซึ่งมีโอกาสสัมผัส เปิดใจรับได้อย่างถึงรากฐาน"* จากประเด็นนี้ มักมีบางจุดสะท้อนความรู้สึกออกมาให้รู้ว่า *"บุคคลผู้แสดงออกมีความจริงใจหรือมีเมตตาสูง ทำให้รู้สึกศรัทธา"* แม้อาจไม่เคยสัมผัสกันเป็นส่วนตัวมาก่อน

สะท้อนให้เห็นความจริงว่า *"สื่อธรรมชาติมีทั้งเหตุและผลอย่างเห็นได้ชัด"* แม้อาจไม่มีเครื่องกลไกทางเทคนิค และสื่อธรรมชาติจะเกิดได้ คนผู้เกี่ยวข้องโดยตรงพึงต้องมีรากฐานจิตใจที่อิสระถึงระดับหนึ่งแล้ว อีกทั้งความหมายของอิสระในที่นี้ย่อมไม่ผูกติดไว้ด้วยวัยหรือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น หากช่วยให้คิดได้เองโดยไม่ยึดติดอิทธิพลจากภายนอกอันเป็นเหตุทำให้เกิดข้ออ้าง

จึงสรุปความจริงได้อีกขั้นหนึ่งว่า *"ถ้าคนมีรากฐานจิตใจที่มีคุณภาพสูง ช่วยให้มีความพร้อมสูงการจัดการเพื่อใช้สื่อจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือรูปแบบอื่นใด ย่อมมีผลสนองประโยชน์แก่ประชาชนได้ถึงเป้าหมายอย่างเป็นธรรมชาติ"* โดยไม่ต้องมุ่งข้ามขั้นตอนไปเน้นว่าจะต้องได้ผลอย่างนั้นอย่างนี้

หากรากฐานความคิดคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพื้นฐานสังคม รวมถึงกลุ่มคนผู้ทำหน้าที่จัดการเรื่องสื่อยังไม่อาจมุ่งลงถึงความจริงดังกล่าว ย่อมสะท้อนให้เห็นความจริงได้ว่ายิ่งคิดและนำปฏิบัติก็ยิ่งส่งผลห่างจากตัวเองมากขึ้น โดยมีเวลาและโอกาสรอพิสูจน์ความจริงอยู่ในอนาคตเช่นกัน อีกทั้งระหว่างช่วงที่รอ ย่อมทำให้จำต้องสูญเสียหนักมากขึ้นไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ใส่ลงไปอยู่ด้านล่าง ซึ่งภาวะยึดติดย่อมทำให้มองเห็นได้ยาก

หากประเมินจากการสัมผัสกับความจริงแล้ว ไม่ว่าจะรู้สึกว่าเข้าใจได้ยากหรือง่ายก็ตาม แม้อ่านจากเรื่องนี้ แต่ *"ความจริงย่อมเป็นความจริงเสมอ"*

ตามความหมายจากสื่ออะไรคือโลกและประชาชน

"บุคคลผู้รู้จริงย่อมไม่นำสิ่งซึ่งอยู่นอกตนมาอ้างอย่างขาดการรู้เหตุรู้ผล หรือรู้เขารู้เรา" สิ่งนี้คือสัจธรรมของมนุษย์ทุกผู้ทุกนามผู้สนใจเรียนรู้ความจริง ในช่วงหลังๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านรูปวัตถุที่แพร่อิทธิพลมาจากจุดเกิดก่อน ส่งผลครอบงำภูมิปัญญาท้องถิ่นแทบจะทั่วถึง ทำให้คนส่วนใหญ่มีนิสัยนำสิ่งต่างๆ ซึ่งอยู่นอกตนมาอ้างเพื่อสนองกิเลสตัวเองมากขึ้น

สัจธรรมได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า *"เมื่อมีสิ่งหนึ่งย่อมมีอีกสิ่งหนึ่ง"* ดังนั้นจากด้านหนึ่งซึ่งก้าวไปก่อนจึงมีการชูความสำคัญของโลกตามมา แม้ในรูปกิจกรรมระดับโลก ทำให้อีกด้านหนึ่งซึ่งรากฐานห่างจากตัวเองออกมาพอสมควรแล้วถูกล่อให้ห่างมากขึ้น แม้กิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นภายในกลุ่มจนถึงภายในชาติของประเทศซึ่งตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ ก็มักอ้างว่าประชาชนต้องการอย่างนั้นอย่างนี้

ดังตัวอย่างเช่น มีการสำรวจความต้องการแล้วนำตัวเลขตัวหนังสือซึ่งเป็นเพียงสิ่งสมมติมาแสดง *"เพียงเพื่อหวังเดินตามกระแส"* และมักมีแนวโน้มที่สะท้อนออกมาให้รู้ว่า *"นี่คือการจัดรูปแบบการบริการตามความต้องการของประชาชน"* แต่ผู้ที่เข้าถึงความจริงแล้วย่อมมองเห็นอีกด้านหนึ่งว่า *"คือการตามกระแสมากกว่า"* และมองเห็นสัจธรรมว่า *"เมื่อมีข้ออ้างย่อมมีการตามกระแส"* ถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งละเว้นได้ยาก

สภาพดังกล่าวคือภาวะยึดติดรูปแบบจากชนต่างถิ่น ซึ่งแฝงเข้ามาภายใต้กระบวนการจัดการศึกษาของท้องถิ่น เงื่อนไขลักษณะเดียวกันกับความหมายของคำว่า *"ถอยหลังเข้าคลอง"* และ *"การเดินทวนกระแส"* ซึ่งได้กล่าวมาในช่วงแรก

ถ้าตั้งคำถามว่า **"โลกคืออะไรและอยู่ที่ไหน?"** ซึ่งคงต้องหมายถึงคน รวมทั้ง **"ประชาชนคืออะไรและอยู่ที่ไหน?"** สำหรับผู้ที่สามารถเข้าใจประเด็นสิ่งแวดล้อม ถึงความจริงอย่างลึกซึ้ง ย่อมมีคำตอบอยู่ในแต่ละคนแล้ว โดยที่รู้ว่ารากฐานสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงควรจะมีความจริงเป็นธรรมชาติอยู่ในมนุษย์ แต่ภายใต้ภาวะยึดติด ย่อมมองออกจากตัวเอง จึงเห็นความจริงได้ยากยิ่งขึ้น

อนึ่ง การกล่าวอ้างความสำคัญของโลกพึ่งจะมาปรากฏชัดเจนหลังสงครามโลกครั้งที่สองผ่านพ้นมาได้ไม่นาน จากการชูความสำคัญโดยกลุ่มบุคคลระดับสูงในประเทศอภิมหาอำนาจ สอดคล้องกันกับการคิดจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ เสมือนเป็นบท

เรียนซึ่งทำให้เกรงว่าในอนาคตอาจทำให้ฝ่ายตนเสียต่อการสูญเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการกล่าวอ้างประชาชนแม้ในสังคมไทยซึ่งเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มที่ด้อยกว่าจากทุกเรื่อง ก็พึ่งเริ่มจากการปฏิวัติยึดอำนาจโดยอ้างว่าต้องการประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕

หลังจากนั้นมาก็มีการนำคำว่า *"ประชาชน"* มาอ้างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะจากด้านที่ขึ้นไปถือครองอำนาจ และ *"เมื่อมีด้านหนึ่ง ย่อมมีอีกด้านหนึ่ง"* จึงเห็นความจริงต่อไปว่า แม้กลุ่มบุคคลผู้สนใจให้ความสำคัญมุ่งสู่ด้านบนแต่ยังไม่มีโอกาสเข้าไปครองอำนาจ ก็นำมาอ้างด้วยเช่นกัน

ถ้าหวนกลับไปพิจารณาความในวรรคแรกๆ ของบทความเรื่องนี้แล้วพิจารณาบนพื้นฐานเหตุและผลโดยใช้สมาธิ เพื่อชำระล้างภาวะยึดติดให้ลดลงไปได้บ้าง น่าจะช่วยให้มองผ่านลงไปเห็นความจริงว่า *"การมองความหมายของโลกก็ดี ของคำว่าประชาชนก็ดี จากรากฐานซึ่งมีความรู้สึกรับผิดชอบย่อมเห็นได้ว่าคือด้านซึ่งมีเงื่อนไขอยู่ในรากฐานความรู้สึกของตน"* จึงไม่เน้นนำเอากลุ่มคนเพียงไม่กี่คน ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมปรากฏจากบางโอกาสมากล่าวอ้างว่านี่คือเสียงจากประชาชน

จากผลซึ่งปรากฏโดยพฤติกรรมที่อยู่ด้านนอกด้านเดียวซึ่งในปัจจุบันมักมีแนวโน้มช่วยสนับสนุนให้ตัดสินใจกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปเพราะ *"ขาดการรู้เท่าทันต่ออิทธิพลรูปแบบ"* ย่อมส่งผลเสียหายต่ออนาคต ดังที่มีการกล่าวไว้ว่า *"กาลเวลาย่อมพิสูจน์ความจริงได้เสมอ"* แต่จากภาวะยึดติดซึ่งเข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานเมื่อเวลาผ่านพ้นมาแล้ว แม้สภาพในสังคมจะตกต่ำลงไปย่อมมีคนหวนกลับไปค้นพบความจริงได้ยากมากขึ้น

"แม้การกล่าวอ้างโลกาภิวัตน์หรือโลกไร้พรมแดน" ส่วนใหญ่ที่แสดงออกมักมีแนวโน้มนำโลกภายนอกตนมากล่าวอ้างด้านเดียว โดยที่ความจริงได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า *"การนำสิ่งซึ่งอยู่ด้านนอกมาอ้าง เกิดจากความอยาก"* จึงทำให้การนำปฏิบัติจากรากฐานตนเองเป็นไปได้ยาก หากดึงตนห่างจากความจริง มุ่งตามกระแสมากขึ้น

ถ้าตั้งคำถามว่า *"โลกภายนอกไร้พรมแดนจริงหรือ?"* ในเมื่อคนเปลี่ยนสภาพไป ทำให้ขาดความจริงใจต่อกันมากขึ้น ดังจะพบความจริงจากปัญหาซึ่งทุกวันนี้มักนำมาพูดกันว่า *"ยุคไอเอ็มเอฟ"* ย่อมพบสัจธรรมว่า *"โลกไร้พรมแดนที่มีพรมแดนขวางกั้นหนามากยิ่งขึ้น"*

หากสามารถค้นหาความจริงจากรากฐานตนเองได้ย่อมพบว่า *"โลกทั้งใบ แม้อาจมีอีกกี่ใบ ย่อมรวมอยู่ในนี้ครบถ้วนหมดแล้ว"* เพียงแต่ให้ความสนใจค้นหาให้พบอีกทั้งความหมายที่แท้จริงของ *"ประชาชน"* ย่อมมีความจริงรวมอยู่ในนี้ด้วย ไม่ว่าด้านนอกจะมีมากมายแค่ไหน อีกทั้งมีกระแสการเกิดการตายซึ่งยากที่จะเข้าถึง ยิ่งไปนำตำราด้านเทคโนโลยีซึ่งเริ่มต้นจากชนต่างชาติมาเขียนลงบนแผ่นกระดาษเพื่อกล่าวอ้าง ย่อมพบความจริงได้ยากยิ่งขึ้นไปอีก

หน้าที่อันแท้จริงของสื่อคืออะไรและมุ่งที่ไหน?

"สื่อของแต่ละคนก็ดี - สื่อมวลชนก็ดี มีธรรมชาติอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน" ธรรมชาติได้มอบสื่อไว้ให้เพื่อการเรียนรู้ระหว่างมนุษย์ซึ่งดำเนินชีวิตร่วมกัน ดังนั้นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันย่อมนำวิถีทางไปสู่ความรู้ซึ่งควรจะมีความสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น ดังเช่นที่สัจธรรมได้กล่าวย้ำความสำคัญของ *"ความรอบรู้"* ซึ่งมีความหมายลึกซึ้งเกินกว่าการเรียนจากครูในโรงเรียนและตำรา ซึ่งเป็นเส้นทางที่ทำให้รากฐานความคิดและ

ทรรศนะในการมองสรรพสิ่งต่างๆ เริ่มแคบมากขึ้น การเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะช่วยให้ได้รับผลทั้งสองด้านก็ต้องเน้นการปฏิบัติร่วมกันเป็นพื้นฐาน

อนึ่ง ผู้เขียนได้กล่าวไว้แต่แรกแล้วว่า สื่อจากรากฐานจิตใจของแต่ละคนถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้บุคคลผู้นำปฏิบัติมีโอกาสเรียนรู้ความจริง จึงชี้ให้เห็นว่า ผู้ซึ่งทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างได้ผลพึงต้องมีอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นคุณสมบัติจึงจะช่วยให้งานที่รับผิดชอบบรรลุผลอย่างจริงจัง

เราจึงน่าจะเข้าใจถึงสัจธรรมว่า การจะบริการข้อมูลข่าวสาร แม้คิดจะให้ความรู้ ถ้าฝ่ายให้บริการมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้จากด้านผู้รับทำให้ไม่สนใจใช้ส่วนนี้เป็นฐานการให้ เป้าหมายที่ต้องการย่อมไม่บรรลุผล

ดังที่มีคำปรารภว่า *"การถ่ายทอดความรู้แบบทิศทางเดียว"* หรือ *"การสอนแบบสั่ง"* นอกจากไม่ช่วยให้อีกด้านหนึ่งได้ความรู้ ยังมีผลทำลายรากฐานความคิด เว้นไว้แต่ว่าผู้รับจะเข้าใจและแยกแยะได้ด้วยเหตุและผลว่า สิ่งดังกล่าวไม่ใช่ความรู้จริง หากเป็นเพียงข้อมูลซึ่งตนจะเชื่อไม่เชื่อก็ได้ โดยที่เข้าใจว่า สิ่งซึ่งปรากฏออกมามีเหตุมีผลมาจากเงื่อนไขที่อยู่ในคนผู้ผลิตสื่ออย่างสำคัญ

ในเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสัจธรรม ดังนั้น *"การปรับตัวเองของสื่ออย่างสอดคล้องกันกับการเปลี่ยนแปลงย่อมถือเป็นสิ่งสำคัญ"* และการปรับตัวจะมีผลช่วยให้สื่อสามารถให้บริการอย่างสร้างสรรค์ได้ ย่อมเกิดจากผลการเรียนรู้ความจริงของคนในสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด

แนวความคิดที่มักนำมากล่าวกันว่า *"สังคมอยู่ได้คนย่อมอยู่ได้"* ซึ่งในที่นี้อาจกล่าวว่า *"สังคมอยู่ได้สื่อย่อมอยู่ได้"* ถือเป็นสิ่งท้าทายที่จะนำมาค้นหาความจริงให้ชัดเจน มิฉะนั้นแล้วอาจสะท้อนภาพที่มองเห็นว่า *"สื่อตามกระแสสังคมไปเรื่อยๆ แทนที่จะมีการคัดท้ายให้วิถีการเปลี่ยนแปลงมุ่งไปสู่ทิศทางที่ช่วยให้มีความมั่นคงอยู่ได้"* ซึ่งในยุคปัจจุบันกำลังเกิดภาพสะท้อนลักษณะนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังที่ได้เคยกล่าวไว้แล้วแต่แรกว่า *"ไม่ว่ามองการศึกษาวัฒนธรรม สังคม และการเมือง เท่าที่ผ่านพ้นมาเราไปยึดติดรูปแบบหรือกระพี้ของสิ่งเหล่านี้มาจากสังคมชนต่างถิ่น"* และจากช่วงเวลาเท่าที่ผ่านมาแล้วจนถึงปัจจุบัน ผลจากเงื่อนไขดังกล่าวก็ได้ปรากฏชัดจากปัญหาเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบอย่างหนัก และเราก็ต้องวิ่งไปยอมตัวเป็นทาสชนต่างชาติอีกเช่นกัน

จึงฝากไว้ให้คิดว่า *"สิ่งที่เรียกว่าความต้องการของประชาชน"* จริงๆ แล้วคืออะไรและอยู่ที่ไหน อีกทั้งมีคำถามตามมาว่า *"เป็นความต้องการจากประชาชนจริง"* หรือว่าเป็นประชาชนเพียงเปลือกนอก เพราะเรายึดติดอยู่กับเปลือกลึกซึ้งมากขึ้น

แล้วเราก็เอารูปแบบ วิธีสำรวจความต้องการของประชาชนซึ่งติดมาจากตำราต่างชาติมาใช้อีก ดังเช่นการนำตัวเลขบ้าง เส้นตั้งเส้นโค้งบ้าง มาใช้แสดงเพื่อยืนยันความจริง แทนการมองเห็นความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานคนอย่างแท้จริง

สัจธรรมได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า *"การปฏิบัติที่ให้คุณค่าอย่างแท้จริงทั้งแก่สังคมและตนเอง ผู้ปฏิบัติพึงต้องกล้าเดินทวนกระแส"* และผลที่ช่วยให้เรียนรู้ความจริงจากการเดินทวนกระแสถือเป็นสิ่งมีคุณค่าทั้งแก่ผู้ปฏิบัติและด้านของผู้รับร่วมกันอย่างแท้จริง ไม่เช่นนั้นแล้วเราก็ได้แต่บ่นว่า *"ค่านิยมในสังคมปัจจุบันส่งผลทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง"* และการนำเหตุผลที่อยู่นอกตัวมาอ้างไม่ว่าเรื่องใด แท้จริงแล้วก็คือ *"นิสัยเอาตัวรอด"* ซึ่งเป็นไปใน

ทางเดียวกันกับ *"การปฏิเสธความรับผิดชอบ"*

ความจริงแล้ว แม้ไม่พึ่งพาตำราซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดอิทธิพลมาจากรากฐานซึ่งอยู่ในต่างถิ่น แม้ใช้สามัญสำนึกจากการใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ย่อมมองเห็นวิถีทางที่ช่วยแก้ไขปัญหาได้ไม่ยาก หากไม่ขาดสติจนทำให้หวนกลับไปสู่อดีตเพื่อทบทวนและหวนกลับมาอย่างรู้เหตุรู้ผล ย่อมพบว่าภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงเท่าที่เป็นมาแล้ว ทำให้เกิดปัญหามากขึ้น ดังนั้น หากนำปฏิบัติในลักษณะเดินทวนกระแส ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง

ตามที่หยิบยกเอาประเด็น *"เดินทวนกระแส"* มากล่าวย้ำในสภาวะเช่นนี้ ถ้าเข้าใจได้ลึกซึ้งย่อมรู้ว่า แท้จริงแล้วหาใช่เดินทวนกระแสไม่ หากมุ่งมั่นรักษาความเป็นตัวของตัวเองโดยอยู่กับเหตุและผล จากรากฐานที่อิสระอย่างชัดเจน ย่อมมีผลให้ถึงประชาชนอย่างแท้จริง โดยที่เห็นว่า *"ประชาชนซึ่งอยู่ในรากฐานจิตสำนึกของสื่อผู้ปฏิบัติได้ย่อมได้ และประชาชนที่อยู่ด้านนอกผู้ปฏิบัติแต่ละคนก็ย่อมได้ โดยช่วยให้เกิดความมั่นคงแก่ชีวิตยิ่งขึ้น"*

แม้อาจมีคนส่วนน้อยในสังคมที่เข้าใจได้ทำให้รับได้ แต่ไม่ควรลืมว่า *"มากหรือน้อยหาใช่มีตัวตนให้นำมายึดมั่นถือมั่นไม่"* จึงมีอีกด้านหนึ่งซึ่งชี้แนะไว้ว่า *"แม้น้อยก็มีโอกาสที่จะมากได้ และมากก็มีทางที่จะน้อยลงได้เช่นกัน"*

ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับคำถามที่ว่า *"เรามีอุดมการณ์ที่จะให้แก่สังคมจริงหรือเปล่า"* หากมีจริงย่อมมีความอดทนและต่อสู้ด้วยวิธีการนำปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้รากฐานตนเองที่สุด แทนการพูดมากทำให้การปฏิบัติลดน้อยลง ซึ่งไม่ใช่วิถีทางที่พึงช่วยพัฒนารากฐานตนเองให้มีคุณภาพสูงขึ้นแต่อย่างใดอีกทั้งละเว้นการนำสิ่งนั้นสิ่งโน้นมาอ้างเป็นเงื่อนไขอย่างนั้นอย่างนี้

สื่อย่อมสะท้อนภาพให้เป็นความหวังแก่สังคมอย่างเชื่อมั่นได้ เนื่องจากความเชื่อมั่นที่แท้จริงอยู่ที่สัจธรรม หาใช่อยู่ที่บุคคลหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ แต่ถ้าสัจธรรมเข้าไปปรากฏอยู่ในรากฐานคนย่อมช่วยให้คนได้รับผลดีด้วย แต่ควรเข้าใจว่า ดีในที่นี้มิได้ผูกติดอยู่กับตำแหน่ง อำนาจ รวมทั้งรูปวัตถุใดๆ ทั้งสิ้น หากอยู่ที่ความสุขอย่างแท้จริง อันพึงเกิดขึ้นบนพื้นฐานสัจธรรมโดยแท้

สรุปเป็นรูปธรรม

ในช่วงหลังๆ มักมีการนำเอาคำว่า *"รูปธรรม"* มากล่าวเน้นอย่างปราศจากความชัดเจน ดังนั้นจึงใคร่ขออนุญาตชี้แจงจากความเข้าใจว่า *"รูปธรรม"* น่าจะหมายถึง การแสดงออกจากรากฐานที่อิสระ และไม่คิดว่าจะต้องให้ผู้ใดเชื่อหรือทำตาม นอกจากนั้นอาจเป็นผลจากการปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นได้สัมผัสได้

ดังนั้น หากมีการเรียกร้องหารูปธรรมจากบุคคลอื่นสิ่งอื่น ย่อมอ่านความจริงได้ว่าเป็นเพราะรากฐานผู้เรียกร้องขาดการพึ่งตนเอง ถ้ามีการหยิบยื่นให้เพื่อสนองความต้องการ สิ่งนั้นน่าจะเป็นรูปแบบ ซึ่งส่งผลสนองผู้เรียกร้องต้องการให้ยึดติดมากขึ้น

สื่อที่อิสระจริง ย่อมคิดได้และกำหนดรูปแบบวิธีปฏิบัติได้เอง โดยที่พิจารณาแล้วเห็นว่า สิ่งซึ่งมีผู้อื่นกำหนดไว้จึงน่าจะเป็นเพียงช่องทางซึ่งใช้ค้นหาความจริง เพื่อหวังเรียนรู้จากรากฐานตนเองมากกว่า หรืออาจกล่าวว่า สื่อที่มีคุณภาพย่อมคิดได้จากจิตใต้สำนึกของตนอย่างอิสระ และไม่นำความคิดจากตนไปยัดเยียด หากมุ่งมั่นปฏิบัติอยู่กับเหตุและผลอย่างดีที่สุด ย่อมมีโอกาสสนองประโยชน์สุขแก่สังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติ

อุปกรณ์ประกอบการแสดงโขน

(ตอนที่ ๒)

ปัญญา บิตยสุวรรณ

ภาพฆ้องกระแต ด้านซ้ายและขวาตรงมือหนุมาน

ในสมัยที่ผู้เขียนเป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป และแสดงโขนเป็นเสนายักษ์ ตอนไมยราพณ์สะกดทัพของกรมศิลปากร เคยเห็นว่าการแสดงโขนตอนนี้ ความจริงการแสดงโขนเขามักใช้เรียกเป็นชุด ไม่เรียกตอนเหมือนละคร ท่านผู้รู้ให้เหตุผลว่า การแสดงโขนวิวัฒนาการมาจากหนังใหญ่ การแสดงหนังใหญ่นั้นเวลาจะแสดงคืนหนึ่งๆ เขาจะจัดตัวหนังไว้เป็นชุดๆ เช่น ชุดศึกทศกัณฐ์ ชุดศึกอินทรชิต เป็นต้น จะแสดงชุดไหนก็หยิบตัวหนังชุดนั้นออกมาแสดง เลยเรียกการแบ่งตอนแสดงของหนังใหญ่ว่าชุด เมื่อโขนวิวัฒนาการมาจากหนังใหญ่ จึงพลอยเรียกชื่อการแบ่งตอนแสดงว่าชุดตามหนังใหญ่ไปด้วย ออกนอกเรื่องไปหน่อยคราวนี้กลับมาเล่าเรื่องการแสดงโขน ชุด ไมยราพณ์สะกดทัพต่อ การแสดงโขนชุดนี้มีอุปกรณ์ประกอบการแสดงหลายอย่าง ผู้เขียนจะยกมาเล่าตามลำดับเรื่องไป ในตอนไมยราพณ์ลอบขึ้นมาที่กองทัพพลับพลาขณะที่พลวานรกำลังอยู่ยามตามไฟ ระแวดระวังภัยให้พระรามนั้น จะมีฆ้องกระแต *(ฆ้องเล็กๆ สำหรับตีขานยาม)* ผูกห้อยอยู่กับขาหยั่ง *(ไม้สามอันผูกปลายรวมกันและกางออกไปสำหรับตั้งหรือห้อยของต่างๆ)* ตั้งอยู่ *(โปรดดูภาพ)* ผู้ที่ตีฆ้องกระแตคือเขนลิง นอกจากจะมีฆ้องกระแตแขวนห้อยอยู่กับขาหยั่งแล้ว ตัวตลกฝ่ายลิงยังเดินตีเกราะเป็นสัญญาณคอยเตือนมิให้พรรคพวกนอนหลับอีกด้วย

พอแสดงต่อมาถึงตอนหนุมานรับบัญชาจากพระลักษมณ์ แทรกพื้นดินไปเมืองบาดาลเพื่อช่วยเหลือพระรามที่ถูกไมยราพณ์ลักพาตัวไป หนุมานมาถึงสระน้ำแห่งหนึ่งตามบทว่า *"มีบัวใหญ่ในกลางสระศรี"* อุปกรณ์ประกอบการแสดงในตอนนี้มีดอกบัวใหญ่ และก้านบัวสั้นๆ ก้านบัวนี้กว้างพอให้คนตัวโตมุดลอดลงไปได้ ตรงโคนก้านบัวที่วางบนพื้นทำเป็นโพรงยาวขนานไปกับพื้น สำหรับให้หนุมานลอดออกจากก้านบัวแล้วคลานเข้าโรงได้ เวลาแสดงตัวตลกจะนำดอกบัวใหญ่วางลงไปบนก้านบัวแล้วยกไปวางข้างๆ ประตูทางเข้าออกเวที เมื่อการแสดงดำเนินมาถึงตอนที่หนุมานถามมัจฉานุว่า หนทางไปเมืองบาดาลไปทางไหน มัจฉานุมิได้บอกตามตรง เพราะระลึกถึงคุณของไมยราพณ์ที่เคยชุบเลี้ยงตนมา จึงบอกเป็นปริศนาว่า หนทางใดที่หนุมานผู้เป็นบิดาลงมาก็ให้ไปทางนั้น หนุมานคิดได้จึงแผลงฤทธิ์เข้าหักก้านดอกบัวแล้วแทรกกายลงไปเมืองบาดาล ในตอนนี้หนุมานจะทำท่าแผลงฤทธิ์เข้าหักก้านดอกบัวดึงดอกบัวออก แล้วเอาศีรษะมุดลงไปในโพรงก้านบัว ค่อยๆ เคลื่อนตัวออกไปทางโพรงที่ทอดต่อจากก้านบัวเป็นแนวขนานกับพื้น พอเท้าพ้นก้านบัวด้านบน ผู้แสดงเป็นหนุมานก็เข้าโรงไปโดยสวัสดิภาพ เมื่อมัจฉานุกลับเข้าโรงไปแล้ว ตัวตลกก็ออกมายกดอกบัวและก้านบัวกลับเข้าโรง เป็นอันว่าบทบาทของดอกบัวที่ออกมาปรากฏตัวต่อสายตาผู้ชมก็หมดเพียงนี้ โขนกรมศิลปากรในสมัยก่อนเท่านั้นที่มีดอกบัวใหญ่เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงในตอนนี้ ปัจจุบันไม่มีแล้ว ส่วนโขนของคณะเอกชนหรือที่เรียกว่าโขนงานนอกนั้น ไม่มีอุปกรณ์ที่ว่านี้ เวลาหนุมานแผลงฤทธิ์หักก้านบัว ก็ทำท่าทำทางให้ผู้ชมสร้างมโนภาพเอาเอง ใครจะจินตนาการว่าดอกบัวใหญ่แค่ไหน ก็สุดแท้แต่ท่านจะนึก ความจริงดอกบัวที่นำออกมาแสดงไม่ใช่เป็นอุปกรณ์โดยตรง ถ้าเป็นโขนฉากก็จะจัดอยู่ในประเภทฉากประกอบการแสดง แต่เมื่อแสดงโขนหน้าจอ และมีของออกมาประกอบการแสดง ผู้เขียนก็เลยอนุโลมเรียกว่าอุปกรณ์ไปด้วย

อุปกรณ์ประกอบการแสดงโขน ชุดไมยราพณ์สะกดทัพ ตอนหนุมานแปลงเป็นใยบัวเกาะติดผ้าสไบนางพิรากวนไปถึงหน้าประตูเมืองบาดาลนั้น เขาเอาผ้าหนาๆ มาเขียนเป็นฉากประตูเมืองแล้วทาบติดกับโครงไม้ ให้ตัวตลกหรือเสนายักษ์นำออกไปยืนถืออยู่ตรงหน้าประตูทางเข้าออกเวทีโขน ปัจจุบันอุปกรณ์ประกอบการแสดงหรือฉากประตูเมืองบาดาลที่ว่านี้ไม่มีแล้ว เวลาแสดงโขนตอนนางพิรากวนจะเข้าประตูเมืองบาดาลก็แสดงบนเวทีโดยไม่มีฉากหรือที่ผู้เขียนเล่าว่าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนอีกต่อไปและในตอน

นี้ มีอุปกรณ์อีกอย่างหนึ่งคือตาชั่งใหญ่สีดำ ลักษณะเป็นตาชั่งแบบโบราณใช้ตอนตัวตลกยักษ์ชั่งน้ำหนักนางพิรากวน ก่อนจะเข้าเมืองบาดาล ปัจจุบันอุปกรณ์ชนิดนี้ไม่มีแล้ว อุปกรณ์ของนางพิรากวนที่จะขาดเสียมิได้มีอยู่อย่างหนึ่งคือกระออมน้ำ เพราะเรื่องราวในตอนนี้นางพิรากวนจะต้องไปตักน้ำมาใส่กะทะใหญ่เพื่อต้มพระรามกับไวยวิกลูกชายของนางเอง

ขอย้อนไปเล่าถึงการแสดงโขนชุดไมยราพณ์สะกดทัพอีกครั้ง เพราะการแสดงโขนชุดนี้ยังมีอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ผู้เขียนลืมเล่าไปตอนที่ไมยราพณ์รับอาสาทศกัณฐ์ไปหุงสรรพยาเพื่อจะนำไปใส่กล้องเป่าให้พระรามและพลวานรพากันนอนหลับสิ้นสติแล้วจะได้ลักพาพระรามไปสังหารที่กรุงบาดาลนั้น ไมยราพณ์ต้องกลับไปทำพิธีหุงสรรพยาที่กรุงบาดาล อุปกรณ์ประกอบการแสดงในตอนนี้ก็มีโรงพิธีและกะทะยา ตามเรื่องรามเกียรติ์นั้นไมยราพณ์จะสั่งเสนายักษ์ให้สร้างโรงพิธีโดยมิได้ระบุว่าสีอะไร แต่ในการแสดงโขน คนพากย์จะเจรจาบทของไมยราพณ์สั่งเสนายักษ์สร้างโรงพิธีสีดำ เหตุที่ใช้โรงพิธีสีดำนั้น ผู้เขียนเข้าใจว่า ในการเข้ากระทำพิธีครั้งนี้ไมยราพณ์แต่งกายด้วยสีดำทั้งชุด โรงพิธีก็ควรจะเป็นสีดำด้วย การแสดงโขนของกรมศิลปากรในตอนไมยราพณ์ทำพิธีหุงสรรพยา ใช้โรงพิธีสีดำ พูดถึงเรื่องโรงพิธีซึ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขน ก็จะขอออกนอกเรื่องโรงพิธีของไมยราพณ์ ไปเล่าถึงโรงพิธีต่างๆ ที่มีอยู่หลายสีตามพิธีของยักษ์แต่ละตนจะกระทำพิธีการ เช่นโรงพิธีสีดำใช้ในตอนไมยราพณ์หุงสรรพยา โรงพิธีสีขาวใช้ในตอนทศกัณฐ์ทำพิธีอุโมงค์ นางมณโฑหุงน้ำทิพย์ และพิธีสรงน้ำขององคต พิธีสีเขียว ใช้ในตอนอินทรชิตทำพิธีชุบศรพรหมาสตร์ พิธีสีแดงใช้ในตอนกุมภกรรณลับหอกโมกขศักดิ์ ทศกัณฐ์ทำพิธีเผารูปเทวดา เป็นต้น

โรงพิธีจะประกอบด้วย เตียงสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีเสาสี่เสาตรงมุมเตียงทั้งสี่เสานี้ตั้งรับเพดานที่เป็นหลังคาโรงพิธี รอบๆ มุมทั้งสี่ของเตียงมีราชวัติทั้งสี่ด้าน เวลาจะใช้ประกอบการแสดงในแต่ละครั้งจะให้ตัวตลกเป็นผู้นำอุปกรณ์ดังกล่าวนี้ออกไปติดตั้งกลางเวที พอเสร็จพิธีตัวตลกก็จะออกไปเก็บอุปกรณ์โรงพิธีกลับเข้าโรงโขน โรงพิธีที่ใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนดังกล่าวนี้ ในสมัยก่อนมีแต่โขนของกรมศิลปากรเท่านั้น ส่วนโขนของเอกชนจะใช้เตียงที่นั่งแสดงนั่นแหละเป็นเตียงทำพิธี แต่ในสมัยปัจจุบันนี้มีโขนเอกชนบางคณะ ทำโรงพิธีประกอบการแสดงขึ้นมาบ้าง แต่ความวิจิตรพิสดารสู้โรงพิธีของโขนกรมศิลปากรไม่ได้

การทำพิธีหุงสรรพยาของไมยราพณ์นั้น นอกจากจะมีโรงพิธีสีดำแล้ว ยังต้องมีหัวกระโหลกผีตายโหง ๓ หัว มาทำเป็นก้อนเส้า และมีกะทะสีดำใบใหญ่อีกด้วย หัวกระโหลกผีตายโหงทำด้วยกระดาษเป็นรูปหัวกระโหลกมีจำนวน ๓ หัว ตั้งเป็นสามเส้า เมื่อตัวตลกฝ่ายยักษ์จัดตั้งหัวกระโหลกเป็นก้อนเส้าเสร็จแล้ว ก็จะเข้าไปในโรง นำกะทะเหล็กใบใหญ่ออกมา กะทะเหล็กไม่ใช่กะทะจริงๆ ใช้ลวดเส้นใหญ่ทำเป็นโครงขอบกะทะแล้ว ใช้กระดาษทาแป้งเปียกปะให้เป็นรูปขอบกะทะ เสร็จแล้วก็ทาสีดำ กะทะกระดาษใบนี้ต้องทำให้ก้นกะทะเป็นรูโหว่ พอที่จะให้คน ๒ คน เข้าไปนั่งได้ เพราะตามบทกล่าวว่าในการทำพิธีของไมยราพณ์ครั้งแรก เกิดเป็นนางสองคนนั่งอยู่ในกะทะ แล้วต่อมาก็เกิดเป็นเสือ ๒ ตัว กัดกันอยู่ในกะทะ จนกระทั่งครั้งสุดท้ายเกิดเป็นราชสีห์ ๒ ตัว ขบกัดกันอยู่ในกะทะ ไมยราพณ์สังหารราชสีห์ทั้งคู่ตาย แล้วควักเอาดวงใจมาบดรวมกับสรรพยา เป็นอันเสร็จการทำพิธีหุงสรรพยาเพื่อนำไป

เป่าให้พระรามและพลวานรพากันนอนหลับสนิท การที่จะให้เกิดสองนาง สองเสือ และสองราชสีห์ที่กลางกะทะ ก็เล่นไม่ยาก พอปี่พาทย์ทำเพลงรัวผู้แสดงเป็นนางเป็นเสือ และเป็นราชสีห์ก็ออกมาจากในโรงตรงมาที่หน้ากะทะแล้วก้าวลงไปนั่งอยู่ในกะทะ เพราะตรงก้นกะทะนั้นทำเป็นรูกว้าง เพื่อให้คนลงไปนั่งได้

การแสดงโขนชุดสืบมรรคา พระรามมีรับสั่งใช้ให้หนุมานคุมพลวานรไปสืบหนทางไปกรุงลงกา และนำผ้าสไบกับแหวนของนางสีดาไปถวายนางสีดาที่กรุงลงกา ถ้าเป็นการแสดงโขนของคณะเอกชน ผ้าสไบนางสีดามักจะใช้ผ้าสีชมพูเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง เพราะโขนของเอกชนนั้นคำนึงถึงความสวยงามเป็นหลัก มิได้คิดถึงเหตุผลที่ถูกต้อง ความจริงผ้าสไบของนางสีดาต้องสีขาว เนื่องจากเครื่องแต่งกายของนางสีดา เมื่อตอนบวชเป็นดาบสินี และถูกทศกัณฐ์ลอบลักพาตัวไปนั้นเป็นสีขาว ผ้าสไบที่ห่มเฉวียงบ่าก็สีขาว ผ้าสไบผืนนี้ที่นางสีดาถอดทิ้งไว้กลางป่าในระหว่างที่ทศกัณฐ์จะพานางไปกรุงลงกา ลิงป่าเก็บได้จึงนำไปถวายพระราม โขนของกรมศิลปากรเวลาแสดงตอนพระรามส่งผ้าสไบของนางสีดาให้หนุมาน ก็จะใช้ผ้าสีขาวที่เป็นผ้าสไบของนางสีดาพร้อมทั้งแหวน ซึ่งไม่มีราคาค่างวดอะไร ก็แหวนที่วางขายวงละ ๕ บาท ๑๐ บาท นั่นเอง หนุมานรับผ้าสไบกับแหวนมาจากพระรามก็เอาแหวนสอดไว้ตรงชายผ้าสไบ แล้วนำผ้าสไบพันไว้รอบศีรษะ พอเข้าโรงโขนแล้วเจ้าหน้าที่แต่งกายก็จะเอาเข็มซ่อนปลายกลัดติดให้แน่น หรือไม่ก็ใช้ด้ายเข็มเย็บ ทั้งนี้ เพื่อกันไว้ไม่ให้ผ้าสไบเลื่อนหลุดออกมาจากที่พันไว้รอบศีรษะ เนื่องจากผู้แสดงเป็นตัวหนุมานจะต้องกระโดดโลดเต้นอยู่ตลอดเวลา ผ้าสไบผืนนี้จะพันอยู่รอบศีรษะหนุมาน จนกว่าจะพบนางสีดาและถวายผ้าสไบกับแหวนแก่นางสีดา

อุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนชุดจองถนน คือ ก้อนหิน ตามเรื่องรามเกียรติ์ในตอนนี้พระรามสั่งให้พลวานรไปขนหินจองถนนเพื่อจะยกพลข้ามไปยังกรุงลงกา การแสดงโขนของคณะเอกชนในสมัยก่อน มิได้ทำก้อนหินประกอบการแสดงเวลาที่พลวานรไปขนก้อนหินก็ทำท่าแบกและแสดงอาการว่าของที่แบกอยู่นั้นหนักเหลือเกิน คนดูก็ต้องสร้างจินตนาการเห็นไปว่า พลวานรกำลังแบกก้อนหินใหญ่โตเท่าภูเขาเลากาทีเดียว สำหรับโขนของกรมศิลปากรทำก้อนหินจำลองเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงด้วยในสมัยก่อนใช้กระดาษเก่าๆ นำมาทำเป็นก้อน ใช้ลวดตาข่ายห่อหุ้มแล้วเอาผ้าพันอีกชั้นหนึ่ง ทาสีให้แลดูคล้ายก้อนหิน

เวลาที่จะแสดงตอนพลวานรขนก้อนหิน ผู้ที่อยู่ในโรงโขนนับตั้งแต่คนงาน ผู้กำกับการแสดง ผู้คุมการแสดง รวมทั้งผู้แสดงบางคนก็จะช่วยกันขนก้อนหินซึ่งมีอยู่ประมาณยี่สิบก้อน ไปกองรวมไว้ทางประตูเข้าออกเวทีโขน ทางด้านที่พลวานรจะมาขนเอาไป พอถึงบทตอนขนก้อนหิน พวกแรกที่มาขนคือกองทัพของฝ่ายเมืองชมพูมีนิลพัทเป็นหัวหน้าคุมมา เมื่อนิลพัทคุมไพร่พลมาถึงถิ่นที่มีภูเขาอุดมสมบูรณ์ ก็แผลงฤทธิ์เข้าทำลายภูเขา แล้วโยนก้อนหินใหญ่ๆ ให้ไพร่พลรับ ในตอนนี้นิลพัทก็จะเข้าไปในประตูโรงโขน หยิบก้อนหินออกมาโยนให้ไพร่พลจนครบหมดทั่วทุกตัวลิง ต่อจากนั้นคนเจรจาก็จะเจรจาบทของนิลพัทว่า เจ็บใจที่หนุมานเคยทำการหยามน้ำหน้าตน โดยสะกดท้าวมหาชมพูผู้ครองเมืองชมพู ทั้งๆ ที่กำลังนอนหลับไปเฝ้าพระราม จึงคิดจะแกล้งหนุมานโดยการแบกก้อนหินใหญ่ไว้บนบ่าข้างละสองก้อน เพื่อโยนลงไปให้ถูกกายหนุมานจะได้รับบาดเจ็บ ตอนนี้ปี่พาทย์จะทำเพลงรัว นิลพัทเข้าไปในประตูโรงโขน คนที่อยู่ใน

โรงโขนก็จะส่งก้อนหินให้นิลพัทแบกไว้บนบ่าข้างละสองก้อน ก้อนหินที่นิลพัทแบกนี้จะมีขนาดใหญ่กว่าที่ไพร่พลวานรแบก เมื่อนิลพัทและไพร่พลวานรเมืองชมพูได้ก้อนหินแล้วก็พากันไปพบหนุมานกับพลวานรเมืองขีดขิน เพื่อจะโยนก้อนหินให้ฝ่ายหลังนำไปทิ้งลงในทะเล นิลพัทกับหนุมานสั่งให้ไพร่พลโยนและรับก้อนหินกันเสร็จแล้ว หนุมานจึงให้นิลพัทโยนก้อนหินบนบ่าลงมาทีละก้อน แต่นิลพัทไม่ยอมจะโยนให้พร้อมกันทั้งหมด และให้สัญญาว่าถ้าหนุมานไปนำก้อนหินมามากน้อยเท่าใด ตนก็จะรับให้หมด แล้วนิล-พัทก็โยนก้อนหินลงไปให้หนุมาน หนุมานก็รับเอาไว้ได้ทั้งหมด แล้วนำไปทิ้งลงในทะเล จากนั้นหนุมานก็คุมพลวานรเมืองขีดขินไปขนก้อนหินบ้าง หลังจากที่โยนก้อนหินให้ไพร่พลคนละก้อนแล้ว หนุมานซึ่งเจ็บใจนิลพัทจึงร่ายเวทให้ขนทุกเส้นใหญ่ยาว แล้วเอาก้อนหินผูกติดขนทุกเส้น บนบ่าก็แบกก้อนหินใหญ่อีกข้างละ ๒ ก้อน ก้อนหินที่เป็นอุปกรณ์ในตอนนี้เขาจะนำมาผูกติดรวมๆกันหลายก้อน พอหนุมานเข้าไปในประตูโรงโขนก็จะนำก้อนหินที่ใช้ลวดผูกติดรุงรังหลายๆ ก้อนห้อยกับบ่าทั้งสองข้าง คนดูก็จะแลเห็นว่าก้อนหินติดกับตัวหนุมาน ซึ่งสมมติว่าผูกติดกับเส้นขนมากมาย แล้วหนุมานก็แบกก้อนหินใหญ่ไว้บนบ่าอีกข้างละ ๒ ก้อน ต้อนไพร่พลกลับไปพบกับนิลพัทและพลวานรเมืองชมพู เมื่อไพร่พลรับก้อนหินไปทิ้งลงทะเลแล้ว หนุมานก็สลัดเส้นขนและโยนก้อนหินลงไปให้นิลพัทพร้อมๆ กัน นิลพัทใช้สองมือรับไม่ทันก็ใช้เท้าเข้าช่วยรับ หนุมานโกรธหาว่านิลพัทดูหมิ่นตนจึงเกิดการรบกัน นิลพัทก็ถูกพระรามขับไล่ออกจากพลับพลาไปดูแลรักษาเมืองขีดขินและเมืองชมพูทำหน้าที่คอยส่งสะเบียงแก่กองทัพ การที่นิลพัทต้องได้รับโทษครั้งนี้เป็นเพราะก้อนหินหล่นทับนั่นเอง

ในตอนที่พระรามคาดโทษหนุมาน เพราะมีเรื่องกับนิลพัทเป็นเหตุให้ต้องกำจัดนิลพัทไปจากพลับพลา โดยต้องจองถนนให้เสร็จภายใน ๓ วันนั้น หนุมานพร้อมกับสุครีพก็คุมไพร่พลมาจองถนน โดยหนุมานกับสุครีพยืนอยู่บนเตียง พลวานรอยู่บนเวทีทางด้านขวามือ ขนก้อนหินออกมาจากในโรงโยนลงไปบนพื้นเวทีสมมติว่าโยนทิ้งลงไปในทะเล และที่ทางด้านซ้ายมือของเวทีก็มีนางสุพรรณมัจฉาคุมบริวารปลามาขนก้อนหินไป การทุ่มทิ้งก้อนหินของพลวานรและการขนก้อนหินของบริวารปลานั้น กระทำอย่างต่อเนื่องไม่มีการหยุด คนที่ดูอยู่หน้าเวทีก็คิดว่าก้อนหินมีมากมายหลายร้อยก้อน แต่ความจริงเป็นการใช้ก้อนหินหมุนเวียนกัน คือคนที่อยู่ในโรงโขน นับตั้งแต่ผู้กำกับการแสดง ครูผู้ฝึกสอน คนงาน แม้แต่คนพากย์โขนเอง ซึ่งในตอนนั้นไม่ได้พากย์ก็ไปยืนเข้าแถวภายในโรงโขนตั้งแต่ประตูทางด้านซ้ายมือไปจนถึงประตูทางด้านขวามือ ผู้ที่เข้าแถวยืนเหล่านี้จะคอยรับส่งก้อนหินกัน คนที่ยืนอยู่หัวแถวทางประตูขวาจะส่งก้อนหินให้วานรที่เข้ามารับแล้วออกไปโยนทิ้งกลางโรง บริวารปลาก็ขนก้อนหินเอาเข้าไปในโรง คนที่อยู่ทางประตูโรงโขนด้านซ้ายสุดก็จะรับมาส่งให้คนต่อไปทางด้านขวามือ และส่งต่อๆ กันไปแล้วรับต่อๆ กันมาอย่างนี้ ก้อนหินที่พลวานรเอาไปทิ้งบนเวทีและบริวารปลาเอากลับเข้าไปในโรง จึงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง หลอกคนดูที่กำลังเหม่อดูเพลินๆ ว่าโขนโรงนี้มีก้อนหินหลายร้อยก้อน ขนเท่าไหร่ก็ไม่หมด คนรับส่งก้อนหินทั้งบนเวทีและภายในโรงโขนเป็นไปพอสมควรแก่เวลา สุครีพก็จะทำท่าป้องหน้า ปี่พาทย์หยุดบรรเลง คนพากย์ก็จะเจรจาบทสุครีพ สงสัยว่าก้อนหินที่พลวานรทิ้งลงไปในทะเลหายไปไหนหมด และการแสดงก็จะดำเนินต่อไป ที่

เล่าเรื่องการรับส่งก้อนหินภายในโรงโขนก็เพื่อจะเปิดเผยความลับที่อาจจะมีบางท่านที่เคยชมโขนตอนจองถนน มีความสงสัยว่าทำไมโขนโรงนั้นจึงมีก้อนหินมากมายขนเท่าไรไม่หมดสักที ได้ทราบและหายข้องใจ

การแสดงโขนหน้าไฟนิยมแสดงชุดนางลอย ถึงแม้การแสดงในเวลากลางคืนก็นิยมแสดงชุดนางลอยเช่นกัน การแสดงโขนชุดนางลอยมีอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่จะนำมาเล่า ๒ อย่าง คือ กระดานหมากรุกและกองไฟ กระดานหมากรุกนั้นใช้ในตอนที่นางเบญกายแปลงเป็นนางสีดาเข้ามาเฝ้าทศกัณฐ์ที่ภายในปราสาท ตัวตลกยักษ์จะนำกระดานพร้อมทั้งตัวหมากรุกออกไปเล่นกับทศกัณฐ์ กระดานหมากรุกเป็นกระดานเท่ากับกระดานหมากรุกจริงๆ แต่ตัวหมากรุกจัดทำเป็นพิเศษมีเพียงไม่กี่ตัว ได้แก่ ขุน ม้า โคน และเรือ เป็นต้น ตัวหมากรุกแต่ละตัวทำให้มีขนาดใหญ่เท่ากำปั้น แต่เดิมมาการแสดงโขนชุดนางลอยไม่มีการเล่นหมากรุกของทศกัณฐ์กับตัวตลก เพิ่งจะมีในสมัยหลังโดยโขนของกรมศิลปากรเป็นผู้เริ่มขึ้นก่อนในสมัยนายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการสังคีต และเป็นผู้ฟื้นฟูโขนในสมัยนั้นซึ่งกำลังซบเซาให้กลับเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายสืบมาจนถึงทุกวันนี้ อุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนชุดนางลอยอีกอย่างหนึ่งคือกองไฟ ใช้ในตอนเผาร่างนางเบญกายที่แปลงมาเป็นนางสีดา กองไฟที่ว่านี้มีแต่โขนกรมศิลปากรเท่านั้น ของเอกชนไม่มีลักษณะของกองไฟทำรูปร่างคล้ายเตียงยาวๆ ด้านหน้ากับด้านข้างทั้งสองด้านปิดด้วยแผ่นไม้อัดเขียนเป็นรูปกองฟืน ด้านบนมีโครงไม้แน่นหนากรุด้วยลวดตาข่าย ผูกเศษผ้าแพรแถบเล็กๆ สีแดงและสีเหลือง ด้านในติดพัดลมมีสายไฟต่อออกไปที่ในโรงโขน และติดหลอดไฟสีแดงไว้ ในเวลาแสดงถึงบทของสุครีพเจรจาติดตลกสั่งลิงตลกจัดทำเชิงตะกอน พวกตัวตลกก็จะเข้าไปในโรงแล้วยกกองไฟที่ว่านี้ออกมาวางกลางเวที พอถึงบทร้องเพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน วรรคแรกที่ว่า *"ยกศพขึ้นวางบนเชิงตะกอน"* พวกพลวานรก็ตรงเข้ายกร่างนางสีดาแปลงที่นอนอยู่บนแผ่นกระดานไปวางลงบนกองไฟ ครั้นร้องเพลงไปถึงบทที่ว่า *"จุดไฟแล้วก็ล้อมอยู่พร้อมกัน"* ปี่พาทย์ทำเพลงแทงวิสัย เจ้าหน้าที่ไฟฟ้าก็จะเสียบปลั๊กไฟเปิดพัดลมพร้อมกับเปิดไฟสีแดง เศษผ้าแพรสีแดงกับสีเหลืองที่ผูกติดอยู่กับลวดตาข่ายก็จะปลิวขึ้นมาด้านบนตามแรงพัดลม ไฟฟ้าจากหลอดสีแดงก็จะส่องสว่างเป็นแสงสีแดง ทำให้คนดูแลเห็นเหมือนเปลวไฟกำลังลุกโพลงไหม้ร่างนางสีดาแปลง ถ้าท่านผู้อ่านเกิดสงสัยว่ากองไฟที่เล่ามานี้มีแต่โขนของกรมศิลปากรเท่านั้น โขนคณะเอกชนไม่มี แล้วเวลาแสดงโขนชุดนางลอยของคณะเอกชนจะใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในตอนนี้อย่างไร ผู้เขียนขอเรียนให้ทราบว่า ในการแสดงโขนของคณะเอกชนตอนที่พลวานรยกศพนางสีดาแปลงขึ้นวางบนเชิงตะกอนนั้น พวกตัวตลกและพลวานรก็จะยกเตียงที่นางสีดานอนออกไปตั้งที่กลางเวที แล้วก็ทำท่าจุดไฟหลอกๆ และไม่มีเปลวไฟแต่อย่างใด ดูยังไงๆ ก็เป็นเตียงอยู่นั่นเอง ไม่ใช่กองไฟสักหน่อย การแสดงโขนหน้าจอในสมัยโบราณเขาก็ใช้สมมติกันอย่างนี้แหละ

ผู้เขียนเล่าถึงอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนชุดนางลอย ตอนนางเบญกายแปลงเป็นนางสีดาขึ้นไปเฝ้าทศกัณฐ์ ตัวตลกจะนำหมากรุกออกมาเล่นกับทศกัณฐ์ ซึ่งแต่เดิมการแสดงโขนตอนนี้จะไม่มีการเล่นหมากรุก เพิ่งจะมามีในสมัยหลัง แต่เดิมทศกัณฐ์จะเล่นหมากรุกกับอินทรชิต ในระหว่างที่รอสุขาจารไปดูรูปร่าง

นางสีดาแล้วแปลงกายเป็นนางสีดาขึ้นมาเฝ้าที่ท้องพระโรง ในการแสดงโขนชุดตัดหัวสุขาจาร เมื่อพูดถึงการแสดงโขนชุดตัดหัวสุขาจาร ก็จะเรียนให้ทราบว่าการแสดงโขนชุดนี้มีอุปกรณ์ประกอบการแสดงอีกอย่างหนึ่งคือหัวนางสีดา หัวนางสีดาที่เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนชุดนี้ มีแต่โขนของกรมศิลปากรเท่านั้น และก็มีมานานนับตั้งแต่ผู้เขียนเข้าเรียนในโรงเรียนนาฏศิลป และร่วมแสดงโขนชุดนี้ ก็ได้เห็นเขานำหัวนางสีดามาประกอบการแสดงแล้วท่านผู้รู้เล่าว่าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขน ที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นสมบัติตกทอดจากกรมมหรสพมาถึงกรมศิลปากร และปัจจุบันนี้ก็ยังใช้ประกอบการแสดงโขนชุดตัดหัวสุขาจารอยู่เป็นประจำ หัวนางสีดาที่ว่านี้เขาทำเป็นหัวนางหน้าสีขาว สวมมงกุฎกษัตรีย์เขียนคิ้วทาปากสวยงามเหมือนคนจริงๆ แต่มีเพียงแค่คอ หัวนางสีดาใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงโขนในตอนอินทรชิตตัดหัวสุขาจารโยนไปที่หน้ารถของพระลักษมณ์ ท่านที่ทราบเรื่องรามเกียรติ์หรือเคยดูโขนตอนนี้มาแล้ว คงจะทราบเรื่องราวเป็นอย่างดี แต่ท่านที่ไม่เคยทราบเรื่องมาก่อนอาจจะอยากทราบกันบ้าง ผู้เขียนจึงขอถือโอกาสเล่าเรื่องราวของการแสดงโขนชุดศึกอินทรชิตตอนตัดหัวสุขาจาร ให้ทราบ

อินทรชิตคิดจะกำจัดศึกพระรามให้เสร็จสิ้นไปโดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อไพร่พล เพราะตระหนักดีว่าการที่พระรามยกกองทัพวานรมาทำสงครามกับกรุงลงกาก็เพราะต้องการนางสีดากลับคืนไป ถ้านางสีดาตายเสียแล้ว พระรามก็คงจะยกกองทัพกลับเมืองของตน อินทรชิตจึงทูลรับอาสาทศกัณฐ์กำจัดศึก โดยขอให้สุขาจารยักษ์ต้องโทษแปลงกายเป็นนางสีดา นั่งไปที่ท้ายรถออกไปสนามรบ เมื่อพระรามยกกองทัพออกมาจะได้ตัดหัวสุขาจารในร่างนางสีดาให้ตายต่อหน้าของพระราม สุขาจารจำใจต้องรับบัญชาของทศกัณฐ์ไปดูรูปร่างนางสีดาที่อุทยาน แล้วแปลงกายเป็นนางสีดาขึ้นเฝ้าทศกัณฐ์ เพื่อให้ทอดพระเนตรว่าจะเหมือนนางสีดาหรือไม่ ในตอนที่สุขาจารแปลงเป็นนางสีดาเข้าเฝ้าทศกัณฐ์ สมัยโบราณนิยมให้ตัวตลกยักษ์นำหมากรุกออกมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง โดยทศกัณฐ์เล่นหมากรุกกับอินทรชิต และตัวตลกคอยเป็นฝ่ายสนับสนุนอยู่ข้างๆ

เมื่ออินทรชิตยกทัพยักษ์ออกไปสนามรบโดยมีสุขาจารแปลงเป็นนางสีดานั่งอยู่ท้ายรถ พระรามทรงทราบข่าวศึกก็มีบัญชาให้พระลักษมณ์ยกทัพออกไปสนามรบ อินทรชิตเจรจายั่วเย้าเรื่องการคืนส่งนางสีดาไปให้พระราม เพื่อให้พระลักษมณ์โกรธ แล้วก็ขู่จะตัดหัวนางสีดา พระลักษมณ์และไพร่พลวานรพากันตื่นตกใจ ในขณะนั้นอินทรชิตก็จิกหัวนางสีดา *(แปลง)* มือขวาแกว่งพระขรรค์ทำท่าฟันลงไปที่คอของนางสีดา *(แปลง)* ปี่พาทย์ทำเพลงรัว ตัวนางสีดา *(แปลง)* หลบลงจากท้ายรถเข้าประตูโรงโขน อินทรชิตก็หยิบเอาหัวนางสีดาจากข้างรถขึ้นมาชูให้พระลักษมณ์และพลวานรดู แล้วก็โยนไปที่หน้ารถ ของพระลักษมณ์ จากนั้นจึงยกทัพกลับ พระลักษมณ์ไม่สามารถจะทนมองดูหัวนางสีดา เพราะคิดว่าพี่สะใภ้ตายจริงๆ จึงสั่งยกทัพกลับ พลับพลาไปเฝ้าพระราม เมื่อสองทัพเข้าโรงไปแล้ว ตัวตลกก็จะออกมาเก็บหัวนางสีดาเข้าโรง

(ต่อฉบับหน้า)

รถรางที่กำเนิดเพลงชาติ

ใหญ่ นภายน

สวัสดีท่านที่เคารพ...เหตุที่ทำให้ผมกล้าเขียนเรื่องนี้ขึ้น ก็เพราะว่ามีความน้อยใจในเรื่องเพลงชาติของเราเหลือเกินจริงๆ นะครับ อย่า...ท่านอย่ามีอกุศลจิตต่อผมก่อนนะจะบอกให้ ฟังผมก่อน...ผมขอสาบานด้วยความสัตย์จริงว่า ไม่เคยคิดที่จะติ **"เพลงชาติ"** ของตนเองแม้แต่น้อยนิด ผมยังจำหน้าที่พลเมืองดีได้จนฝังสมองว่า *"รัฐนิยมฉบับที่ ๔ ลงวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ เรื่องการเคารพธงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เรียกร้องให้ประชาชนชาวไทยแสดงความเคารพ เมื่อได้เห็นการชักธงชาติขึ้นหรือลงจากเสาประจำสถานที่ราชการตามปกติหรือได้ยินเพลงชาติในงานพิธี หรือได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมี ซึ่งทางราชการบรรเลงในราชการก็ดี ในโรงมหรสพหรือในสโมสรใดๆ ก็ดี ทั้งนี้เป็นการย้ำให้ประชาชนปฏิบัติเหมือนเช่นเคยมาโดยทั่วไป"* เห็นมั้ยครับว่าผมจำได้ แม่นแค่ไหน

ที่ผมบอกว่าน้อยใจในเรื่องเพลงชาตินั้น เพราะว่าเวลาเราต้องการอยากจะทราบประวัติ **"เพลงชาติ"** ของเราเองแท้ๆ กลับค้นหาไม่ได้ ถึงจะหาได้ก็มีแต่ข้อความที่ย่นย่อพอให้เป็นสังเขปเท่านั้น จะหาชนิดที่พิมพ์เป็นเล่มโดยเฉพาะและบอกรายละเอียดนั้น เหมือนงมเข็มในมหาสมุทร ครั้นไปถามท่านผู้โน้นกับท่านผู้นี้ ท่านก็ตอบไม่ตรงกัน นี่แหละฮะ...เหตุที่ทำให้ผมน้อยใจเป็นยิ่งนัก

บ้านเมืองเรานี้แสนดีนักหนา เรามีนักวิชาการ เรามีนักชำนาญการ และนักอะไรต่อนักอะไรอีกเยอะแยะไปหมด แต่ไม่เลยสักท่านที่คิดถึงเรื่องนี้ โถ...น้ำใจหนอน้ำใจ คนไทย ดีแต่เขียนประวัติ **"เพลงเอกของโลก"** ว่าเป็นของคนชาติโน้น ของคนชาตินี้ เกิดเมื่อนั่น ตายเมื่อนี่ แต่งเพลงเมื่ออายุเท่านั้น เป็นอัจฉริยะเลิศมนุษย์ ในการประพันธ์เพลงที่แสนลำบาก ต้องใช้แสงเทียน ต้องใช้แสงจันทร์ บางท่านแต่งจนตาบอด บางท่านแต่งจนหูหนวก โอ้ย...ร้อยแปดพันประการที่จะสรรหามาพรรณนา แต่เป็นของคนชาติอื่นทั้งนั้น ทีเพลงชาติของเราแท้ๆ โถพ่อคุณ...กลับเขียนไว้สั้นนิดเดียว ไม่มีคำบรรยายใดๆ ทั้งสิ้น

ด้วยเหตุและผลที่ผมนำมาเล่านี่แหละครับ จึงคิดอยากจะเขียนถึงความเป็นมาและความเป็นไปของ **"เพลงชาติ"** ทั้งๆ ที่ตัวเองก็มีความรู้แค่หางอึ่งเท่านั้น อาศัยที่ใจกล้าหน้าด้านมากหน่อยเลยกล้าเขียน บางทีเขียนไปเขียนมาตัวเองยังอ่านไม่รู้เรื่อง การเขียนเรื่องนี้ต้องใช้เวลาค้นหา หลักฐานมาประกอบเรื่องหลายเล่ม หลักฐานที่ผมเองก็พอจะมีอยู่บ้าง จึงได้นำมาปะติดปะต่อกันเข้า พอให้ท่านได้อ่านฆ่าเวลาได้บ้างไม่มากก็น้อย ขอประทานโทษ...เพื่อไม่ให้เสียเวลาโปรดกรุณาตั้งสติอารมณ์ให้ดี ผมขอเริ่มต้นเลยนะขอรับ

"ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ คณะราษฎร์ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เปลี่ยนเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ ในการยึดอำนาจครั้งนี้มี นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าสายทหารบก นายนาวาตรีหลวงสินธุ สงครามชัย เป็นหัวหน้าสายทหารเรือ และอำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูญธรรม เป็นหัวหน้าสายพลเรือน ได้ทำการปฏิวัติเข้า ยึดอำนาจ ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕"

ความจริงการก่อตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ได้เริ่มขึ้นในทวีปยุโรปก่อน โดยนักเรียนไทยที่รัฐบาลส่งไปศึกษาวิชากฎหมาย การทหาร วิทยาศาสตร์ ตามประเทศต่างๆ ในยุโรป ได้ประชุมพบปะจัดตั้ง **"คณะราษฎร์"** ขึ้น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวางแผนการเปลี่ยนแปลงการปกครองกันเป็นครั้งแรกในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ ในการประชุมครั้งแรกนี้มีผู้เข้าร่วมการประชุมเพียง ๗ คนเท่านั้น คือ นายปรีดี พนมยงค์ นักเรียนกฎหมายในกรุงปารีส ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี นักศึกษาวิชากฎหมายและหนังสือพิมพ์ ร้อยโทแปลก ขีตตะสังคะ นักเรียนทหารปืนใหญ่ ร้อยโททัศนัย มิตรภักดี นักเรียนทหารม้ายานเกราะ ทั้งสี่คนนี้อยู่ในกรุงปารีส นายแนบ พหลโยธิน นักเรียนกฎหมายอังกฤษ นายตั้ว ลพานกรม นักเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และหลวงศิริราชไมตรี *(จรูญ สิงหเสนี)* ผู้ช่วยทูตไทยในกรุงปารีส ผลในการประชุม

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ครั้งนั้นได้กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการจัดองค์การ

หลังจากนั้น **"คณะราษฎร์"** ได้ชักชวนบุคคลที่ไว้ใจได้ เข้าร่วมเป็นสมาชิกอีกหลายคน ต่อเมื่อคณะผู้ก่อการนี้เดินทางกลับมารับราชการในประเทศไทยแล้ว จึงขยายการชักชวนผู้เข้าร่วมได้มากขึ้น กระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงได้เชิญคณะนายทหารผู้ใหญ่อันมีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา *(พจน์ พหลโยธิน)* พันเอกพระยาทรงสุรเดช *(เทพ พันธุมเสน)* พันเอกพระยาฤทธิอัคเณย์ *(สละ เอมะศิริ)* และพระประศาสน์พิทยายุทธ *(วัน ชูถิ่น)* ซึ่งต่างดำรงตำแหน่งสำคัญๆ อยู่ในกองทัพบกขณะนั้น มาร่วมคณะเพื่อเป็นฐานกำลังในการปฏิวัติด้วย

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ประมาณสัก ๒-๓ วันเท่านั้น ผู้ก่อการสายหนึ่งได้ให้ **"เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี** *(สนั่น เทพหัสดินทร ณ อยุธยา)"* แต่งบทร้องขึ้นบทหนึ่งเรียกว่า **"เพลงชาติ"** ซึ่งในขณะนั้นประเทศสยามของเรายังไม่มีเพลงชาติ ใช้แต่ **"เพลงสรรเสริญพระบารมี"** บทร้องของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี จึงใช้ทำนองของเพลงมหาชัยบรรจุในเนื้อร้องต่อไปนี้

สยามอยู่คู่ฟ้าอย่าสงสัย
ชาวสยามนำสยามเหมือนนำเรือ
เราร่วมใจร่วมรักสมัคร์หนุน
ยกสยามยิ่งยงธำรงชัย
เพราะชาติไทยเป็นไทยไปทุกเมื่อ
ผ่านแก่งเกาะเพราะเพื่อชาติพันภัย
วางธรรมนูญสถาปนาพาราใหม่
ให้คงไทยตราบสิ้นดินฟ้า...

และหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองผ่านไปได้ ๕ วันคณะผู้ก่อการอีกสายหนึ่งดำริที่จะให้มี **"เพลงชาติแบบสากล"** ขึ้นใหม่ต่างหาก จาก **"เพลงสรรเสริญพระบารมี"** จึงให้เรือเอกหลวงนิเทศกลกิจ ร.น. *(กลาง โรจนเสนา) (ชื่อของท่านผู้นี้คือเจ้าของซอยกลาง บางกะปิ พระโขนง)* ไปติดต่อท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ ขณะนั้นรับราชการอยู่ที่วงเครื่องสายฝรั่งหลวง กรมมหรสพ กระทรวงวัง ในสวนมิสกวัน ให้ช่วยแต่ง **"เพลงชาติ"** โดยบอกว่าคณะผู้ก่อการต้องการเร็วๆ ด้วย

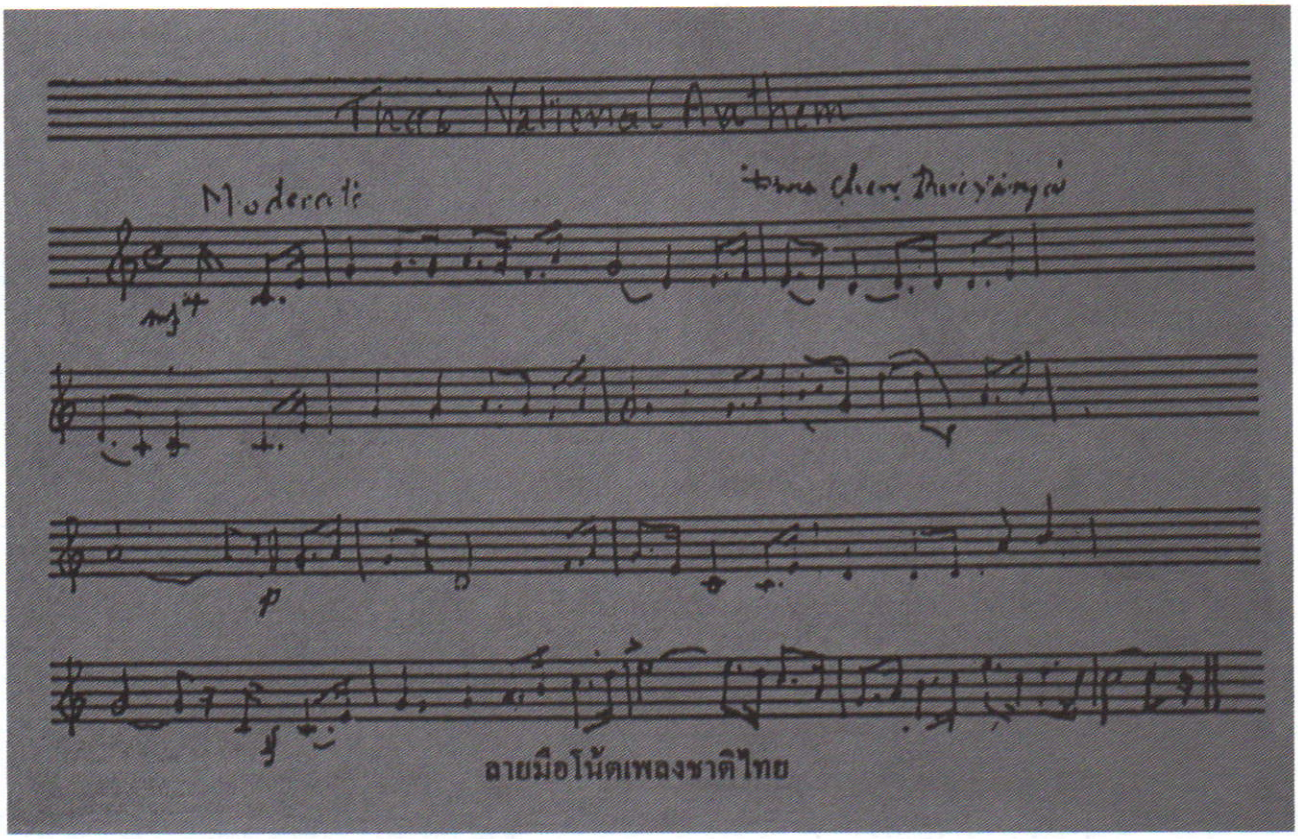

โน้ตเพลงชาติ ลายมือของพระเจนดุริยางค์ ที่มีต้นกำเนิดบนรถราง

เมื่อเพื่อนมาติดต่อและขอร้องให้ช่วยแต่งเพลงชาติ ทำให้ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์กังวลใจอย่างยิ่ง ใจหนึ่งนั้นท่านเกรงกลัวคณะผู้ก่อการที่มีอำนาจมากในเวลานั้น อีกใจหนึ่งนั้นท่านคิดว่าตนเองก็เป็นข้าของในหลวง แล้วทำไมจะต้องมาแต่งเพลงชาติ เพื่อลบล้างเพลงประจำองค์พระเจ้าแผ่นดินด้วย จึงตอบไปแบบแบ่งรับแบ่งสู้กับเพื่อนไปอย่างนั้นเองว่า อีก ๗ วันขอให้เพื่อนมาฟังได้

วันเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วเหมือนมีปีกบิน ความกังวลใจทำให้ท่านนอนไม่หลับ เฝ้าแต่ครุ่นคิดเดินไปเดินมาอยู่ภายในบ้าน จนผ่านไปแล้วถึง ๖ วัน เพลงชาติที่รับปากกับเพื่อนไว้ก็ยังไม่เสร็จจะทำอย่างไรดี เหลือเวลาอีกเพียงวันเดียวเท่านั้น เพื่อนก็จะมาฟังเพลงตามนัด จนถึงบัดนี้ยังไม่มีวี่แววเค้าทำนองเพลงมาให้ได้ยินบ้างเลย แล้วจะเอาอะไรไปเขียนให้เขาหละ นั่งรอนอนรอจนกระทั่งครบ ๗ วันพอดี

วันจันทร์ที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ตอนเช้าท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ ออกจากบ้านที่สุริวงศ์ *(บ้านเลขที่ ๔๔๔ ถนนสุริวงศ์ อำเภอบางรัก จังหวัดกรุงเทพ)* เดินไปขึ้นรถรางสายถนนตก - หลักเมือง ตรงหลีกรถรางที่เยื้องกับหัวมุมถนนสุริวงศ์ ตรงหน้าห้างขายยาเยอรมัน ไปลงที่สี่แยก เอส.เอ.บี. เพื่อต่อรถรางสายบางลำพู - สี่เสาเทเวศน์ ขณะที่ท่านนั่งอยู่บนรถรางสายนี้ พลันก็บังเกิดแว่วทำนองเพลงขึ้นมาในสมองอย่างครบถ้วนคลุกเคล้ากับจังหวะล้อรถที่กระทบกับรางอย่างสม่ำเสมอ

ครั้นถึงสวนมิสกวันที่ทำงานของท่านแล้ว จึงรีบหยิบกระดาษโน้ตมาบันทึกทำนองเพลงที่จำได้เป็นโน้ตสากลเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน หลังจากนั้นท่านได้นำมาทดลองเล่นเปียโน ปรากฏว่าใช้เวลาในการบรรเลงเพียง ๔๕ วินาทีเท่านั้น เป็นอันว่า **"เพลงชาติไทยของเรานี้เกิดขึ้นที่บนรถรางสาย "บางลำพู - เทเวศน์" แล้วก็มาเสร็จสมบูรณ์ที่ "สวนมิสกวัน"** *(เป็นที่น่าเสียดายอย่างที่สุด ที่ท่านอาจารย์มิได้จำเบอร์ของรถรางคันนั้นไว้ มิฉะนั้นป่านนี้เราคงมีรถราง" คันนั้นมาตั้งไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแน่นอน)*

และแล้วในวันนั้นเอง เรือเอกหลวงนิเทศกลกิจ ร.น. ก็มาถึงตามนัด ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ก็ดีดเปียโนให้เพื่อนฟังสองเที่ยว เพื่อนท่านอาจารย์พอใจมาก และจะนำเพลงนี้ไปเสนอให้คณะผู้ก่อการทราบ และยังขอร้องให้ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ช่วยแยกแนวเสียงประสานปรับเพลงให้เข้ากับวงดุริยางค์ทหารเรือ เพื่อให้ทันบรรเลงประจำสัปดาห์ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมในวันพฤหัสต่อมา โดยยังไม่มีเนื้อร้อง

ครั้นต่อมาเพลงนี้ได้แพร่หลายออกไปสู่ประชาชนแล้ว คณะผู้ก่อการจึงได้นำทำนองเพลงนี้ไปให้ **"ขุนวิจิตรมาตรา** *(รองอำมาตย์โท สง่า กาญจนาคพันธ์)"* ใส่คำร้อง ดังมีเนื้อร้องดังต่อไปนี้

อันดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตแดนสง่า
สืบเผ่าไทยดึกดำบรรพ์โบราณลงมา รวมรักษาสา - มัคคีทวีไทย
บางสมัยศัตรู - จู่โจมตี ไทยพลีชีพรวบรวมรุกไล่
เข้าลุยเลือดหมายมุ่งผดุงไผท สยามสมัยโบราณรอดตลอดมา
อันดินสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย น้ำรินไหลคือ - ว่าเลือดของเชื้อข้า
เอกราชคือเจดีย์ที่เราบูชา เราจะสามัคคี - ร่วมมีใจ
รักษาชาติประเทศ - เอกราชจงดี ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินของไทย สถาปนาสยามให้เทิดไทย ไชโยฯ

เพลงชาติทั้งทำนองและเนื้อร้อง แม้ว่าจะใช้มานานทั้งการบรรเลงและการขับร้อง แต่ก็ยังมิได้การรับรองจากคณะผู้ก่อการให้เป็นเพลงประจำชาติแต่ประการใด จนกระทั่งมาถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลสมัยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้ตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อขอร้องให้ผู้ที่มีความชำนาญในการดนตรีแต่งเพลงเสนอมา เพื่อพิจารณาไว้เป็นเพลงชาติ รวมทั้งทำนองเพลงของพระเจนดุริยางค์ที่แต่งไว้เดิม โดยมีคณะกรรมการต่อไปนี้

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ *(สมัยยังดำรงพระยศ เป็นพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร)* เป็นประธานกรรมการ

พระเรี่ยมวิรัชชพากย์ พระเจนดุริยางค์
พระเพลงไพเราะ พระยาเสนาะดุริยางค์
พระประสานดุริยางค์ หลวงประดิษฐไพเราะ

หลวงชำนาญนิติเกษตร จางวางทั่ว พาทยโกศล

เป็นกรรมการดำเนินการเรื่องเพลงชาติ และขอร้องให้ผู้ที่มีความชำนาญในการดนตรีแต่งทำนองเพลงเสนอมา แล้วพิจารณาคัดเลือกไว้เป็นเพลงชาติ รวมทั้งทำนองเพลงของพระเจนดุริยางค์ที่แต่งไว้เดิมด้วย ผลแห่งการพิจารณาของคณะกรรมการได้ทำการคัดเลือกทำนองไว้ได้ถึงสองเพลงคือ

๑. ทำนองเพลงแบบสากล ได้แก่ ทำนองเพลงของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ *(ปิติ วาทยะกร)*

๒. ทำนองเพลงแบบไทย ได้แก่ ทำนองเพลงของ *"จางวางพาทยโกศล"* ซึ่งแต่งขึ้นจากทำนองเพลง **"ตระนิมิต"**

จากนั้น คณะกรรมการจึงได้มีคำสั่งอนุมัติให้มีการประกวดบทร้องเข้ากับทำนอง ที่ทางราชการรับรองไว้แล้วอีกชั้นหนึ่ง ผลของการพิจารณาจากคณะกรรมการ บทที่ส่งเข้าประกวดคงได้แก่บทร้องของ **"ขุนวิจิตรมาตรา"** ที่แต่งไว้เดิม กับบทร้องเพลง **"นายฉันท์ ขำวิไล"** ดังมีเนื้อต่อไปนี้คือ

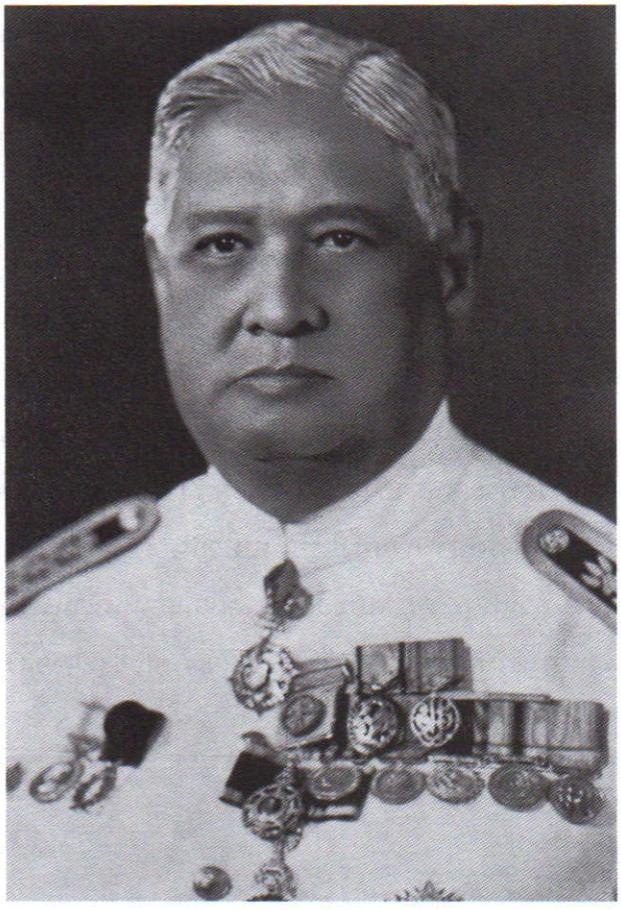

พระเจนดุริยางค์

เหล่าเราทั้งหลายขอน้อมกายถวายชีวิต
ที่พ่อแม่สู้ยอมม้วยด้วยพยายาม
แม้ถึงไทยไทยต้องจนย่อยยับ
ควรแก่นามงามสุดอยุธยา
เหล่าเราทั้งหลายเลือดและเนื้อเชื้อชาติไทย
ประคับประคองป้องสิทธิ์อิสระเสรี
จะสิ้นชีพไว้ชื่อให้ลือลั่น
มีไมตรียิ่งทั้งหญิงทั้งชาย
รักษาสิทธิ์อิสระ ณ แดนสยาม
ปราบเสี้ยนหนามให้ พินาศสิ้นชาติมา
ยังกู้กลับคืนได้ชื่นหน้า
นั้นมิใช่ว่าจะขัดสนหมดคนดี
มิให้ใครเข้าเหยียบย่ำขยำขยี้
เมื่อภัยมีช่วยกันจนวันตาย
ว่าไทยมั่นรักชาติไม่ขาดสาย
สยามมิวายผู้มุ่งหมายเชิดชัยไชโย...

เมื่อทางราชการได้คัดเลือกบทร้องของ **"นายฉันท์ ขำวิไล"** เป็นบทร้องเพลงชาติอีกเพลงหนึ่ง จึงได้ประกาศเป็นทางการว่า

*"ประกาศให้ใช้ทำนองเพลงของ **"พระเจนดุริยางค์"** กับบทร้องของ **"ขุนวิจิตรมาตรา กับ นายฉันท์ ขำวิไล"***

เป็นเพลงชาติตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗" ดังนั้น ประชาชนชาวไทยสมัยโน้น จึงต้องร้องเพลงชาติติดต่อกันถึง ๔ เที่ยว คือ เป็นบทร้องของขุนวิจิตรมาตรา ๒ บท และของนายฉันท์ ขำวิไลอีก ๒ บท รวมเป็น ๔ บทเท่ากับ ๔ เที่ยว เมื่อเป็นดังนี้ เวลาร้องเพลงชาติจึงต้องยืนทำความเคารพนานจนเมื่อย

ต่อมาจึงมีผู้ปรารภขึ้นว่า เพลงประจำชาติของชาติต่างๆ จะเห็นได้ว่าชาติที่สำคัญๆ นั้น ย่อมจะใช้ **"เพลงชาติ"** สั้นๆ แต่ว่าเพลงประจำชาติ เล็กๆ น้อยๆ มักจะใช้ **"เพลงชาติ"** ที่ยาว และความจริงก็ปรากฏเป็นอย่างที่ว่า

ครั้นถึงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ รัฐบาลในสมัยนั้นก็มีคำสั่งให้ **"ตัดเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี"** ให้เป็นแบบสังเขปขึ้นอีกแบบหนึ่ง สำหรับไว้บรรเลงในบางโอกาส ดังคำประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรีในสมัย ฯพณฯ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้ใช้ทำนองเพลงของท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์ กับเนื้อร้องของขุนวิจิตรมาตรา *(สง่า กาญจนาคพันธ์)* เป็นเพลง **"ประจำชาติแต่เพลงเดียว"** จึงได้ประกาศมาให้ทราบทั่วกัน

ท่านที่เคารพ...ผมขออนุญาตย้อนก่อนหน้านี้ขึ้นไปเล็กน้อย เพราะเป็นเรื่องสำคัญมากที่เกี่ยวข้องกับเพลงชาติตอนที่ได้รับการรับรองให้เป็นทำนองเพลงชาติ ของรัฐบาลในสมัยนั้น ดังมีสำเนาต่อไปนี้

(สำเนา)

ที่ จ.๔๔๖๒/๒๔๗๗ สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน

วันที่ ๒๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่องประกวดเพลงชาติ

นายกรัฐมนตรี เรียน พระเจนดุริยางค์

ในสมัยที่สยามประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความมุ่งหวังที่จะบำรุงชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นนี้ ประชาชนพลเมืองควรจะมีเพลงชาติเป็นเครื่องปลุกใจให้รักชาติเพลงหนึ่งด้วย

บัดนี้ รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับรองทำนองเพลงของท่านเป็นเพลงชาติแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความชื่นชมยินดีในวุฒิสามารถและกำลังน้ำใจรักชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยให้ท่านประพันธ์เพลงนั้นสำเร็จเป็นอย่างดี และขอชมเชยคุณความดีของท่าน ในการสนองคุณชาติในครั้งนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลายเซ็น) นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นี่แหละครับ...คุณงามความดีของท่านอาจารย์ที่ได้แต่งเพลงชาติจนได้รับเชิดชูเกียรติจากรัฐบาลในสมัยนั้น ท่านที่เคารพ...โปรดติดตามต่อไป กับเรื่องของเพลงชาติบทนี้ จะกลับมาสนองความดีให้ท่านอาจารย์พระเจนดุริยางค์อย่างใด กรุณาโปรดอดใจผมจะนำไปหยดไว้ที่ท้ายเรื่องอย่างแจ่มแจ้ง เอาล่ะ...ขอย้อนกลับไปที่เดิมนะครับ

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ ประเทศสยามของเราได้เปลี่ยนนามใหม่ไปเป็น **"ประเทศไทย"** ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้ปรารภขึ้นว่า **"ทำนองเพลงชาติ"** ของเราที่ใช้อยู่นี้ เป็นที่นิยมแพร่หลายมากแล้ว แต่ชื่อประเทศเท่านั้นที่ได้เปลี่ยนไป เห็นสมควรให้ประกาศประกวดเนื้อร้องเพลงชาติขึ้นใหม่ตามชื่อ **"ประเทศไทย"**

ผลจากการประกวดเนื้อร้อง **"เพลงชาติ"** ใหม่ครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้ปรึกษาพิจารณาแล้วจึงลงมติพร้อมกันเลือกบทเพลงของกองทัพบกให้ได้รับเป็นเนื้อร้อง **"เพลงชาติใหม่"** ในครั้งนี้อย่างเอกฉันท์

สำหรับผู้ที่ประพันธ์เนื้อร้องเพลงชาติใหม่นี้คือ พันเอกหลวงสารานุประพันธ์ *(นวน ปราจีนพยัคฆ์)* แต่งให้ในนามกองทัพบก โดยการขอร้องจากท่านรัฐมนตรีกลาโหม และรองผู้บัญชาการทหารบก คือ พันเอกมังกร พรหมโยธี *(ยศในขณะนั้น)* ดังมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีดังนี้

"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี"
ว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๖
เรื่อง ทำนอง และ เนื้อร้องเพลงชาติ
จึงประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังต่อไปนี้

๑. ทำนองเพลงชาติ ให้ใช้ทำนองเพลงของ **"พระเจนดุริยางค์"** ตามแบบที่มีอยู่ที่กรมศิลปกร

๒. เนื้อร้องเพลงชาติ ให้ใช้บทร้องของกองทัพบก ดังต่อไปนี้

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด เอกราชจะไม่ให้ใครมาข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย...

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ท่านที่เคารพ...ผมมีเกร็ดเล็กๆ น้อยๆ ที่เกี่ยวกับเพลงชาติ จึงใคร่อยากจะเขียนไว้เพื่อประโยชน์สำหรับท่านที่ไม่เคยทราบข้อมูลมาก่อนและอยากจะได้ข้อมูลไว้สำหรับอ้างอิง ในยามที่ท่านต้องการ โปรดติดตามผมจะเล่าให้ฟัง

๑. การฝึกซ้อมร้องเพลงชาติเนื้อใหม่ให้เข้ากับทำนองเพลงนั้น ได้ทำการฝึกร้องร่วมกับ **"แตรวง ร.พัน.๓"** *(แตรวง ร.พัน.๓ ปัจจุบันคือ กองดุริยางค์ทหารบก)* ส่วน ร.พัน.๓ นั้น คือ กองพันทหารเสือสมัยสงครามฝรั่งเศสอินโดจีน ซึ่งมีพลตรี หลวงพรหมโยธี *(ยศขณะนั้น)* เป็นแม่ทัพด้านบูรพาและเป็นผู้ริเริ่มตั้งวงดนตรี **"ดุริยะโยธิน"** ขึ้นเป็นคนแรกและเป็นผู้ขอร้องให้ ครูนารถ ถาวรบุตร แต่งเพลงให้กับวงดนตรี **"ดุริยะโยธิน"** เมื่อครั้งแรกตั้งวงจำนวน ๔ เพลงคือ **"สวนงามดี กระท่อมปรีดา ศาลาร่วมใจ และเพลงมณฑลบูรพา"**

๒. สาเหตุที่ท่านอาจารย์ พระเจนดุริยางค์ ได้บอกกับเรือเอกหลวงนิเทศกลกิจ เพื่อนรักไปว่า อย่าได้บอกกับใครเป็นอันขาดว่ามาให้ท่านแต่งเพลงชาติ ขอร้องให้ปกปิดชื่อท่านไว้ก่อน เนื่องด้วยในขณะนั้นท่านยังรับราชการอยู่ในกรมมหรสพหลวง ประจำตำแหน่งปลัดกรมกองเครื่องสายฝรั่งหลวง มีสัญญาบัตรและราชทินนามว่า **"เสวกโท พระเจนดุริยางค์"** ซึ่งวงดุริยางค์สากลวงนี้ **"พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖"** ทรงสถาปนาขึ้น ครั้นเมื่อสิ้นรัชสมัยของพระองค์ท่านแล้ว **"พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗"** ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังนั้น...ท่านก็เท่ากับว่า **"เป็นข้าใต้เบื้องพระยุคลบาทของพระองค์"** ท่านจึงมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์เป็นล้นพ้น

๓. เหตุผลอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในขณะที่ท่านถูกขอร้องให้แต่งทำนองเพลงชาตินั้น **"พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗"** ก็ยังทรงครองราชย์อยู่เท่ากับเป็นการแต่งเพลงชาติขึ้นมา เพื่อลบล้างเพลงสรรเสริญพระบารมี ที่เป็นเพลงของพระเจ้าแผ่นดินโดยเฉพาะ ประกอบกับเหตุการณ์ในขณะนั้น อำนาจของผู้ก่อการมีมากมายเหลือเกิน ไม่มีหนทางใดที่จะหลีกเลี่ยงหรือตอบปฏิเสธใดๆ ทั้งสิ้น จำใจรับคำอย่างเดียว เพียงแต่ขอยืดเวลาออกไปแค่ ๗ วันเท่านั้น

ในระหว่าง ๗ วันที่ขอผลัดผ่อนนี้ ตัวท่านเองรู้สึกกระวนกระวายเป็นที่สุดในชีวิต เพราะว่าไม่เคยประสบเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อนเลย จึงตัดสินไม่ถูกว่าจะทำประการใดดี ทำนองเพลงก็คิดไม่ออกเพราะในสมองมันมึนงงไปหมด หงุดหงิดจิตใจเลื่อยลอย นอนไม่หลับ ต้องเดินกระสับกระส่ายตลอดคืน เมื่อครบ ๗ วันขณะนั่งรถรางไปปฏิบัติราชการตามปกติ โดยอาศัยรถรางกับเสียงล้อรถที่กระทบกับรางเข้ามาเป็นอารมณ์ จึงบังเกิดเป็นมโนภาพขึ้นมาอย่างปัจจุบันทันด่วน ช่วยให้เป็นทำนองเพลงขึ้นมาได้อย่างสมบูรณ์

๔. ครั้นเมื่อแต่งเพลงชาติมอบให้กับคณะผู้ก่อการเรียบร้อยแล้วในใจของท่านนั้นคิดว่า คงจะไม่มีอะไรที่จะเป็นผลร้ายเกิดขึ้นกับตัวท่านอย่างแน่นอน เพราะว่าเพลงชาติที่ให้ไปนั้นเป็นเพียงแต่ทำนองอย่างเดียว และยังไม่มีเนื้อร้องจะไปเป็นเพลงชาติได้อย่างไร ครั้นพอถึงเดือนตุลาคมศกนั้นเอง **"คุณค่าของเพลงชาติที่ท่านเคยได้รับการยกย่องมาแล้ว"** คราวนี้กลับมาสนองท่านอีกแบบหนึ่ง โดยถูกคำสั่งปลดออกจากราชการรับเบี้ยบำนาญ

พระเจนดุริยางค์ขณะอำนวยเพลงในการซ้อมใหญ่ ซิมโฟนีคอนเสิร์ท ณ โรงละครศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๔

ฐานรับราชการมานานครบ ๓๐ ปี ทั้งๆ ที่ในขณะนั้นท่านเพิ่งมีอายุได้ ๔๙ ปีเท่านั้น

นี่แหละครับ...ชีวิตเบื้องหลังของนักดนตรีเอกของใต้ฟ้าเมืองไทย ผู้ได้รับสมญานามว่า **"บิดาแห่งโน้ตสากลของไทย"** มีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมือง ทั้งวงจุลฯ และวงแจ๊สจนมีชื่อเสียงกระฉ่อนไปทั่วกรุงสยาม ไปดำรงตำแหน่งครูบาอาจารย์ตามกองทัพต่างๆกับหน่วยราชการสถาบันการศึกษามากมาย ที่ได้เป็นศิลปินแห่งชาติก็หลายชีวิต ล้วนแต่ท่านช่วยลิขิตมาให้แทบทั้งนั้น แต่ตัวท่านเองซิครับ...มีใครคิดถึงท่านเพียงเสี้ยวธุลีมีบ้างมั้ย...ผมอยากจะทราบเพียงเท่านี้แหละ นี่คือบำเหน็จรางวัลในฝีมือทางด้านการแต่ง **"เพลงชาติไทย"** ที่ยิ่งใหญ่ตลอดกาล

ท่านผู้อ่านที่เคารพ...ผมต้องกราบขออภัยท่านเป็นอย่างมาก ที่ได้นำประวัติ **"เพลงชาติ"** มาเขียนซะเป็นคุ้งเป็นแควมากไปหน่อย จะทำอย่างไรได้เล่าครับ เพราะว่าท่านนั้นมีบุญคุณต่อผมและครอบครัวอย่างใหญ่หลวง ใช้วิชาที่ท่านได้สั่งสอนมาหาเลี้ยงชีพทั้งครอบครัวมาจนตลอดชีวิต จึงจำเป็นต้องเขียนถึงท่านด้วยความรักและเคารพจากจิตใจ เรื่องราวทั้งหมดที่ผมได้พยายามเขียนขึ้นมานี้ คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อย สำหรับผู้ที่ไม่เคยรู้เรื่องประวัติ **"เพลงชาติ"** ของเราเลยก็มี บางท่านที่เป็นนักวิชาการแก่กล้า ท่านก็สนใจแต่ประวัตินักแต่งเพลงของชาติต่างๆ สามารถรู้ซึ้งถึงวันเดือนปีเกิด รู้ซึ้งถึงการเริ่มเรียนดนตรีเมื่อไหร่ ใครเป็นครูสอน มีบทเพลงอะไรที่เป็นอมตะ เวลาเขาเชิญท่านไปพูดที่ไหนรู้สึกว่าโก้หรูแสดงถึงความภูมิฐานว่ารู้เรื่องของฝรั่งมังค่าดีเยี่ยม แต่ถ้าใครจะเชิญท่านไปพูดเรื่องของนักดนตรีไทยหละก้อ ท่านว่าเชยแหลก เลยทำให้ไม่มีใครสนใจใคร่ศึกษาประวัติเพลงของไทยนัก

สุดท้ายนี้...หากท่านผู้ใดมีหลักฐานที่สมบูรณ์แบบมากกว่านี้ กรุณาเถอะครับ...กรุณาช่วยเขียนประวัติ **"เพลงชาติ"** ที่สมบูรณ์ขึ้นมาสักเล่มหนึ่ง เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ท่าน **"ศาสตราจารย์ พระเจนดุริยางค์"** ผู้ปิดทองหลังพระมาตลอดชีวิต และเพื่ออนุชนรุ่นหลังจะได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ **"เพลงชาติ"** ของเขาที่เป็นคนไทยคนหนึ่ง สวัสดีครับ...

ประวัติย่อ "พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)"

ศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ นามเดิม ปีเตอร์ ไฟท์ บิดา ชื่อร้อยเอก จาคอบ ไฟท์ รับราชการเป็นครูแตรวงในราชสำนักของสมเด็จพระบัณฑูร กรมพระราชวังบวรมหาวิชัยชาญ *(วังหน้า)* มาดาชื่อ ทองอยู่ วาทยะกร มีเชื้อชาติรามัญ

ศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ ที่บ้านญาติของมารดาตำบลบ้านทวาย ใกล้หัวถนนสาธร มีพี่น้อง ๓ คน ตัวท่านเองเป็นบุตรคนสุดท้อง เข้าศึกษาวิชาสามัญที่โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก จนจบหลักสูตรทั้งภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนอัสสัมชัญถึง ๒ ปี จึงขอลาออกไปรับราชการที่กรมรถไฟหลวง แผนกเดินรถ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๖

เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ก็ได้รับสัญญาบัตรเป็น **"ขุนเจนรถรัฐ"** รับราชการอยู่ที่กรมรถไฟหลวงเป็นเวลา ๑๔ ปี ๖ เดือน

ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนอัสสัมชัญ และรับราชการอยู่ที่กรมรถไฟหลวง ได้ศึกษาวิชาดนตรีจากบิดาอย่างเคร่งครัดร่วมกับพี่ชายอีก ๒ คน โดยอาศัยตำราที่บิดาสั่งซื้อจากต่างประเทศ ได้ศึกษาทั้งทางภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติด้านเครื่องดนตรี จนมีความชำนาญในเครื่องดนตรีเหล่านี้เช่น เซลโล่ เปียโน วิโอลา และขลุ่ย เป็นอย่างดี สามารถไปร่วมแสดงกับนักดนตรีชาวต่างประเทศได้

นอกจากนี้ยังแสวงหาความรู้ โดยสั่งตำราทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส จากต่างประเทศเข้ามาศึกษาเพิ่มเติม จนมีความเชี่ยวชาญในด้านวิชาการและทฤษฎีเป็นอย่างดียิ่ง

นิทานคำกาพย์

(ตอนที่ ๓) มงคลสูตร

เนาวรัตน์ (กองรมย์) พลเดช

มงคลที่ ๖

อตฺตสมฺมาปณิธิ จ

อีกหมั่นประพฤติควร ณสภาวะแห่งตน (พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานเรื่องโกสิยเศรษฐี

กาพย์ฉบัง ๑๖

ครั้งหนึ่งยังมีเศรษฐี ศรัทธาเต็มที่
ได้สร้างฉทานศาลา
ริมประตูเมืองสี่แห่งหนา กลางเมืองอีกศาลา
ริมประตูบ้านตนมิหวงแหน
บริจาคทรัพย์วันละหกแสน กุศลเนืองแน่น
ครั้นใกล้จะลับดับขันธ์
สั่งบุตรทำทานทุกวัน เมื่อวายชีวัน
สู่สวรรค์ไปเป็นอินทรา
บุตรเศรษฐีทำทานอย่างบิดา ครั้นทำกาลกิริยา
สู่ฟ้าบังเกิดเป็นพระจันทร์
บุตรของเศรษฐีต่อกัน ทำกุศลมหันต์
ดับขันธ์เกิดเป็นพระอาทิตย์
บุตรเศรษฐีทำทานเนืองนิตย์ ครั้นสิ้นชีวิต
ไปสถิตเป็นพระมาตลี
บุตรท่านทำทานด้วยดี ครั้นวายชีวี
เป็นบัญจสิขะเทพบุตร

บุตรบัญจสิขะยั้งหยุด มิได้รีบรุด
มิทำทานอย่างบรรพชน
ชื่อ **"โกสิยะ"** บุคคล ทรัพย์มีล้นพ้น
นับได้แปดสิบโกฏิมี
อันโกสิยะเศรษฐี สุดแสนตระหนี่
รำพึงว่าบรรพชนเรา
ทำบุญทำทานเสียเปล่า เราอย่าใจเบา
ให้เลิกโรงทานทันที
สั่งสมทรัพย์สินอย่างดี ตนเองไม่มี
อาหารบริโภคเนืองนอง
กินแต่ปลายข้าวผักดอง นุ่งห่มหม่นหมอง
ทั้งเก่าทั้งหยาบระคายระคน
มีร่มเก่าหักเหลือทน เกวียนเก่าสุดยล
เทียมโคแก่เฒ่าเศร้าใจ
หวงแหนทรัพย์สินทั่วไป ไม่กินไม่ใช้
สะสมทรัพย์ให้มากมาย
ประหนึ่งสุนัขได้ทะลาย มะพร้าวเหลือหลาย
แต่ไม่สามารถอาจกิน

กาพย์ยานี ๑๑

วันหนึ่งโกสิยะ จะไปเฝ้าพระจอมบดินทร์
เดินสู่เคหาถิ่น ดินแดนของอนุเศรษฐี
เพื่อพาไปเข้าเฝ้า พระผ่านเผ้าแห่งธานี
ขณะนั้นอนุเศรษฐี บริโภคภัตตาหาร
เป็นข้าวมธุปายาส มีรสชาติอันหอมหวาน
จึงเอื้อนเอ่ยคำขาน ชวนโกสิยะมากินกัน
โกสิยะเห็นข้าวทิพย์ ดุจลอยลิบขึ้นสวรรค์
อยากกินแต่อดกลั้น อดใจไว้ไม่รับเชิญ
คิดว่าถ้าเรากิน ของเขาสิ้นแล้วบังเอิญ
วันหนึ่งเราต้องเชิญ เขาไปเรือนเพื่อเยือนกัน
เราต้องเปลืองข้าวทิพย์ เหมือนเราหยิบทรัพย์อนันต์
สิ้นเปลืองเปล่ามากครัน สู้อดกลั้นความอยากกิน

เสร็จเฝ้าพระราชา กลับเคหาใจถวิล
จมูกเหมือนได้กลิ่น ยั่วน้ำลายไม่ลืมเลือน
ความอยากมธุปายาส น่าประหลาดดุจฟั่นเฟือน
ความไข้ได้มาเยือน ต้องนอนซมระทมใจ
ภรรยาเข้ามาถาม อยากรู้ความเป็นอะไร
เจ็บป่วยเป็นไฉน ถามซ้ำซากหากหลายครา

กาพย์สุรางคนงค์ ๒๘

เศรษฐีขี้เหนียว พูดจาลดเลี้ยว ไม่เป็นไรหนา
ครั้นเมียวอนถาม ซักความไปมา จึงเอ่ยวาจา ว่าข้าอยากกิน
มธุปายาส อร่อยประหลาด แต่เปลืองทรัพย์สิน
อย่าทำเลยหนา เมียว่าทำกิน เลี้ยงคนทั้งสิ้น ทั้งเมืองได้นา
ทรัพย์สินมากมาย เลี้ยงคนทั้งหลาย ไม่หมดเลยหนา
เศรษฐีเอ็ดตะโร ว่าโง่กว่ากา เจ้าพวกนั้นนา เยียใดให้เขา
ภรรยาจึงว่า ทำเพียงอัตรา คนในเรือนเรา
เศรษฐีบ่ายเบี่ยง เลี่ยงว่าจะเอา เลี้ยงคนทั้งเล้า เรายิ่งร้อนรน
เมียว่าถ้างั้น ทำมาแบ่งบัน กินกันสองคน
เศรษฐีว่าเจ้า ไม่อยากสักหน อย่าทำเราทน คงไม่ถึงตาย
เมียทอดถอนใจ เอาเถิดทำให้ ท่านกินเดียวดาย
เศรษฐีว่าทำ ในบ้านไม่ง่าย คนรู้มากมาย มาขอเอาไป
เราจะไปปรุง ใครอย่ามายุ่ง ในป่าพงไพร
ภรรยาหน่ายเหนื่อย เมื่อยล้าฤทัย จัดแจงของให้ ข้าวสารเนยนม
เศรษฐียินดี เข้าพนาลี ตั้งเตาหุงต้ม
ห้ามมิให้ใคร เข้าไปดูชม ตัวเองจ่อมจม รีบทำโดยไว

กาพย์ฉบัง ๑๖

สมเด็จพระอินทร์เป็นใหญ่ มีทิพยเนตรไกล
เห็นโกสิยะเศรษฐี
กิเลสครอบงำตระหนี่ ทานบุญมิมี
บรรพชนทำไว้เสื่อมสูญ
จักสอนให้เขาจำรูญ กุศลเพิ่มพูน
ให้ความตระหนี่คลี่คลาย

จึงเรียกเทพบุตรทั้งหลาย ต่างก็แปลงกาย
เป็นพราหมณ์เดินตามมรรคา
เห็นโกสิยะจึงเข้าไปหา เสแสร้งถามว่า
ทางไหนไปพาราณสี
เศรษฐีว่าอย่ามาทางนี้ พราหมณ์ท้าวโกสีห์
จึงแกล้งเดินตรงเข้าไป
แล้วถามโกสิยะทันใด ท่านทำอะไร
โกสิยะตอบว่าหุงข้าว
พราหมณ์ว่าดีแล้วนะเจ้า ข้าขอแบ่งเอา
ปายาสสักหน่อยนะเศรษฐี
โกสิยะปฏิเสธทันที ท่านอย่าตระหนี่
จงทำกุศลสักครา
มีน้อยให้น้อยเถิดรา อย่าเสื่อมศรัทธา
ปฏิเสธไปไม่สมควร
หากท่านให้ทานสักส่วน แล้วท่านจึงควร
บริโภคต่อในภายหลัง
อย่างพระอริยเจ้าสอนสั่ง เป็นสิ่งสัจจัง
ยังความสุขสันต์ชั่วกาล
โกสิยะตรองตรึกนึกนาน ว่ารอเถิดท่าน
ข้าจะแบ่งให้สักหน่อย
พระอินทร์จึงนั่งรอคอย ลองใจใช่น้อย
โกสิยะจะทำฉันใด
พระจันทร์เทพบุตรลงไป เป็นพราหมณ์เข้าใกล้
โกสิยะที่ในไพรพนา
แล้วจึงเอื้อนเอ่ยวาจา เหมือนกับอินทรา
พระจันทร์นั้นรอเช่นกัน
พระอาทิตย์เป็นพราหมณ์เสกสรร เหมือนกับพระจันทร์
ต้องมานั่งรออีกคน
มาตลีเทพบุตรเหินหน ยังในไพรพน
ดั้นด้นมาหาเศรษฐี
ปัญจสิขะเทพปรานี มากล่าววจี
ขอให้โกสิยะแบ่งทาน

พราหมณ์แปลงห้าคนรอนาน ข้าวปายาสบาน
ก็สุกสำเร็จสมใจ
เศรษฐีทุกข์ในหทัย ร้องประกาศไป
จงเอาใบไม้มาเถิดรา

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

ฝ่ายพราหมณ์ห้านาย เด็ดใบย่างทราย รอรับข้าวปลา
เศรษฐีตกใจ ใบใหญ่นักหนา ข้าวของตัวข้า ไม่พอให้ทาน
เอาใบตะเคียน ข้ากระเบียดกระเสียร แบ่งบันให้ท่าน
พราหมณ์เด็ดใบไม้ ใจสนุกสุขศานต์ จักได้รับทาน จากหลานสักครา
เศรษฐีขี้เหนียว ตักข้าวนิดเดียว ติดปลายช้อนมา
ให้ข้าวปายาส แก่พราหมณ์ทั้งห้า อัศจรรย์จริงหนา ข้าวมิพร่องไป
เศรษฐีนั่งนิ่ง แทบมิไหวติง ขบคิดสงสัย
ข้าวยังเต็มหม้อ ล้อเล่นเช่นไร ตัวเราตักให้ พราหมณ์สิ้นทุกคน
ปัญจสิขา แกล้งแปลงกายา เป็นสุนัขซน
ถ่ายปัสสาวะ ระกะกลางหน พราหมณ์ทั้งสี่คน มือปิดข้าวไว้
เศรษฐียกมือ ปิดหม้อที่ถือ ด้วยความห่วงใย
แต่ปัสสาวะ สุนัขกระเซ็นใส่ เศรษฐีขัดใจ ขอไปล้างมือ
ฝากหม้อปายาส ที่ยังสะอาด ให้พราหมณ์ช่วยถือ
สุนัขซุกซน แกล้งคนสมชื่อ ปัสสาวะรดอื้อ ลงหม้อทันใด
เศรษฐีโกรธา ฉวยไม้ไล่ด่า ตีสุนัขไป
สุนัขแปลงกาย ให้ร้ายโตใหญ่ เท่าอาชาไนย ไล่กัดเศรษฐี
เศรษฐีตกใจ รีบวิ่งกลับไป หาพราหมณ์ช่วยที
พราหมณ์สำแดงเดช ด้วยอิทธิฤทธิ เหาะขึ้นเมฆี เศรษฐีตกใจ
จึงร้องถามว่า พวกท่านที่มา ที่นี่เป็นใคร
พระอินทร์ชี้แจง ตอบแถลงไข พวกเราเป็นใคร จะทราบบัดดล
แล้วเหาะลงมา กลับกลายกายา เป็นเทพให้ยล
เศรษฐีประหม่า ละล้าลุกลน ในใจอลวน สับสนวุ่นวาย
พระอินทร์เมตตา ท้าวเทพตรัสว่า อย่าร้อนรนกาย
พวกเรามานี้ มีจุดมุ่งหมาย รักท่านมากมาย อย่าตระหนกตกใจ
นี่คือพระจันทร์ ที่นั่งใกล้กัน เป็นเทพท้าวไท
คือพระอาทิตย์ สถิตสุกใส นั่งถัดออกไป คือพระมาตลี

อีกท่านที่แปลง เป็นสุนัขกลั่นแกล้ง ให้ท่านวิ่งหนี
คือปัญจสิขะ เทพบุตรมาดี อันตัวเรานี้ คือพระอินทรา
เป็นบรรพบุรุษ ของท่านรีบรุด ช่วยท่านดอกหนา
ใช่จะอยากกิน ปายาสสักครา อยากสั่งสอนว่า ให้เลิกตระหนี่ลง
ทรัพย์สินเงินทอง มากมายก่ายกอง หากชีพปลิดปลง
ใช่เอาไปได้ ควรหมายประสงค์ กุศลทำจำนง จักได้บุญญา
ไม่ทำบุญทาน คงสู่สถาน นรกแน่นา
หากไม่ตระหนี่ ทรัพย์มีศรัทธา ช่วยคนทั่วหน้า จักได้ไปวิมาน
เหมือนเช่นพวกเรา บรรพบุรุษของเจ้า ทำบุญทำทาน
ได้สู่สวรรค์ สุขสันต์เนานาน เราอยากให้ท่าน สั่งสมบารมี

กาพย์ฉบัง ๑๖

ครานั้นโกสิยเศรษฐี ได้ฟังวจี
พระอินทร์สั่งสอนเทศนา
บังเกิดโสมนัสปรีดา พวกท่านกรุณา
เมตตาข้านี้มีคุณ
สิ้นแล้วยังมาค้ำจุน ด้วยจิตการุญ
ให้ข้าทำบุญทำทาน
เพื่อได้ไปเกิดในวิมาน เทวโลกสถาน
ข้าจักขอพรจากพระองค์
ตั้งแต่นี้ข้าจำนง มีจิตประสงค์
บริจาคทานบารมี
แต่เพียงอาหารข้านี้ สักหนึ่งคำมี
จะบริจาคให้ครึ่งคำ
วันใดข้ายังมิทำ บริจาคทานนำ
จะไม่บริโภคก่อนเลย
พระอินทร์ฟังคำเฉลย จึงตรัสเอื้อนเอ่ย
ขอให้สำเร็จเผล็ดผล
แล้วเหาะกลับยังวิมานบน โกสิยะได้ยล
ยกมือวันทาอาลัย

กาพย์ยานี ๑๑

โกสิยเศรษฐี
เร่งรีบมิไถล
เข้าเฝ้าพระราชา
ขอบรรพชาปลง
ประกาศร้องป่าวว่า
เราให้ได้ทั้งสิ้น
โกสิยะผู้ใจหาญ
บวชเป็นฤาษีไพร
ครั้นถึงกาลกิริยา
เป็นเทพบุตรสราญ
พระอินทร์เล็งทิพยเนตร
ตรัสสั่งมาตลีไป
ประทานพระธิดา
เป็นคู่อยู่ซาบซึ้ง
กอปรด้วยยศบริวาร
ด้วยประพฤติธรรมทานา
ตั้งตนในที่ชอบ
ผู้อ่านท่านได้ยล

จรลีกลับบ้านไป
กระทำทานอันจำนง
ทูลวาจาดังประสงค์
กิเลสได้ดังใจจินต์
ใครปรารถนาซึ่งทรัพย์สิน
ชาวเมืองยินมารับไป
สู่หิมพานต์ในป่าใหญ่
บำเพ็ญเพียรเรียนเล็งญาณ
สู่ฟากฟ้าเมืองวิมาน
ชื่อ**"อุปปาติก"** ไผท
ก็รู้เหตุกระจ่างใส
รับเทพบุตรสู่ดาวดึงส์
องค์อินทรางามตราตรึง
นาม"หิริเทวธิดา"
อันโอฬารเหลือคณา
ตามสภาวะแห่งตน
ก็คงกอปรประสบผล
ตั้งตนดีมีสุขเทอญ

(ต่อฉบับหน้า)

พลทหาร ธานินทร์ฯ

สถิตย์ เล็งไธสง

หลายคนคงพอทราบว่า ท่านธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นปราชญ์คนสำคัญ ตุลาการตัวอย่าง นายกรัฐมนตรีที่มีแผนการก้าวไกล เป็นครูที่ไม่มีครูใดทาบ แต่คงมีไม่กี่คนที่ทราบว่า ท่านเคยเป็นพลทหารเกณฑ์ ระหว่าง ๘ เมษา -๗ กรกฎา ๒๔๙๘ ซึ่งมีบทบาทที่น่าสนใจไม่น้อย จึงขอนำเรื่องที่เล่าโดยตัวท่านเองมาเล่าต่อดังนี้

ฯพณฯ ธานินทร์ กรัยวิเชียร

ผมเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาอยู่ได้ ๘ วัน ก็ต้องไปรับการเกณฑ์ทหารที่วัดหัวลำโพง เมื่อแพทย์ตรวจร่างกายแล้ว ผมก็ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับราชการทหาร มีนายทหารหนุ่มจากกองพลทหารม้ามารับผมไปรายงานตัวและจัดส่งไปสังกัดโรงเรียนยานเกราะ กองพลทหารม้าที่บางกระบือ ผมไม่ได้เอ่ยถึงวุฒิที่ผมได้รับจากต่างประเทศ เพราะผมไม่ประสงค์จะได้รับสิทธิพิเศษอันใด นอกจากจะมารับราชการทหารโดยหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น นอกจากนั้น ผมคิดว่าหากพูดมากไปอาจจะเป็นที่เขม่นของบรรดาเพื่อนทหารเกณฑ์และบรรดาทหารเก่าด้วยก็เป็นได้ ผมได้รับคำสั่งให้ไปสังกัดแผนกเตรียมการของโรงเรียนยานเกราะ อันมีพลตรี ชายน้อย โกมารกุล ณ นคร เป็นหัวหน้าแผนก ขณะนั้นท่านมียศเป็นพันตรี สำเร็จการศึกษาวิชาการทหารมาจากกองทัพนาซีประเทศเยอรมันระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านมีบุคลิกที่น่าประทับใจมาก ท่านเป็นคนตรงรักษาระเบียบวินัยเคร่งครัด ส่องสะท้อนให้เห็นวินัยของทหารเยอรมันในตัวของท่านเป็นอย่างดี แผนกเตรียมการเป็นแผนกที่มีระเบียบวินัยเป็นเยี่ยม สะอาดเรียบร้อยที่สุด อาหารการกินสะอาดและสมบูรณ์ เพราะท่านควบคุมเองโถส้วมของแผนกและของทุกหน่วยงานที่แผนกเตรียมการ

รับผิดชอบ **"ต้องสะอาดเหมือนชามข้าว"** มิฉะนั้นท่านจะให้ผู้รับผิดชอบใช้มือล้าง และจะไม่ได้กลับบ้านตอนสุดสัปดาห์ พื้นห้องทำงาน ประตู หน้าต่าง จะมีฝุ่นละอองไม่ได้ แม้แต่หลังวงกบประตูและหน้าต่างก็จะมีฝุ่นจับไม่ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นระเบียบไม่ว่าจะเป็นเตียงนอน หมอน มุ้ง โต๊ะทำงาน เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องใช้ไม้สอยของแผนก ฯลฯ

คืนแรกๆ ผมนอนไม่ค่อยหลับ เพราะเรือดและยุงค่อนข้างชุม คืนหลังๆ ใช้ ดี.ดี.ที. ฉีด จึงค่อยสบายขึ้น ตัวเรือดนั้นมากับเสื้อผ้าของทหารที่มาอยู่ใหม่ ส่วนยุงก็เกิดตามที่ที่มีน้ำขังและโอ่งน้ำ ซึ่งมีทั่วไปในสมัยนั้น ถึงจะมีมุ้งเตียงนอนก็เป็นเตียงสองชั้นพื้นไม้กระดานมีช่องว่างให้เรือดและยุงซ่อนตัวอยู่ได้ ในหมู่ทหารสมัยนั้นเราเรียกเรือดว่า **"รถถัง"** เรียกยุงว่า **"เครื่องบิน"** ต่อมาเมื่อทำความสะอาดกันอย่างจริงจังแล้ว ปัญหาก็ลดลงไปมากทำให้หลับได้สบายขึ้น ผมอยู่มาได้สักไม่กี่คืน ประมาณตีสี่ของเช้ามืดวันหนึ่ง ผมได้ยินเสียงคนร้องดังลั่นว่า **"แม่จ๋า"** จนหลายคนสะดุ้งตื่นปรากฏว่าเสียงนั้นมาจากเพื่อนทหารใหม่ของผมคนหนึ่งเป็นชาวนาเมืองสุพรรณ เขานอนละเมอถึงแม่ เนื่องจากไม่เคยจากบ้านและจากแม่ไปไหนเลย เพิ่งจากอ้อมอกแม่เพื่อไปเป็นทหารในคราวนั้น

พอถึงเย็นวันเสาร์ ผมก็ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้ เช่นเดียวกับเพื่อนทหารใหม่ร่วมรุ่น ตอนนี้เองที่ผมได้เริ่มเห็นความแตกต่างระหว่างการเป็นพลเรือนธรรมดากับการเป็นพลทหาร ที่ออกมานอกกรมกอง นับตั้งแต่ขึ้นรถโดยสารประจำทางกับบ้านและเข้ากรมกอง ทั้งคนขับและกระเป๋ารถประจำทางแสดงอาการรังเกียจเดียดฉันท์ผมอย่างออกหน้า แม้จะยื่นสตางค์ค่าโดยสารให้เขาก็ไม่รับ แล้วยังแสดงกิริยาเป็นทำนองว่าอย่าไปลองใจเขาเลย ถึงอย่างไรเสียเขาก็ไม่เก็บค่าโดยสารทหารอยู่แล้ว เวลาผมจะขึ้นรถประจำทางนั้น ผมรอขึ้นที่ป้ายจอดรถประจำทาง เขาก็ไม่หยุดให้ผมขึ้น นอกจากจะมีผู้โดยสารอื่นๆ รอจะขึ้นหรือจะลงด้วยนั่นแหละผมจึงจะขึ้นรถโดยสารคันนั้นได้ สมัยนั้นยังมีรถรางแล่นอยู่ในกรุงเทพฯ ด้วย ผมก็ประสบปัญหาเดียวกันนี้ในการขึ้นรถรางและการชำระค่าโดยสารรถรางด้วยเหมือนกัน

วันหนึ่ง พี่พูลศรี กรัยวิเชียร พี่สาวคนเล็กของผมจะเลี้ยงอาหารกลางวันผมที่ภัตตาคารมีชื่อแห่งหนึ่ง บังเอิญผมไปก่อนเวลานัด ผมแต่งเครื่องแบบพลทหาร เพราะผู้บังคับบัญชาสั่งกำชับไว้ตลอดมาว่า ทหารออกนอกบริเวณกรมกองต้องแต่งเครื่องแบบในทุกโอกาสผมนั่งรอพี่สาวของผมอยู่ที่ห้องอาหารในภัตตาคาร ผู้เสิร์ฟอาหารมาถามผมด้วยน้ำเสียงไม่เป็นมิตรว่า *"มาทำอะไร"* ผมก็งงที่ถูกถามในเรื่องที่ไม่น่าจะถาม แต่ผมก็ตอบไปตามปกติว่ามารับประทานอาหารที่นี่ แต่ผู้ถามแสดงสีหน้าเหมือนกับว่าผมไม่มีสิทธิจะรับประทานอาหารที่นั่น และเขาก็ไม่ให้บริการน้ำดื่มแก่ผมก่อนพี่สาวผมมาด้วย ถ้าวันนั้นผมไม่หิวถึงขนาด ผมก็อยากจะชวนพี่พูลศรีไปรับประทานอาหารที่อื่นมากกว่า

แม้ผมจะไม่ได้รายงานหรือแจ้งให้ทางการทราบว่าผมมีวุฒิโดยสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศด้วยก็ตาม อยู่มาได้สัก ๑ สัปดาห์ มีเพื่อนรุ่นน้องของผมหลายคนสำเร็จการศึกษาจากแซนด์เฮิสท์ (SANDHURST) อันเป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบกของอังกฤษ (THE ROYAL MILITARY ACADEMY) มารับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรอยู่ที่กองพลทหารม้าเหมือนกัน เขาจำผมได้ก็เข้ามาทักทายผมอย่างกันเองในขณะที่ผมกำลังถาง

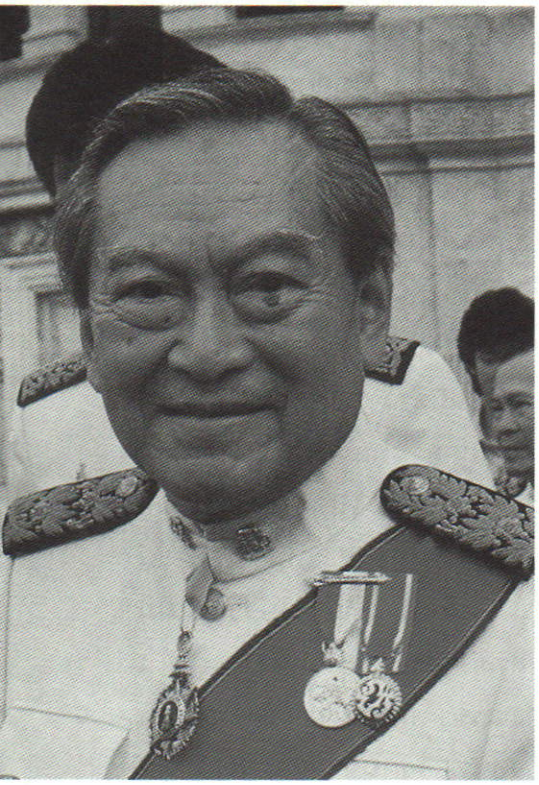

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

หญ้าร่วมกับเพื่อนทหารเกณฑ์รุ่นเดียวกับผมอยู่หน้ากองบังคับการของโรงเรียนยานเกราะ ต่อมามีผู้ไปรายงาน ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะซึ่งขณะนั้นมียศเป็นพันเอก ว่ามีทหารเกณฑ์ผู้หนึ่งสำเร็จการศึกษามาจากต่างประเทศ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ฯ ก็เรียกผมให้ไปพบ หลังจากท่านได้ซักไซ้ไล่เลียถึงความเป็นมาของผมที่ไปรับการเกณฑ์ทหารและเรื่องการสำเร็จการศึกษาจากอังกฤษ ท่านมีคำสั่งให้ผมไปช่วยทำหน้าที่เป็นล่ามและเป็นทหารรับใช้ของนายทหารอเมริกัน สังกัดหน่วยจัสแม็ค (JUSMAG) ชุดที่มาช่วยงานที่โรงเรียนยานเกราะ นายทหารอเมริกันชุดนี้มี ๕ นาย หัวหน้าหน่วยคือ พันโท ไนมั่น (NEIMAN) มีผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอีก ๔ นาย มียศพันตรี ร้อยเอก ร้อยตรี และจ่าตามลำดับ นายทหารอเมริกันทั้ง ๕ นาย ชุดนี้ ทำงานในห้องเดียวกันกับ ฯพณฯ พลเอก ชาติชายฯ ห้องทำงานนี้เป็นห้องโถง กว้างประมาณ ๑๐ เมตร ยาวประมาณ ๒๔ เมตร ในห้องนี้ยังมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายไทยนั่งทำงานอีก ๗-๘ นาย ห้องนี้จึงเป็นห้องประชุมอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นที่พบปะของบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองพลทหารม้าด้วย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งขณะนั้นเป็นพันโท ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ ๕ และ ฯพณฯ พลตำรวจเอก ประจวบ สุนทรางกูร เป็นพันโทผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ ๔ ซึ่งทั้งสองกองพันนี้อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโรงเรียนยานเกราะทั้งสองท่านมาพบปะกับ ฯพณฯ พลเอก ชาติชายฯ และนายทหารชั้นผู้ใหญ่อื่นๆ รวมทั้งนายทหารอเมริกันที่ห้องนี้เสมอ ผมได้รับคำสั่งให้ตั้งโต๊ะทำงานข้างโต๊ะกลุ่มนายทหารอเมริกัน พันโท ไนมั่น เป็นโสด เคร่งขรึม ขยันขันแข็งมาทำงานเวลา ๗.๐๐ น. และกลับ ๑๗.๐๐ น. ทุกวัน นายทหารอเมริกันผู้ใต้บังคับบัญชาจะมาถึงที่ทำงานก่อน และกลับทีหลังพันโท ไนมั่น เล็กน้อย ส่วนผมเองก็กินนอนและทำงานประจำที่แผนกเตรียมการกองบังคับการโรงเรียนยานเกราะอยู่แล้ว ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง จึงอยู่เป็นล่ามและรับใช้นายทหารอเมริกันชุดนี้ได้เต็มที่

พันโท ไนมั่น วิพากษ์วิจารณ์กองทัพไทยและทหารไทยให้ผมฟังเป็นครั้งคราวสำหรับ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ฯ ซึ่งเขาทำงานร่วมด้วยโดยตรงนั้น เขาเคารพและศรัทธา เขาขนานนามท่านว่าเป็น "A MAN OF ACTION" ผู้เข้มแข็งและสร้างสรรค์ และเขาเห็นว่าโรงเรียนยานเกราะเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพจัดระบบงานดีมีอุปกรณ์การสอนครบครันทันสมัย

เนื่องจากระยะนั้นเป็นระยะแรกที่หน่วยทหารต่างๆ ของเรามีที่ปรึกษาทางการทหารของสหรัฐอเมริกาเข้ามาช่วยเหลือ คือหน่วยจัสแม็ค (JUSMAG) ที่กล่าวถึงนี้ บรรดานายทหารไทยทั้งชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยต่างก็เริ่มสนใจกระตือรือร้นเรียนภาษาอังกฤษกันอย่างจริงจังมีนายทหารชั้น

ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งขอให้ผมไปสนทนาภาษาอังกฤษกับท่านที่บ้านพักของท่านในบริเวณกรมทหารเดียวกัน ในเวลาเช้าก่อนถึงเวลาทำงานสัปดาห์ละ ๒-๓ ครั้ง ท่านมีความสนใจในการเรียนภาษาอังกฤษมากและมีความวิริยอุตสาหะสูง ท่านและภริยาของท่านต้อนรับขับสู้และให้เกียรติแก่ผมเป็นอย่างดี ตอนเช้าท่านจะส่งรถประจำตำแหน่งของท่านมารับผมที่แผนกเตรียมการไปรับประทานอาหารเช้าพร้อมกับท่านและภริยา และให้รถของท่านมาส่งผม เมื่อเสร็จภารกิจแล้วทุกครั้ง วันแรกพอไปถึงท่านก็ขอให้ผมถอดเสื้อเครื่องแบบเพื่อรับประทานอาหารเช้ากับท่าน ผมไม่ได้ถอดเสื้อตามคำสั่งของท่าน ผมอ้างว่าผมไม่ร้อน ท่านก็คะยั้นคะยออยู่อีก ๒-๓ ครั้ง ผมก็ยืนยันตามเดิม การสนทนาและการรับประทานอาหารเช้าวันนั้นผ่านไปด้วยดี วันรุ่งขึ้นท่านขอให้ผมถอดเสื้อเครื่องแบบอีก ผมก็ปฏิบัติตามคำขอของท่าน โดยดี ภริยาของท่านพูดทีเล่นทีจริงกับผมว่า *"อ้อ ! วันนี้ใส่เสื้อคอกลมมาด้วยซินะ"* ผมยิ้มรับโดยดุษณี ผมจำได้สนิทจนถึงวันนี้ว่าเงาะที่บ้านท่านเอร็ดอร่อยถึงขนาด ก่อนไปอังกฤษผมก็ไม่เคยรับประทานเงาะที่อร่อยปานนั้น เพราะเนื้อเงาะมักจะเหนียวและติดกับเม็ด แต่เงาะที่บ้านท่านร่อนและหวานกรอบ ผมเข้าใจว่าจะเป็นฤดูกาลแรกๆ ที่มีเงาะพันธุ์เงาะโรงเรียน ภริยาท่านจัดเงาะใส่กระเช้าไว้เต็มกระเช้า สามีท่านรับประทานไม่มาก ที่เหลือผมรับประทานคนเดียวหมดกระเช้า เปลือกเงาะเต็มกระโถน ตั้งแต่นั้นมาผมเสียดายที่ไม่ได้ชิมรสเงาะโรงเรียนตอนรับประทานอาหารเช้าที่บ้านท่านอีกเลย แม้การสนทนาภาษาอังกฤษระหว่างท่านกับผมจะมีต่อมาตราบจนผมรับราชการทหารครบกำหนด

ภารกิจของผมในฐานะเป็นล่ามประจำตัวและทหารรับใช้นายทหารอเมริกันคือติดตามเขาไปทุกสถานที่ที่เขาต้องการ และอำนวยความสะดวกทุกอย่างที่จะพึงทำได้ให้เจ้านายฝรั่งของผม โดยเฉพาะพันโท ไนมั่น งานชิ้นแรกเกี่ยวกับล่ามก็คือ เขาต้องการจะศึกษาข้อบังคับของกองทัพบกไทยอย่างละเอียด ทางฝ่ายไทยก็ได้จัดแปลให้เขา แต่เขาไม่เข้าใจหลายตอนเขาถามผมเมื่ออ่านถึงตอนหนึ่งซึ่งมีคำว่า "CRADLE" ในข้อบังคับนั้น เขาถามผมว่าหมายความว่าอะไร เมื่อตรวจดูต้นฉบับภาษาไทยแล้วปรากฏว่าผู้แปลหมายถึง *"เปลพยาบาล"* ซึ่งคงค้นมาจากพจนานุกรม แต่คำว่า "CRADLE" หมายถึง เปลสำหรับเด็กเล็กๆ นอน ส่วนเปลพยาบาลนั้นในภาษาอังกฤษคือ "STRETCHER" พันโท ไนมั่น จึงสั่งให้ผมแปลข้อบังคับกองทัพบกของไทยเป็นภาษาอังกฤษให้เขาทั้งฉบับ ซึ่งใช้เวลาหลายวันกว่าจะเสร็จเรียบร้อย อย่างไรก็ตามในการประชุมระหว่างฝ่ายไทยกับอเมริกัน นายทหารหนุ่มไทยจากแซนด์เฮิสท์หลายนายทำหน้าที่ล่ามได้อย่างดียิ่ง เป็นที่ประทับใจนายทหารอเมริกันมาก

อีกด้านหนึ่งของงานล่ามของผมก็คือเจ้านายฝรั่งของผมสั่งไปกับจ่านายสิบของเขาไปตรวจอาวุธต่างๆ ที่สหรัฐอเมริกาให้กองทัพทหารม้าทุกกองทัพ ดูว่าเก็บรักษาไว้อย่างไร มีการใช้และซ่อมบำรุงตามหนังสือคู่มือการใช้อาวุธของเขาหรือไม่ ในภารกิจนี้ผมมิได้ทำหน้าที่ล่ามเท่านั้น แต่ตกที่นั่งทนายจำเลยด้วย บางกองทัพละเลยไม่ได้เหลียวแลเลย บางกองพันก็ดูแลรักษาเป็นอย่างดี มีกองทัพหนึ่งที่ผู้บังคับกองร้อยฟังจ่าฝรั่งพูดกับผมอยู่นานแต่ท่านไม่เข้าใจ ก็คิดว่าผมคงจะวิพากษ์วิจารณ์ท่าน เห็นหน้าท่านบอกบุญไม่รับ ผมก็พยายามอธิบายให้ท่านฟังว่าผมช่วยให้เขาเข้าใจ

สถานการณ์ของฝ่ายเราว่าเป็นอย่างไรเท่านั้นเอง ในกรณีนี้ผมแก้ตัวแทนอย่างไรก็ไม่หลุด เพราะท่านละเลยจริงๆ ดูท่านจะถือผมเป็นอริกับท่านทั้งๆ ที่ผมช่วยท่านเต็มที่แล้ว แต่ก็แปลก อีก ๓-๔ ปีต่อมา เราก็มาพบกันอีกจนได้ แต่พบกันในสถานะที่ต่างกันคือ ผมเป็นกรรมการสอบไล่ปากเปล่าวิชาภาษาอังกฤษที่คณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งมีข้าราชการจากกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ รวมทั้งนักศึกษาผู้ใหญ่เรียนวิชากฎหมายกันมาก ท่านผู้บังคับกองร้อยผู้นี้เป็นนักศึกษามาสอบปากเปล่า ณ ที่นั่นมีกรรมการสอบไล่หลายคน ใครจะเข้าสอบกับกรรมการผู้ใดเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยจะจัดเรียงตามหมายเลขที่สมัครสอบ บังเอิญท่านผู้บังคับกองร้อยมาสอบกับผม รู้สึกท่านดีใจมากที่ได้มาสอบกับผม ผมก็ดีใจที่ได้พบท่านผู้มีเลือดทหารม้าด้วยกัน ตอนนี้ท่านรู้ภาษาอังกฤษดีพอสมควร เพราะท่านได้มีโอกาสไปศึกษาต่อที่ค่ายโฟทนักซ์ (FORT KNOX) อันเป็นค่ายฝึกทหารม้ายานเกราะของสหรัฐฯ ท่านคุยกับเพื่อนๆ ของท่านว่าผมให้คะแนนท่านถึง ๘๕% ท่านภูมิใจมาก ความจริงผมมิได้ให้คะแนนท่านเป็นกรณีพิเศษหากแต่เป็นไปตามเนื้อผ้า

นอกจากการเป็นล่ามแล้ว เวลาไปปฏิบัติหน้าที่ต่างท้องที่ผมต้องจัดซื้ออาหารจากภัตตาคารที่ดีที่สุดในท้องถิ่นนั้นๆ มาให้เจ้านายอเมริกันของผมและคณะรับประทานวันละ ๓ มื้อ พร้อมทั้งนำเสื้อผ้าของเขาไปซักรีด และนำกลับมาช่วยแต่งเครื่องประดับยศและแถบให้เขาทุกวัน ส่วนผมกับพลทหารเสมอฯ พลขับซึ่งเป็นทหารเกณฑ์ก่อนผมหนึ่งรุ่นได้รับความเอื้อเฟื้อจากพันโท ไนมั่น ให้ได้รับประทานอาหารจากภัตตาคารที่เราสั่งอาหารให้เขาด้วยวันละ ๓ มื้อ อิ่มหมีพีมันกันทุกมื้อ เสื้อผ้าของเราเขาก็ออกค่าซักรีดให้เสร็จ เพราะเขารู้ดีว่าเราทั้งสองคนได้เบี้ยเลี้ยงวันละ ๔ บาทเท่านั้น

มีอยู่วันหนึ่ง พันโท ไนมั่น กับพันเอก ไวเทค (VITEK) ผู้ซึ่งมารับหน้าที่แทนเดินทางกลับกรุงเทพฯ จากสระบุรีโดยรถยนต์ สเตชั่นแวกกอนของกองทัพบกมีพลทหาร เสมอฯ เป็นผู้ขับ ผมนั่งคู่กับเสมอ ขณะนั้นเวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. รถของเราแล่นมาตามถนนพหลโยธิน พวกเราทุกคนในรถนั่งหลับมาตามสบาย นอกจากพลขับเท่านั้น พอรถแล่นมาถึงดอนเมือง รถหยุดอย่างกะทันหันและแล้วก็แล่นต่อไปตามปกติ อีกสักครู่รถก็หยุดกะทันหันอีกทั้งมีเสียงห้ามล้อตามมาด้วยเป็นเช่นนี้อยู่ ๒-๓ ครั้ง พันโท ไนมั่นถามผมว่ามีเรื่องอะไรหรือ ผมซึ่งหลับๆ ตื่นๆ มาตั้งแต่รถห้ามล้อครั้งแรก จึงถามเสมอต่ออีกทอดหนึ่ง เสมอบอกว่ามีรถจิ๊บของทหารอากาศขับอยู่ข้างหน้า คนขับเมาขับรถแกว่งไปแกว่งมา ไม่ยอมให้เราแซงขึ้นหน้า เราจึงแล่นช้าลง เขาก็แกล้งชะล้อรถให้ช้าลง เกือบจะถึงขั้นจอดเราก็ต้องห้ามล้อกะทันหัน เสร็จแล้วเขาก็เร่งเครื่อง พอเราชะลอเขาก็ชะลอตาม รถจิ๊บคันนี้มีผู้โดยสารเต็มรถ แต่งเครื่องแบบทหารอากาศทุกคน ล้วนแต่เมาเกือบไม่ได้สติทั้งหมด ส่งเสียงร้องเพลงเอะอะในทันใดนั้นเอง ผู้ขับรถจิ๊บก็แกล้งห้ามล้อรถกะทันหันอีกทำให้เราต้องห้ามล้อตามอย่างกะทันหันเช่นกัน พันโท ไนมั่นเห็นกับตาของเขาเอง เขาสั่งผมให้บอกเสมอว่า อย่าไปตอบโต้กับคนอันธพาล ขอให้รักษาทรัพย์สินของกองทัพไทยไว้ให้ดี เจ้านายอเมริกันของเราพูดต่อไปด้วยว่าถ้ารถตรากงจักรคันนี้เป็นรถส่วนตัวของเขาละก็เขาจะสั่งให้เสมอขับเบียดรถจิ๊บให้ตกคลองข้างถนนไปเลย เขาย้ำว่าให้เสมอปฏิบัติตามคำสั่งของเขาอย่างเคร่งครัด ผมแจ้งให้เสมอทราบคำสั่ง จาก

นั้นมาเสมอก็ต้องขับด้วยความระมัดระวัง ช้าบ้างเร็วบ้าง หยุดกะทันหันบ้างแล้วแต่ก็รถจิ๊บข้างหน้าของเราจะทำอย่างไร พอเราเร่งจะแซงขึ้นหน้าเขาก็กีดกันโดยขับรถมาขวางอยู่กลางถนนทุกครั้งไป พอเราหยุดเขาก็หยุดรอยั่วยุเราตลอดทาง รถจิ๊บของเขาและรถสเตชั่นแวกกอนของเราแล่นตามกันอย่างทุลักทะเล จนเลี้ยวสามแยกสะพานควายเข้าถนนประดิพัทธ์ถึงช่วงที่มีทางรถไฟผ่าน พอดีรถไฟกำลังจะผ่านมารถทุกคันต้องหยุดตรงแผงกั้นถนนขณะรถไฟผ่าน รถจิ๊บทหารอากาศจอดหลังรถที่มาก่อนสองคันซึ่งจอดติดกับแผงกั้นถนน รถกองทัพบกของเราแล่นตามหลังมา เราหลีกและชะลอให้รถอีก ๒-๓ คันแทรกกลางระหว่างรถจิ๊บกับรถของเรา เพื่อป้องกันปะทะกันโดยไม่จำเป็น พอรถไฟแล่นผ่านไปแล้วแผงกั้นถนนยกขึ้นแล้ว เสมอเร่งเครื่องสุดแรงแซงขวาขึ้นหน้ารถทุกคันที่อยู่ข้างหน้า ส่วนรถจิ๊บทหารอากาศเตรียมจะออก แต่ก็ยังออกไม่ทันรถของเรา เพราะอยู่ในที่จำกัดระหว่างรถคันข้างหน้ากับรถคันข้างหลัง เสมอก็ยังเหยียบสุดคันเร่งต่อไปอีก มุ่งหน้ากลับหน่วยของเรา รถจิ๊บทหารอากาศเปิดไฟหน้ารถระดับสูงเต็มที่แสดงความโกรธจัดที่เราขับแซง รถของเราขึ้นหน้ามาในลักษณะที่เขาถือว่าเป็นการยั่วโทสะเขา เขาขับติดตามมาอย่างรวดเร็ว เขาพยายามที่จะเร่งให้ทันรถของเรา แต่เสมอพลขับของเรามิใช่พลขับธรรมดา หากแต่เคยเป็นนักขับรถยนต์โดยสารสองแถวสายถนนตก-หลักเมือง ซึ่งขณะนั้นขึ้นชื่อว่ามีฝีมือทางฝ่าไฟแดง ตัดหน้าแทรก เบียดแซง หรือเฉี่ยวรถโดยสารประเภทเดียวกัน เพื่อโฉบชิงผู้โดยสารข้างทางมานานปี เรื่องอย่างนี้เสมอถนัด แต่ครั้งนี้เขาได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติอย่างเดียวคือ *"หลบและหลีกอันธพาลให้พ้น"* เท่านั้น รถจิ๊บพยายามอย่างไรก็ตามเราไม่ทัน รถของเราเร็วกว่าและพลขับก็ช่ำชองทั้งไม่เมาด้วย พอถึงโรงเรียนยานเกราะ ยามรักษาการณ์เปิดแผงกั้นทางเข้าเขตทหารให้เรานำรถเข้าบริเวณโรงเรียนยานเกราะ ก็พอดีรถจิ๊บของทหารอากาศมาถึงเปิดไฟหน้ารถสว่างจ้าจอดรถรออยู่ปากทางเข้าเขตทหารของเรา ท้าทายเราอยู่ในที เหตุการณ์สงบลงเพียงนั้น ซึ่งถ้าหากนายทหารอื่นเป็นผู้โดยสารมาผมก็ไม่แน่ใจว่าเหตุการณ์จะยุติลงอย่างนั้นและเพียงนั้น ผมเองมิได้คิดตำหนิทหารอากาศกลุ่มนั้นเท่าใดนัก เพราะทีท่าเขาคุมแค้นทางฝ่ายเราอยู่มาก อดคิดไม่ได้ว่าอาจเป็นไปได้ที่พรรคพวกของผมเองซึ่งเป็นหนึ่งในถิ่นบางกระบือ คือเรื่องการท้าตีท้าต่อยไม่มีใครสู้พ่อคงจะไปทำอะไรเขาไว้หรือมีเรื่องกันมาก่อน โจษจันกันในครั้งนั้นว่า สินบนนำจับทหารผู้กระทำผิดที่สารวัตรทหารจะได้รับสำหรับทหารม้าที่จับได้แต่ละรายนั้นแพงกว่าทหารเหล่าอื่นอีกหนึ่งเท่าตัว กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ผมก็ภาคภูมิใจที่ครั้งหนึ่งในชีวิตได้มารับราชการทหารในเหล่าทหารม้าซึ่งองอาจและผาดโผนพอตัว

การปฏิบัติงานนอกสถานที่ของพันโท ไนมั่น และ คณะ โดยปกติจะเป็นที่โรงเรียนทหารม้าสระบุรี และที่สนามยิงปืนใหญ่บริเวณเขาพระงามจังหวัดลพบุรี ซึ่งผมและเสมอไปกับเขาทุกครั้ง

เมื่อตอนมีพิธีเปิดโรงเรียนทหารม้าที่สระบุรีนั้น พันโท ไนมั่นให้ผมติดตามเขาไปทุกแห่งในพิธี ในฐานะเป็นทหารผู้อารักขาเขา เขาให้ผมยืมเนคไทผูกหนึ่งเส้น ผมไม่เคยเห็นพลทหารไทยคนใดผูกเนคไทกับเครื่องแบบพลทหารอย่างผม แต่เขาสั่งให้ผมผูก เพราะเป็นพิธีสำคัญของหน่วย เขาสั่งให้ผมเดินตามหลังเขาแต่เฉียงไปทางขวามือห่างจากเขา ๒

ก้าวเขาอธิบายให้ฟังด้วยว่าการเดินแบบนี้เป็นการเดินแบบทหารโรมัน แม่ทัพโรมันเดินอยู่ข้างหน้าทหารคนสนิทผู้อารักขาต้องเดินอย่างองอาจตามหลังเฉียงขวาห่าง ๒ ก้าว และต้องตาไวเหมือนเหยี่ยวเผื่อมีภยันตรายอันใดจะเกิดแก่แม่ทัพ ทหารคนสนิทจะได้ปราดเข้าไปปกป้องได้ทันท่วงที เขากล่าวต่อไปว่า การเดินตามในลักษณะดังกล่าวเป็นการเดินที่จะปกป้องผู้บังคับบัญชาได้ดีที่สุดเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน แต่เมื่อเขาเข้าประจำที่ในพิธีแล้วให้ผมยืนอยู่ข้างหลังเขา เขาทำอะไรให้ผมทำตาม แต่ถ้าเขาหันมาทำตาเขียวก็ให้หยุดทำตาม *(ผมรำพึงอยู่ในใจว่าทำไมจะต้องทำตาเขียวด้วย ให้สัญญาณอย่างอื่นไม่ได้หรือ)* ในวันนั้นพอเข้าสู่พิธีเปิดโรงเรียนทหารม้าผมกระทำตามที่เขาสั่งทุกประการ เว้นแต่ว่าตอนยืนอยู่หลังเขาในระหว่างพิธีนั้นมีเรือดเจ้ากรรมตัวหนึ่งมันโผล่ออกมาจากกระเป๋าหลังกางเกงผม ดีที่นายทหารไทยท่านหนึ่งซึ่งยืนอยู่ข้างหลังผมกรุณาช่วยปัดเจ้าเรือดตัวดีที่ไม่รู้จักกาละเทศะออกไปจากกางเกงให้ผม มิฉะนั้นมันคงจะสร้างความเดือดร้อนให้ผมได้อีกโข

พูดถึงตัวเรือด ที่บ้านพักที่โรงเรียนทหารม้าสระบุรีมีชุมกว่าที่โรงเรียนยานเกราะมาก วันแรกที่ผมไปค้างที่บ้านพักที่สระบุรี ผมเอา ดี.ดี.ที. ติดตัวไปด้วย ผมฉีดตามพื้นห้อง จน ดี.ดี.ที. นองพื้น คิดว่าคืนนี้คงจะหลับสบายไม่มีเรือดรบกวน ที่ไหนได้ลงนอนได้ไม่ทันหลับเรือดมาเยี่ยมกันมากมาย ผมก็แปลกใจว่าตัวเรือดมาจากทางใด ในเมื่อผมฉีด ดี.ดี.ที. ถึงขนาดนั้นแล้ว จึงลุกขึ้นมาเปิดไฟดูปรากฏว่าเรือดเคลื่อนขบวนมาตามสายมุ้ง ตัวเรือดเหล่านี้รู้ทางหนีทีไล่ดีมันหลบซ่อนอยู่ตามฝา เมื่อได้โอกาสก็ออกมาหาเลือดคนกิน

มีเหตุการณ์อีกตอนหนึ่งที่น่าเล่าสู่กันฟัง คือเมื่อการสัมมนาที่โรงเรียนทหารม้าที่สระบุรีซึ่งเจ้านายอเมริกันของผมไปร่วมด้วยเสร็จสิ้นลง และเสร็จพิธีเปิดโรงเรียนอย่างเป็นทางการแล้ว ทางฝ่ายไทยผู้เป็นเจ้าภาพได้จัดเลี้ยงอาหารค่ำที่สโมสรนายทหารด้วย หลังการสัมมนา ผมก็กลับมาพักผ่อนในห้องทหารรับใช้ ในบ้านพักที่เขาจัดไว้ให้นายทหารจัสแม็คพักมีจ่านายสิบคนหนึ่งมาเรียกผมให้ไปร่วมรับประทานอาหารที่สโมสรนายทหารด้วย ผมขอตัวอ้างว่าอยากจะพักผ่อนประเดี๋ยวเดียวจ่ากลับมาเรียกอีก บอกว่าเป็นคำสั่งของผู้บังคับบัญชาให้ผมไปร่วมรับประทานอาหารที่สโมสร ผมเองไม่อยากไปเพราะสโมสรนายทหารนั้น พลทหารไม่มีสิทธิที่จะไปร่วมในงานเลี้ยงอาหารเลย จึงอิดเอื้อนอยู่ แต่จ่าบอกว่าเป็นคำสั่ง ผมต้องไปผมก็ไปและได้รับการต้อนรับอย่างดีจากบรรดานายทหารที่ไปจากกรุงเทพฯ หลายคนชวนให้ผมดื่มแม่โขง ผมก็ดื่มไปสักแก้วสองแก้ว ทั้งๆ ที่ปกติผมไม่ดื่มสุรา อีกสักครู่ผมรู้สึกว่านายทหารไทยที่สระบุรีเองตั้งข้อรังเกียจผมที่เป็นพลทหารแล้วไม่รู้จักที่ต่ำที่สูงขึ้นไปยุ่มย่ามบนสโมสรนายทหาร ที่ร้ายกว่านั้นก็คือ ยังบังอาจถือวิสาสะดื่มสุราบนสโมสรเสียด้วย ผมก็ลำบากใจไม่รู้จะปฏิบัติตนอย่างไร ผมเองไม่อยากขึ้นไปที่สโมสรนายทหารตั้งแต่แรกอยู่แล้ว ในจังหวะนั้นเองมีผู้มาเรียกผมให้ไปพบนายทหารชั้นนายพลท่านหนึ่ง ซึ่งได้รับเชิญมาเป็นแขกผู้มีเกียรติในงานนี้ด้วย ท่านผู้นี้เคยไปดูงานในอังกฤษระหว่างที่ผมศึกษาอยู่ที่นั่น ท่านรู้จักชอบพอกันกับผม ผมพบท่านในงานประจำปีของสามัคคีสมาคมอันเป็นสมาคมของนักเรียนไทยในอังกฤษซึ่งขณะนั้นผมเป็นเลขานุการของสมาคม พอท่านทราบว่าผมมารับราชการทหาร

และอยู่ที่บริเวณงานเลี้ยงด้วย ก็เรียกให้ไปพบเพื่อสนทนาด้วย พอเข้าไปพบท่าน ผมยืนตรงรายงานตัวกับท่าน แต่ท่านกรุณาให้ผมนั่งคุยกับท่านที่เก้าอี้นวมที่จัดเฉพาะแขกสำคัญ ท่านคุยกับผมเป็นเวลานานอย่างกันเอง สิ่งที่ท่านทำเป็นเหมือน *"ระฆังช่วยจริงๆ"* จากวาระนั้นมา แม้ผมจะเป็นเพียงพลทหาร แต่ดูเหมือนว่าผมจะได้รับการยอมรับจากนายทหารเจ้าของถิ่นเสมือนผมติดดาวมีมงกุฎครอบทีเดียว งานเลี้ยงคืนนั้นมีชีวิตชีวาขึ้นสำหรับผม นายทหารม้าที่ไปจากกรุงเทพฯ ชวนผมดื่มแม่โขงแก้วแล้วแก้วเล่าถ้าผมจำไม่ผิดก็แปดแก้วพอดี เมื่องานเลิกผมเดินลงบันไดสโมสรนายทหารซึ่งค่อนข้างจะสูงชันมาได้อย่างปลอดภัย ผมยังคิดภูมิใจตนเองที่มีเลือดทหารม้าเข้มพอตัว เพราะเท่าที่ทราบ มีนายทหารม้าที่ตกบันไดสโมสรหลังงานเลี้ยงเป็นประจำ หลังจากนั้นผมก็เดินไปบ้านพักซึ่งอยู่ห่างจากสโมสรประมาณ ๑๐๐ เมตรเศษ แปลกที่ผมเห็นทางเข้าบ้านพักชัดเจน แต่บังคับตนเองให้ไปทางนั้นไม่ได้ ผมเดินเข้าไปในรั้วมะขามเทศทั้งๆ ที่รู้ตัวดีว่านั้นเป็นรั้วมะขามเทศ ผมเดินถอยหลังออกมาจากรั้วแล้วเดินใหม่ ก็กลับเดินเข้าไปในรั้วมะขามเทศอีก ครั้งแล้วครั้งเล่า มารู้ตัวอีกทีก็ตอนที่กำลังไต่บันไดขึ้นเรือน รุ่งขึ้นเช้าผมยังไม่สร่างเมาเท่าใดนักแต่เคราะห์ดีที่เป็นเช้าวันอาทิตย์เจ้านายฝรั่งพักผ่อน ผมจึงได้พักผ่อนตาม

กลับมาพูดกันถึงโรงเรียนยานเกราะที่ทำงานของเราอีกครั้งหนึ่ง พวกผมซึ่งเป็นพลทหารเกณฑ์ก็มี **"สโมสร"** *(พลทหาร)* ของเราเหมือนกัน สโมสรของเราตั้งอยู่ที่ใต้ถุนของแผนกเตรียมการอันมีโรงครัวและสุขาเป็นฝากั้นห้อง เราฉวยทุกโอกาสในการที่จะสังสรรค์กันมีเรื่องใหญ่ที่น่าตื่นเต้นสำหรับพวกเราอยู่เรื่องหนึ่งคือ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตอนนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และมียศเป็นพลเอก มาตรวจเยี่ยมหน่วยทหารม้าหลายหน่วยและหลายกองพันซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับโรงเรียนยานเกราะ ตามข่าวที่วงการผู้สันทัดกรณีของเราในหมู่พลทหารด้วยกันไปแอบได้ยินมาว่า ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ฯ ไม่พอใจมากที่นายทหารเวรที่กองรักษาการณ์ไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ตอนที่ท่านมาตรวจเยี่ยมตอนเช้าตรู่วันนั้น ทั้งตามหน่วยทหารบางหน่วยที่จัดอาหารให้ทหารรับประทานก็บกพร่อง ท่านว่าแทนที่กับข้าวจะเป็นผักก็ดูเหมือนหั่นหยวกกล้วยให้ทหารรับประทานกัน พวกเราถกกันตามประสาปากหอยปากปูที่สโมสรของเราว่า เสียดายแทนเจ้านายของเราเหลือเกินที่ท่านผู้บัญชาการทหารบกไม่มาตรวจที่กองบังคับการโรงเรียนยานเกราะบ้าง ไม่มีอะไรที่ท่านจะตำหนิได้เลย ตรงข้ามท่านควรจะชมเชยเราเสียด้วยซ้ำไปเพราะเรื่องของระเบียบวินัยเราก็เป็นหนึ่ง การแต่งกาย การอยู่เวรยาม หรืองานอื่นที่ได้รับมอบหมายก็เรียบร้อย เรื่องของความสะอาดของสถานที่ก็ไม่มีที่ติ ขนาดหลังวงกบประตู

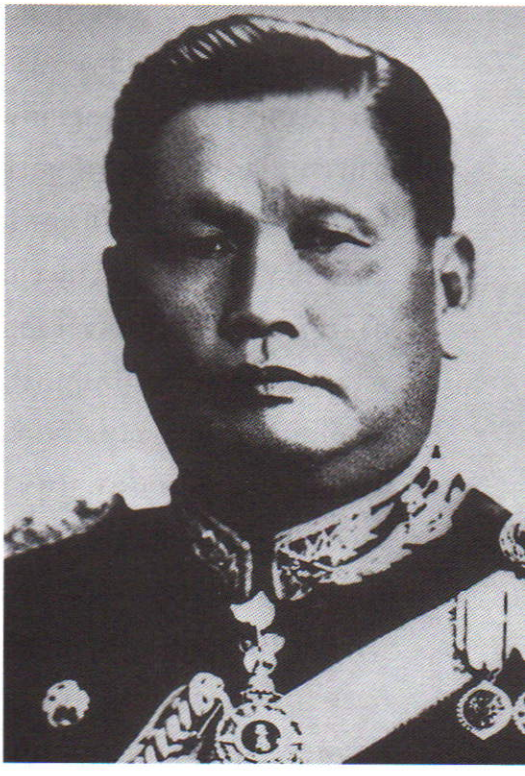

ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หน้าต่างยังหาฝุ่นละอองจับไม่ได้ ส่วนสุขานั้นไม่ใช่เฉพาะของนายทหารเท่านั้น แม้ของพลทหารเราก็คุยเขื่องได้ว่าสะอาดระดับเดียวกันกับของโรงแรมชั้นที่หนึ่งในยุคนั้นทีเดียว แม้ว่ามาตรฐานเครื่องสุขภัณฑ์จะไม่ดีเท่าก็ตาม เรื่องอาหารการกินก็เหมือนกันท่านผู้พันของพวกเราควบคุมเรื่องอาหารเองจึงไม่มีรั่วไหล พวกเรากินอาหารที่มีคุณค่าและรสชาติพอใช้ทีเดียว กินกันได้เต็มอิ่มทุกคนและทุกมื้อ ต่อมาอีกไม่นานเราก็ยังต้องย้ายที่ทำงานของเราไปอยู่ที่โรงทหารแห่งใหม่ที่อยู่ถัดไปจากที่เดิม โรงทหารแห่งนั้นเก่าและสกปรกมากโดยเฉพาะสุขานั้นหมดสภาพของความเป็นสุขาไปนานแล้ว ผู้ที่จะเข้าสุขาต้องปีนประตูเข้าไปนั่งยองๆ บนแผ่นไม้กระดานที่ตอกตะปูติดกับวงกบประตูสูงจากพื้นเกือบหนึ่งฟุต เพราะส้วมตันไปนานเท่าใดไม่มีใครทราบจึงมีแต่พื้นห้องสุขาเป็นหลุมส้วมแทน ระหว่างทำความสะอาดนั้น พวกผมต้องใช้ผ้าพันหน้าอุดจมูกไว้ตลอดเวลา แต่ในที่สุดหลายวันต่อมาก็ทำความสะอาดได้เสร็จ จากนั้นที่ทำงานของแผนกเตรียมการใหม่ก็สะอาดและน่าอยู่เหมือนที่เดิมทุกประการ

ในเวลาเช้าที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ฯ มาทำงาน ที่กองรักษาการณ์จะมีแมวมองออกไปเฝ้าคอยดูที่ถนนใหญ่หน้าทางเข้าหน่วย พอรถของท่านเลี้ยวจากสี่แยกเกียกกายมุ่งมายังหน่วยของเรา แมวมองจะให้สัญญาณกองรักษาการณ์ตั้งแถวเป่าแตรเดี่ยวทำความเคารพท่านเมื่อรถท่านมาถึง อยู่มาวันหนึ่งพลสัญญาณแตรเดี่ยวเป่าแตรอย่างไรไม่ทราบเสียงแหบแห้งท่านจึงสั่งให้ผู้เป่าแตรเดี่ยวผู้นั้นเป่าแตรสัญญาณทำความเคารพใหม่ ให้เป่าไปเรื่อยๆ ไม่ให้หยุด อีกประมาณ ๑๕ นาที ท่านผู้การฯ ชาติชายฯ จึงสั่งให้หยุด จากนั้นมาแตรสัญญาณทำความเคารพของกองรักษาการณ์เสียงดังฟังชัดไพเราะและฮึกเหิมสมเป็นสัญญาณของเหล่าทหารม้าที่เกรียงไกร ซึ่งแตกต่างไปอีกแบบหนึ่งจากเสียงแตรเดี่ยวสัญญาณทำความเคารพของเหล่าทหารราบซึ่งเราได้ฟังกันคุ้นหู

การเป่าแตรสัญญาณทำความเคารพที่กองรักษาการณ์นั้นต้องเป่าทุกครั้งที่นายทหารยศชั้นนายพลจะผ่านเข้าออก ดังนั้นทางกองรักษาการณ์จะต้องเฝ้าสังเกตตลอดเวลาว่าเมื่อใดจะมีนายทหารยศชั้นนายพลผ่าน ตามปกติจะมีแมวมองไปคอยสังเกตการณ์อยู่เป็นประจำ วันหนึ่งผู้สังเกตการณ์ให้สัญญาณว่าจะมีนายพลผ่านกองรักษาการณ์ ทางกองรักษาการณ์ก็ตั้งแถวเพื่อทำความเคารพ ปรากฏว่าไม่มีนายพลผ่านมา มีแต่นักเรียนนายร้อยทหารบก ๔ นายเดินผ่านมา ซึ่งทั้ง ๔ นาย ก็ต้องยืนตรงทำความเคารพด้วย ต่างคนต่างก็แปลกใจที่ไม่แลเห็นนายพลผ่านเข้ามาที่หน้ากองรักษาการณ์ เหตุที่เกิดความผิดพลาดขึ้นเป็นเพราะพลทหารที่เป็นแมวมองนั้นแยกสีผ้าสักหลาดพันหมวกของนักเรียนนายร้อยซึ่งเป็นสีแดงเลือดนกจากสีผ้าสักหลาดพันหมวกของนายพลซึ่งเป็นสีบานเย็นไม่ได้ เขาคิดว่านายพลกำลังจะเดินผ่านกองรักษาการณ์ถึง ๔ นาย

นอกเหนือจากภารกิจด้านเป็นล่ามและเป็นทหารรับใช้ของนายทหารจัสแม็ค ที่ ฯพณฯ ชาติชายฯ สั่งผมให้ปฏิบัติแล้ว ท่านยังได้มอบหมายให้ผมไปสอนวิชาภาษาอังกฤษแก่นายทหารและนักเรียนนายทหารในหลักสูตรผู้บังคับหมวดและนักเรียนนายร้อยสำรองของโรงเรียนยานเกราะ ซึ่งมีผู้เข้าเรียนประมาณ ๑๐๐ กว่าคนด้วย ในบรรดาศิษย์รุ่นแรกของผมนี้ เป็นผู้ที่สำเร็จหลักสูตรจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ๔ นาย และที่สำเร็จการศึกษาจาก

มหาวิทยาลัยต่างๆ อีกหลายนาย ที่สำเร็จหลักสูตรนักเรียนนายร้อยสำรองก็มีมาก เป็นนายทหารสัญญาบัตรที่ได้รับเลื่อนชั้นขึ้นมาจากนายทหารชั้นประทวนประมาณ ๑ ใน ๔ ส่วนที่เหลือเป็นนักเรียนนายร้อยสำรองของโรงเรียนยานเกราะเองอีก ๓๐ กว่าคน ฯพณฯ พลเอก ชาติชายฯ ได้กำชับให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหลักสูตรนี้สั่งให้นักเรียนทุกคนเรียกผมว่า **"ครู"** และมิใช่เรียกว่า **"พลทหาร"** ทั้งให้ติดฝ้ายหน้าแท่นบรรยายว่า "ครูธานินทร์ฯ" ที่จะเล่านี้เป็นการสอนครั้งแรกในชีวิตของการเป็นครูของผม

ในวันแรกของการเข้าสอนนั้นเป็นต้นเดือนมิถุนายนอากาศอบอ้าว แต่ก่อนเข้าสอนตอนบ่ายผมกลับรู้สึกหนาว แต่ก็รับประทานอาหารกลางวันได้มากกว่าปกติ ครั้งแรกที่ผมเข้าบรรยาย ผมต้องทำความเคารพ และรายงานตัวกับบรรดาศิษย์รุ่นแรกของผมว่า :

"กระผม พลทหาร ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะให้มาสอนวิชาภาษาอังกฤษนายทหารนักเรียน และนักเรียนนายทหารในหลักสูตรผู้บังคับหมวด และนักเรียนนายร้อยสำรองนี้ ขอรับกระผม"

(ศิษย์ของผมผู้หนึ่งซึ่งในปัจจุบันเป็นพลเอก จำการรายงานตัวครั้งแรกของผมได้และเล่าฟื้นความหลังให้ผมฟังเมื่อไม่กี่วันมานี้ ซึ่งผมเองได้ลืมรายละเอียดตอนนี้ไปนานแล้ว)

ตอนแรกของการบรรยาย ผมรู้สึกตื่นเต้นเพราะศิษย์ของผมหลายคนเป็นผู้อาวุโสและเป็นผู้บังคับบัญชาของผมเองด้วย แต่พอสอนไปได้สักเล็กน้อยดูศิษย์ทั้งหลายให้ความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับ และบางคนก็ซักถามด้วยจึงทำให้คลายความตื่นเต้นและมีความเพลิดเพลินในการสอนเข้ามาแทนที่ เมื่อหมดเวลาสอนแล้ว ผมก็ต้องทำความเคารพศิษย์อีกครั้งหนึ่งก่อนออกจากห้องบรรยาย ผมปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมา

การสอนค่อนข้างยาก เพราะศิษย์ของผมมีพื้นความรู้ภาษาอังกฤษไม่เท่ากันอาจแบ่งออกได้เป็นสามระดับ ระดับสูงสุดคือ ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี ซึ่งได้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ และผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยระดับกลาง คือ ผู้ที่เป็นนายร้อยสำรองและนักเรียนนายร้อยสำรอง ระดับล่าง คือ ผู้ที่เลื่อนยศขึ้นมาจากนายทหารชั้นประทวน การที่จะสอนนักเรียนทั้งสามระดับในชั้นเดียวกันในเวลาเดียวกันให้ได้ผลเท่ากัน ให้นักเรียนเข้าใจเหมือนกันเป็นเรื่องยาก แต่ก็ไม่พ้นวิสัย ผมพยายามเสาะหาเรื่องที่นักเรียนทั้งสามระดับมีความสนใจร่วมกันไปสอน อันได้แก่ เกร็ดขำขันหรือที่น่าสนใจต่างๆ (ANECDOTES) เรื่องที่ผู้อยู่ในแต่ละระดับไม่ค่อยคุ้นเคย เรื่องภาษาที่ใช้พูดกันทางโทรศัพท์ สำนวนโวหารต่างๆ ที่ใช้พูดกันเสมอๆ รวมตลอดถึงมารยาทในสังคมแบบตะวันตกในโอกาสต่างๆ ส่วนการทดสอบก็ต้องแบ่งเป็น ๓ ระดับเช่นเดียวกัน โดยให้ระดับ เอ. มีคะแนนเต็ม ๑๐๐ ระดับ บี. คะแนนเต็มเพียง ๘๕ และระดับ ซี. คะแนนเต็ม ๗๐ เพื่อจูงใจแกมบังคับให้นักเรียนทุกคนตอบข้อทดสอบในระดับพื้นความรู้ที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งได้ผลตามที่คาดหมายไว้ พอทดสอบเสร็จผมก็มีเฉลยปัญหาทุกปัญหาที่ทดสอบในแต่ละระดับให้ศิษย์ไปศึกษาต่อด้วยตนเองได้ และผมสอนพิเศษให้นักเรียนในระดับ ซี. ตอนสุดสัปดาห์ด้วยจึงทำให้การศึกษาได้ผลดีพอสมควร ดูบรรดาศิษย์ทุกระดับสนใจในการสอน และทดสอบของ **"ครูธานินทร์ฯ"** ผู้ที่ทำคะแนนได้สูงสุดแต่ละระดับได้รับรางวัลจากผมเมื่อจบหลักสูตรแล้ว

ผมสอนมาได้ประมาณ ๑ สัปดาห์ ก็มีคณะนายทหารระดับสูง ๕-๖ คน ชุดหนึ่งมาสังเกตการสอนของผม เมื่อผมสอนเสร็จผมก็ทำความเคารพศิษย์ของผมตามปกติ คณะนายทหารชุดนี้เรียกหัวหน้านายทหารนักเรียนไปพบและตำหนิว่า ผมเป็นครูทำไมไม่ให้นักเรียนทำความเคารพก่อน หัวหน้านายทหารนักเรียนติงว่านายทหารสัญญาบัตรจะทำความเคารพพลทหารก่อนได้อย่างไร แต่คณะนายทหารชุดนี้เห็นว่าความเป็นครูนั้นสำคัญ แม้ครูจะเป็นเพียงพลทหารก็ตาม นายทหารซึ่งเป็นศิษย์ก็ต้องทำความเคารพครูก่อนเสมอ ในการเข้าสอนครั้งต่อไป ผมแปลกใจมากที่ผมกำลังจะทำความเคารพศิษย์ของผมอยู่พอดี ศิษย์ของผมก็ทำความเคารพก่อนทั้งตอนเข้าสอนและเสร็จการสอน

หลังจากที่ผมสอนต่อมาได้อีก ๑ สัปดาห์เศษ ก็มีนายทหารระดับสูงอีกชุดหนึ่งมาสังเกตการสอนของผม เมื่อผมสอนเสร็จแล้วนายทหารผู้สังเกตการณ์ชุดใหม่นี้เรียกหัวหน้านายทหารนักเรียนไปต่อว่าเป็นนายทหารแล้วไปทำความเคารพพลทหารก่อนได้อย่างไร หัวหน้านายทหารนักเรียนก็รายงานชี้แจงว่าตอนแรกก็ปฏิบัติอย่างที่ท่านกล่าว แต่ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติอย่างนี้จากคณะนายทหารที่มาสังเกตการณ์ชุดแรก นายทหารผู้สังเกตการณ์ชุดที่สองนี้ยังยืนกรานว่าไม่ถูกต้องตามประเพณีทหารที่จะปฏิบัติเช่นนั้น หัวหน้านายทหารนักเรียนจึงเรียกประชุมบรรดาเพื่อนร่วมชั้นว่าจะทำอย่างไรกับครูธานินทร์ฯ ดี ในที่สุดที่ประชุมของศิษย์ของผมลงความเห็นร่วมกันว่าให้ผมถอดเครื่องหมายของความเป็นพลทหารออก คือ แผงคอ **"พล.ม."** อันเป็นเครื่องหมายต้นสังกัดของผม คือกองพลทหารม้า และแผงคออีกด้านซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเหล่าทหารม้ายานเกราะซึ่งมีรูปรถถัง เกือกม้า และกระบี่ไขว้ แล้วศิษย์ผมก็มาสั่งให้ผมทำตามคำสั่งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างนายทหารผู้สังเกตการณ์ทั้งสองชุดในแง่ที่ว่าผมสอนในฐานะเป็นพลเรือนมิใช่ฐานะเป็นพลทหาร ผมก็บอกศิษย์ว่ายุ่งยากเปล่าๆ ไม่ต้องเคารพผมหรอก ผมไม่ถืออะไร หัวหน้านักเรียนพร้อมด้วยเพื่อนร่วมชั้นอีกหลายนายบอกผมว่า ตนเองอยู่ในฐานะลำบากไม่ทราบว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้อง ขอให้ผมให้ความร่วมมือด้วย ผมก็อิดเอื้อน ศิษย์ของผมก็โต้เถียงกับผมต่อไปอีกแง่หนึ่งว่า ในอีกฐานะหนึ่งผมก็เป็นผู้อยู่ในบังคับบัญชาของบรรดาศิษย์ทั้งหลายเหมือนกัน เขาจึงออกคำสั่งให้ปฏิบัติตาม ผมจึงต้องทำตามคำสั่งของศิษย์คือถอดเครื่องหมายของความเป็นพลทหารออกก่อนเข้าสอนผมปฏิบัติอยู่เช่นนี้ได้สองสามวัน ท่านผู้พันของผมมาพบเข้าก็ต่อว่าเป็นพลทหารไม่มีสิทธิถอดเครื่องแบบไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ดังที่เคยสั่งไว้เมื่อเริ่มเข้ารับราชการทหารแล้ว ผมเรียนชี้แจงท่านว่าผมไม่ได้ประสงค์ จะถอดเครื่องแบบของพลทหารเลย แต่บรรดาศิษย์ของผมสั่งและผมก็เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นลำดับให้ท่านฟัง แต่ท่านก็ยังยืนคำสั่งเดิมว่าเป็นพลทหารต้องแต่งเครื่องแบบตลอดเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ วันนั้นผมจึงไม่ได้ถอดแผงคอก่อนเข้าไปสอน บรรดาศิษย์ทั้งหลายไม่พอใจ สิ้นชั่วโมงบรรยายผมอธิบายให้ศิษย์ฟังว่าเกิดอะไรขึ้นและท่านผู้พันของผมสั่งอย่างไร แต่ศิษย์ของผมก็ยังสั่งผมว่าคราวต่อไปเวลามาสอนขอให้ครูมาถอดแผงคอในชั้นเรียนแทน ศิษย์ของผมขออภัยผมและจะขอรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นของผมเอง เพราะเขาถูกกดดันจากผู้บังคับบัญชาหลายฝ่ายของเขา และเขาไม่มีทางออกอื่นใดที่ดีกว่านี้อีกแล้ว ในบรรดาศิษย์ของผม

นั้นส่วนหนึ่งก็เป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผมในระดับหนึ่งด้วย ผมจึงต้องทำตามคำสั่งซึ่งขัดแย้งกันกับคำสั่งของผู้บังคับบัญชาท่านอื่นของผมด้วยโชคดีที่ผมสอนได้อีกไม่กี่ครั้งก็ครบกำหนดเวลารับราชการทหารของผม เมื่อผมกลับมาเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้วก็ยังกลับไปสอนจนจบหลักสูตรนี้ด้วยโดยไม่มีปัญหาเรื่องการทำความเคารพอีกต่อไป

ผมรับราชการทหารอยู่เพียงสามเดือนก็ครบกำหนดปลดจากประจำการ เนื่องจากผมเคยเป็นยุวชนทหารสอบไล่ได้ชั้นนายสิบปีที่สอง จึงได้รับยกเว้นไม่ต้องรับราชการทหารเป็นเวลา ๒ ปีเต็ม หากแต่ต้องรับราชการทหารเพียงสามเดือนเท่านั้น

วันสุดท้ายในการรับราชการทหารของผม ผมได้ขอให้พี่สงวน สัตยะยุกต์ พี่สาวคตนโตของผม จัดทำอาหารเลี้ยงพรรคพวกชาวโรงเรียนยานเกราะของผม ทั้งที่เป็นทหารรุ่นก่อนและรุ่นเดียวกันกับผมที่ **"สโมสร"** ใต้ถุนแผนกเตรียมการของเรา ผมย้ำกับพี่สาวผมว่าพรรคพวกผมกินจุ ขออาหารสำหรับ ๑๐๐ คน แต่ขอให้มีปริมาณเท่ากับคนธรรมดา ๒๐๐ คนรับประทานกัน พี่สงวนฯ จัดให้ตามที่น้องชายประสงค์ มีพรรคพวกของผมซึ่งเป็นชาวโรงเรียนยานเกราะและเพื่อนร่วมรุ่นจากหน่วยใกล้เคียงมาร่วมรับประทานเลี้ยงประมาณ ๙๐ คนเศษ แต่พอรับประทานไปได้สักครู่เดียว ผมรู้สึกว่าอาหารที่พี่สาวของผมจัดมาเลี้ยงทำท่าจะไม่พอเสียแล้ว จึงต้องรีบสั่งซื้อจากร้านอาหารใกล้เคียงมาเพิ่มเป็นการด่วนอีกเกือบเท่าตัว เมื่อลาจากกันในวันนั้นจึงได้อิ่มหนำสำราญทั่วหน้ากัน

ต่อมา ผมได้มีโอกาสสอนและสนทนากับบรรดานายทหารหลายเหล่าในวาระต่างๆ ต่อมาผมเรียนถามหลายท่านว่า กรณีที่พลทหารเป็นครูและนายทหารสัญญาบัตรเป็นนักเรียนนี้ ใครจะต้องทำความเคารพก่อน? ไม่มีผู้ใดตอบคำถามของผมได้ ส่วนมากมักจะยิ้มแล้วไม่ตอบ บางรายก็ว่ากรณีเช่นของผมนี้แทบจะไม่มีเลย ซึ่งก็มิได้เป็นการตอบคำถามของผม อย่างไรก็ตามเมื่อ ๒-๓ ปีที่ผ่านมานี้ ผมกราบเรียนถาม ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษด้วยคำถามเดียวกันนี้เพราะท่านอยู่เหล่าทหารม้ายานเกราะและเป็นผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ ๕ ในขณะนั้นและท่านก็รู้จักผมตอนเป็นพลทหารด้วย ท่านตอบผมว่าทั้งศิษย์และครูควรต้องทำความเคารพพร้อมกันเพราะแต่ละฝ่ายมีวุฒิที่สูงและต่ำกว่าอีกฝ่ายหนึ่งด้วยกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งเป็นนายทหารแต่เป็นศิษย์ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นพลทหารแต่เป็นครู ผมสอบถามคำถามนี้มามากท่านแล้วไม่มีท่านใดให้คำตอบที่มีเหตุผลดีและแจ่มกระจ่างเท่ากับ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์เลย

อนึ่ง ก่อนที่ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ จะถึงแก่อสัญญกรรมเล็กน้อย ฯพณฯ พลเอก เปรมฯ เล่าให้ผมฟังว่า คุณชาติชายฯ ปรารภให้ฟังว่า ท่านคุยกันกับนายทหารม้ารวมรุ่นของท่านว่า : *"มีพวกเราทหารม้าเป็นนายกรัฐมนตรีในเวลาใกล้เคียงกันถึง ๓ คน"* ผู้ฟังก็ฉงนและถามว่า : *"ก็เห็นมีอยู่ ๒ ท่าน คือ ท่านเองกับพลเอก เปรมฯ เท่านั้นไม่เห็นจะมีใครที่ไหนอีก?"* พลเอกชาติชายฯ ชี้แจงว่า : *"ก็พลทหาร ธานินทร์ฯ ไงเล่า"* *"เออ จริงซิครับ"* ผู้ซักถามกล่าวสนับสนุนในท้ายที่สุด

พ ร ะ ส ถู ป

พุทธศิลปองค์แรกแห่งพุทธสถาน

พลาธิศัย สิทธิธัญกิจ

(ต อ น ที่ ๑)

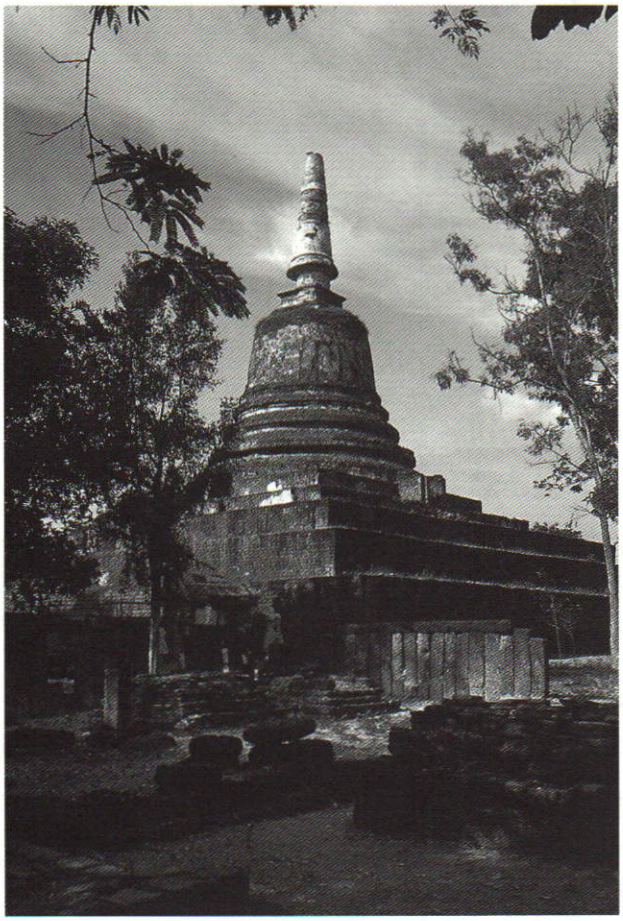

ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนานั้น ส่วนใหญ่ได้ถือแบบอย่างตามกัน ดังนั้นการสร้างพุทธสถาน คือ อาคารสถานที่ อันเนื่องจากการนับถือพระพุทธศาสนา จึงมักนิยมตามประเทศอินเดีย หรือแหล่งที่พระพุทธศาสนากำเนิด แต่ด้วยภูมิปัญญาของช่างศิลปแต่ละท้องถิ่น จึงทำให้บรรดา **"พุทธสถาน"** อันได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ หอไตร ศาลาการเปรียญ และกุฏิได้วิวัฒนาการทั้งรูปแบบและศิลปกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของชนชาตินั้นๆ ซึ่งต่างได้พยายามสร้างสรรค์ **"พุทธศิลป์"** ของตนเองจนเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

"พุทธศิลป์" ของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา นั้นจึงมีลักษณะเฉพาะตนตามฝีมือช่าง และความเชื่อ แต่ยังคงความเป็นพุทธศิลป์ไว้ ก็คือสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ในสมัยพระพุทธกาล เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ อริยสัจสี่ภายใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ **"อัสสัตถพฤกษ์"** ในคืนวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ก่อนพุทธกาล ๔๕ ปีนั้นพระองค์ได้เสด็จออกสั่งสอนเวไนยสัตว์ และเสด็จประทับแรมไปตามเมืองต่างๆ บรรดาผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาทั้งหลายต่างก็ปวารณาตนเป็น **"พุทธมามกะ"**มากมาย ผู้ที่ศรัทธานับถือมากได้พากันออกบวชเป็นพระภิกษุ ปฏิบัติธรรมตามอย่างพระองค์จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์

สถานที่ประทับแรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนั้น เรียกว่า **"อาราม"** จึงเป็นสวนหรืออุทยานอยู่หลายแห่ง ซึ่งมีนามปรากฏอยู่ตาม

ตำนาน ดังนี้

๑. เวฬุวนาราม เป็นพระราชอุทยานเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์เมืองราชคฤห์ ถวายเป็นพระอาราม

๒. นิโครธาราม เป็นพระอารามที่พระเจ้านิโครธแห่งศากยวงศ์แห่งกรุงกบิลพัสดุ์สร้างถวาย

๓. เชตวนาราม เป็นพระอารามที่อนาถบิณฑกะเศรษฐี เมืองสาวัตถีสร้างถวาย ภายในพระอารามแห่งนี้ได้ก่อสร้างอาคารต่างๆมากมาย เช่น พระคันธกุฎีอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยกุฎีเดี่ยว กุฎีคู่เรียกรวมว่า **"เสนาสนะ"** นอกจากนี้ยังสร้างห้องเก็บของกับปิยกุฎี สถานที่อาบน้ำ และสระน้ำ พระอารามประเภทนี้ ในครั้งนั้นเรียกว่า วิหาระ ส่วนอารามอื่นๆ นั้น มี ชีวการาม ที่เมืองราชคฤห์ อัมพาปาสิวนารามที่ เมืองเวสาลี เป็นต้น อารามเหล่านี้ต่างเป็นสวนมาก่อนทั้งสิ้น ไม่ได้มีสภาพสิ่งก่อสร้างมากมายอย่างเช่นวัดที่สร้างโบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ อื่นๆ อย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

อาราม หรือ **วิหาระ** ในสมัยพุทธกาลก็คือ สถานที่ปฏิบัติธรรมนั่นเอง สำหรับสถานที่พักของพระภิกษุสงฆ์และใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมหรือประกอบกิจของสงฆ์ ได้มีการสร้าง**"สังฆาราม"**ถวายอดีตพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน เช่น

๑. เศรษฐี ปุนัพพะสุมิตต์ สร้างถวายพระพุทธเจ้าวิปัสสี
๒. เศรษฐี สิริวัฑฒะ สร้างถวาย พระพุทธเจ้าสิธี
๓. เศรษฐี โสตติยะ สร้างถวาย พระพุทธเจ้าเวสสภู
๔. เศรษฐี อัตจุตะ สร้างถวาย พระพุทธเจ้ากุสันธะ
๕. เศรษฐี อุคคะ สร้างถวาย พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ
๖. เศรษฐี สุมังคละ สร้างถวาย พระพุทธเจ้ากัสสปะ

ลักษณะของพุทธสถาน ทั้ง อาราม วิหาระ และ สังฆาราม นี้แม้จะมีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีและสถาปัตยกรรม ก็ตามก็ยังไม่ชัดเจนว่าจะเป็นรูปแบบที่แน่นอนหรือเป็นต้นแบบของพุทธสถานในประเทศอื่นๆ

ด้วยเหตุนี้พุทธสถานเริ่มแรกที่พบเห็นในประเทศไทย จึงน่าจะเกิดเป็นศาลาที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจของสงฆ์อย่างที่เห็นว่าบางชุมชนนิยมสร้างศาลาไว้กลางบ้านหรืออยู่ริมถนนแม่น้ำ ที่สามารถเดินทางมาร่วมปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือทำบุญร่วมกันได้ ในจังหวัดเพชรบุรี

มีศาลาอย่างนี้อยู่หลายแห่งเหมือนกับชุมชนอื่นๆ ที่มักจะสร้างศาลากลางบ้านหรือศาลาส่วนกลางสำหรับใช้ประโยชน์ในกิจของพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาจากวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนหรือพระสงฆ์ที่ออกธุดงควัตรผ่านมา

เมื่อประโยชน์ในการใช้ศาลาเพื่อกิจพระพุทธศาสนาเป็นเช่นนี้ การสร้างศาลาให้สวยงามก็น่าจะยึดถือรูปแบบที่นิยมของชาตินั้นๆ จึงไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเหมือน อารามวิหาระหรือ สังฆาราม อย่างประเทศอินเดีย

ศาลารุ่นแรก ที่พอเห็นรูปแบบนั้นน่าจะเป็นศาลาสมัยสุโขทัย ที่ความปรากฏในศิลาจารึกว่า *ในกลางป่าตาลนี้มีศาลาสองอัน* หรือ *มีกูฏีพิหารปู่ครูอยู่* หรือ *มีพิหารอันณึ่งมนใหญ่สูงงามแก่กม* ส่วนรูปแบบจะเป็นอย่างไรนั้นเห็นจะต้องอนุมานจากสิ่งสร้างในสมัยกรุงสุโขทัย ก็คงไม่พ้นศาลาที่ตั้งเสาติดดินและมีหลังคาหน้าจั่วทรงไทย

ส่วนจะประดับประดาศิลปกรรมตกแต่งอย่างไรนั้น ก็ดูได้จากโบราณที่สร้างกันภายหลังจากที่ได้มีการสถาปนาอาณาจักรและนำพุทธศาสนาเป็นหลักปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข อย่างที่พูดว่า *"ไพร่ฟ้าหน้าใส"* นั่นเอง

ศาลา และ พุทธสถาน ที่เก่าแก่กว่ากรุงสุโขทัย นั่นน่าจะต้องเกิดขึ้นอีกหลายแห่งเมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จปรินิพพานแล้วได้มีการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระที่เมืองกุสินารา นั้น บรรดากษัตริย์ที่เลื่อมใสนับถือพระพุทธศาสนา ๘ เมือง ได้ร่วมกันถวายพระเพลิงและขอรับพระบรมธาตุเพื่ออัญเชิญไปประดิษฐานสำหรับสักการะบูชายังเมืองของตน

ด้วยเหตุนั้น การสร้างสถานที่ประดิษฐานพระบรมธาตุจึงได้เกิดขึ้น สำหรับรูปแบบนั้นน่าจะเอาแบบอย่างกันพุทธศิลป์ ฝ่ายเหนือ อันมี อาณาจักรล้านนา อาณาจักรเชียงแสน อาณาจักรโยนก ได้มีการสร้างสถูปเจดีย์ และพุทธสถานขึ้นแล้ว อิทธิพลศิลปที่เข้ามาทางด้านนี้น่าจะสือต่อมาจากพุกาม ด้วย พระพุทธศาสนาเผยแพร่เข้ามา จนมีการสร้างพุทธสถานและเจดีย์อยู่มากมายรูปแบบ และศิลปกรรม ส่วนใหญ่เป็นแบบพุกาม ถ้าจะถือว่าเป็นต้นแบบพุทธศิลปทางฝ่ายเหนือก็น่าใช้ได้ ส่วนฝ่ายทางใต้ อันมี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรทวาราวดี และอาณาจักรละโว้ที่เชื่อมโยง ถึงอาณาจักรโคตรบูรณ์ อาณาจักรจาม*(ขอมโบราณ)*นั้น หากเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่พระโสณะเถระและพระอุตตระเถระ ได้นำพระพุทธศาสนามาเผยแพร่แล้ว อิทธิพลทางพุทธศิลป์น่าจะได้รับจากอินเดียโดยตรงเพียงแต่มีการผสมผสานศิลปให้สอดคล้องกับรสนิยมของช่างศิลปพื้นบ้าน ที่รับทั้งขอมและไทย จึงเกิดรูปแบบ **"พุทธศิลป์"** เฉพาะตัวขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าศิลปกรรมของเมืองนครศรีธรรมราช ศิลปเมืองเพชรบุรี

ศิลปกรรมเมืองนครปฐม นั้นต่างมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างกลมกลืน และสามารถปรับตัวเข้ากับความนิยมของอาณาจักรได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้เมื่ออาณาจักรโบราณล่มสลายลง **"พุทธศิลป์"** จึงคงอยู่และบอกลักษณะเฉพาะให้ศึกษาได้

เมื่ออาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เกิดขึ้นในภายหลังจึงได้นำรูปแบบ**"พุทธศิลป์"**ทั้งฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ ผสมผสานด้วยภูมิปัญญาและฝีมือช่าง จนเกิดเอกลักษณ์ของศิลปไทยที่งดงาม โดยอาศัยพื้นฐานของเจดีย์และพุทธสถานที่ปรากฏมาในอดีต

พุทธสถานที่สำคัญหลายแห่งที่เหลืออยู่นั้น เป็นต้นแบบของพุทธศิลป์ไทยในปัจจุบันแม้ว่าจะมีการสูญเสียไปตามกาลเวลา ก็ยังมีพุทธสถานหลายแห่งที่สามารถรักษาสภาพที่สมบูรณ์ไว้ได้ โดยมีการปฏิสังขรณ์ทำนุบำรุงกันอย่างต่อเนื่อง เช่น พระบรมธาตุดอยสุเทพ พระบรมธาตุหริภุญไชย พระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช พระปฐมเจดีย์ พระพุทธชินราช พระแก้วมรกต พระพุทธสิหิงค์ พระธาตุพนม พระเจดีย์เจ็ดยอด เป็นต้น

พุทธสถานสำคัญที่หมายถึง ดินแดนของพระพุทธศาสนานั้น ในชั้นแรกน่าจะสร้างเป็นสถูปตามอย่างอินเดียโบราณ สถูปนี้ เป็นสิ่งก่อสร้างที่ใช้ฝังศพหรืออัฐิที่ไว้ตรงบริเวณทางสี่แพร่งถนนสายสำคัญของเมือง ส่วนใหญ่ใช้สำหรับสร้างเพื่อบรรจุพระศพหรือพระอัฐิของกษัตริย์และจักรพรรดิ หรือบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ

เมื่อครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จปรินิพพานนั้น พระองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ พระอุปัฏฐากว่า *"เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วให้สร้างสถูปสำหรับพระตถาคตไว้ที่ทางสี่แพร่งเพื่อผู้ที่เลื่อมใสและคิดถึง*

พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

พระบรมธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

พระองค์จะได้มาทำการสักการะบูชาได้"

ด้วยเหตุนั้น พระสถูป จึงได้เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก

ในมหาปรินิพพานสูตร ได้กล่าวถึงการสร้างสถูปสำหรับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไว้ ๘ แห่ง คือ พระสถูปที่สร้างนั้นอยู่เหนือแผ่นดิน องค์หนึ่งประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนอีก ๗ องค์นั้นประดิษฐานพระอัฐบริขารและพระอังคาร พระสถูปนี้สรุปไม่ได้ว่าอยู่แห่งใด

ส่วนพระสถูปอินเดียโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๓-๔ แห่งหนึ่งกับ พระสถูปสาญจีพุทธศตวรรษที่ ๕-๖ หากเป็นเช่นนี้แล้ว พระสถูปนี้น่าจะเป็นสถูปองค์แรกและคงไม่สร้าง ๘ แห่งไว้อยู่ต่างกัน รูปแบบของมหาพระสถูปของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้น่าจะเป็นองค์กลางประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและพระสถูปบริวารอีก ๗ องค์บรรจุเครื่องอัฐบริขารและพระอังคาร หากเป็นอย่างนี้น่าจะเป็นสถูป ๗ หรือ ๙ องค์

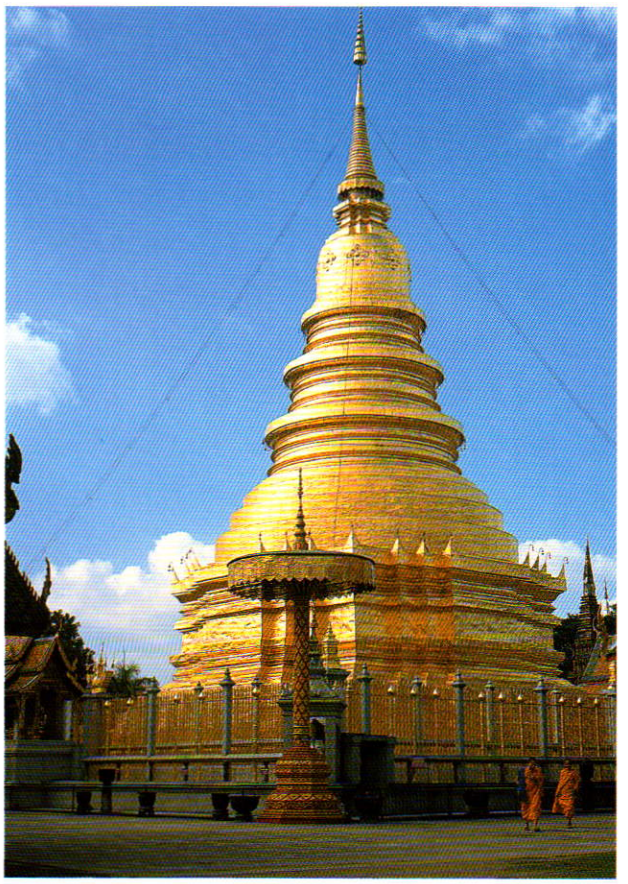

พระบรมธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

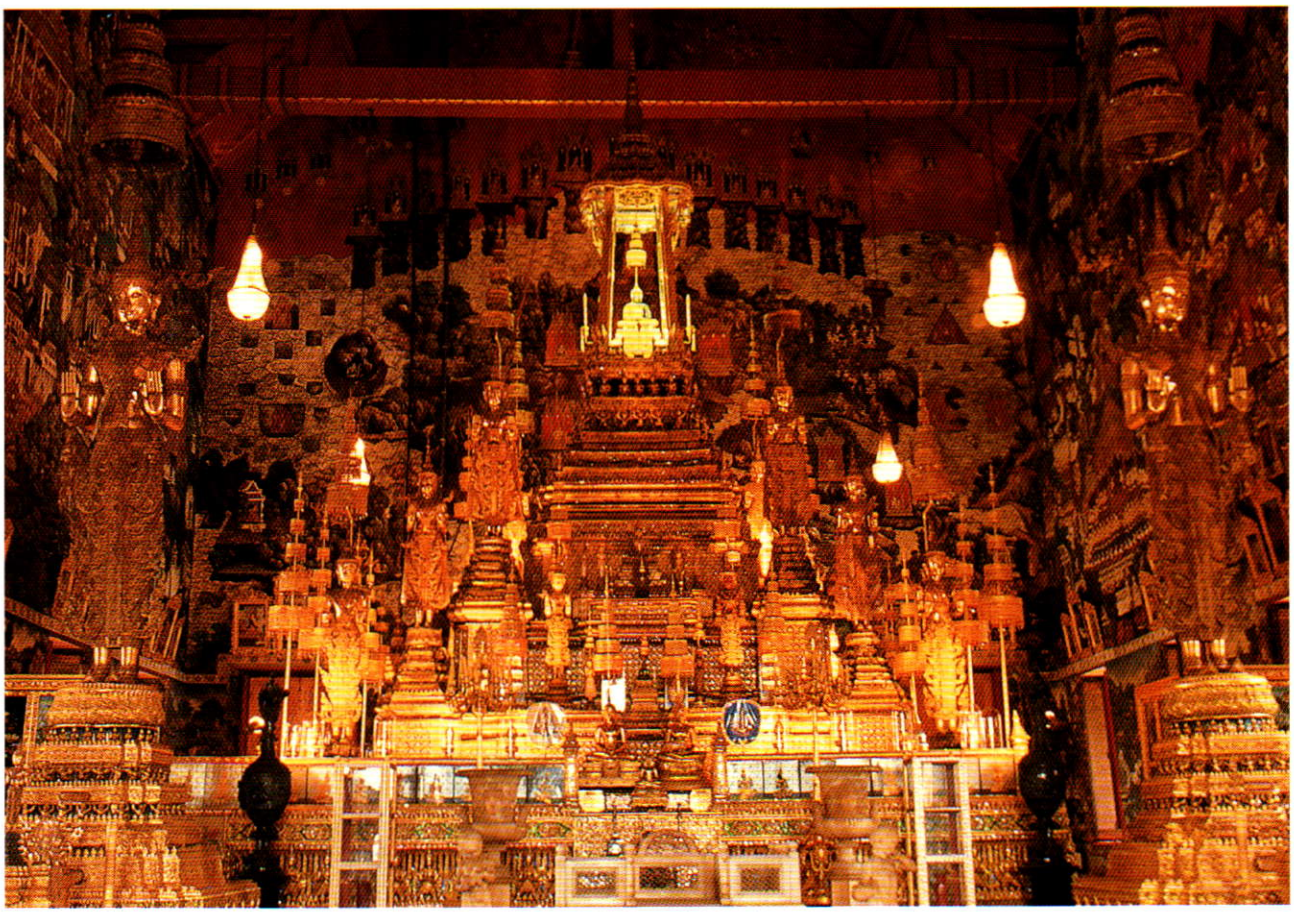

พระแก้วมรกต ประดิษฐาน ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

อย่างเจดีย์ในพุกาม คือ มีองค์กลางเป็นมหาเจดีย์หรือสถูปองค์ใหญ่ เว้นแต่ว่าจะเป็นเรื่องเดียวกับ การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนให้กับกษัตริย์ ๘ เมือง โดยมีโทณพราหมณ์ เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุในฐานะพระอาจารย์กษัตริย์ทั้งปวง เมื่อเป็นอย่างนี้ ไฉนเลยจะแบ่งพระบรมสารีริกธาตุที่ไม่ยุติธรรม ซึ่งคงไม่แบ่งเป็นพระบรมสารีริกธาตุให้กษัตริย์องค์หนึ่งหรือเครื่องอัฐบริขารและพระอังคารให้กษัตริย์องค์อื่นแน่เพราะเหตุที่โทณพราหมณ์ พระอาจารย์ต้องลงมาแบ่งพระบรมสารีริกธาตุนั้นก็เพราะต่างฝ่ายถึงกับจะรบพุ่งฆ่าฟันกัน ด้วยเหตุนี้พระบรมสารีริกธาตุ จึงแบ่งออกเป็น ๘ ส่วนโดยมีทะนานตวงให้เท่ากัน

ดังนั้น เป็นไปได้หรือไม่ว่าพระสถูปของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในมหาปรินิพพานสูตร ก็คือ พระสถูปองค์หนึ่งในจำนวน พระบรมสารีริกธาตุ ๘ ส่วนนั่นเองเพียงแต่ว่ามีพระสถูปบริวารนั้น บรรจุเครื่องอัฐบริขารและพระอังคารอีกต่างหาก หรือไม่ก็คือพระสถูป ที่กษัตริย์ทั้ง ๘ พระองค์สร้างถวาย ได้แก่

๑. พระสถูปที่เมืองเวสาลี*(ไพสาลี)* กษัตริย์ลิจฉวีสร้าง
๒. พระสถูปที่เมืองกบิลพัสดุ์ กษัตริย์ศากยะสร้าง
๓. พระสถูปที่เมืองอัลลกัปปะ กษัตริย์โมลิยะสร้าง
๔. พระสถูปที่รามคาม โกสิยพราหมณ์สร้าง

๕. พระสถูปที่เมืองเอฏฐทีปก พราหมณ์เมืองเอฏฐทีปกสร้าง
๖. พระสถูปที่เมืองปาวา กษัตริย์มัลละสร้าง
๗. พระสถูปที่กรุงราชคฤห์ พระเจ้าอชาติศัตรูสร้าง
๘. พระสถูปที่เมืองกุสินารา มัลลกษัตริย์สร้าง

นอกจากนี้ ยังมีสถูปที่สร้างเพิ่มอีก คือ
๙. พระสถูปที่บรรจุพระอังคารที่มอบให้โมริยะกษัตริย์ชาวปิปผลิวัน
๑๐. พระสถูปที่โทณพราหมณ์บรรจุทะนานที่ใช้ตวงพระบรมสารีริกธาตุในครั้งนั้น

สรุปว่า พระสถูปที่สร้างในครั้งแรกนั้นมีอยู่ ๑๐ แห่งดังกล่าว แต่ก็ยังมีเรื่องเล่าอีกว่าในการตวงพระบรมสารีริกธาตุนั้น โทณพราหมณ์ ได้แอบนำพระเขี้ยวแก้วเบื้องขวาซ่อนไว้ในผ้าโพกศรีษะ บางตำนานว่าซ่อนไว้ในมวยหรือมุ่นผม ท้าวสักกะเทวราชทรงทราบด้วยทิพยเนตรก็เกรงว่าโทณพราหมณ์จะไม่สักการะบูชาให้เหมาะสม จึงอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วเบื้องขวานั้นไปไว้ในจุฬามณีสถูป ในเทวโลก บนสวรรค์ชั้นดุสิตที่ยอดเขาสิเนรุ

พระจุฬามณีสถูปนั้น เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์นั้น ท้าวสักกะเทวราชได้อัญเชิญพระเมาลีใส่ผอบแก้วไปประดิษฐานที่พระจุฬามณีก่อนแล้ว และเครื่องทรงกษัตริย์ ท้าวฆฏิการามมหาพรหมได้อัญเชิญไปประดิษฐานที่พระทุสสะสถูป ในพรหมโลก จึงเป็นพระสถูปที่อยู่ในเทวโลกและพรหมโลกอีก ๒ แห่ง

ส่วนพระเขี้ยวแก้วเบื้องซ้ายนั้น ประดิษฐานอยู่ที่พระสถูปในศรีลังกา แต่ไม่ได้สร้างบรรจุเหมือนสถูปอื่น

ในคัมภีร์ถูปวงศ์ได้กล่าวถึง พระสถูปอีก ๒๔ องค์ที่สร้างขึ้นสำหรับพระสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การสักการะบูชาพระสถูปของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ สักการะด้วยดอกไม้ น้ำหอมหรือระบายสี และการทำสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบเกิดสมาธิเป็นปิติ รำลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ถือเป็นการเริ่มบูชาพระสถูปของชาวพุทธเป็นครั้งแรกเช่นกัน

"พระสถูป"จึงเป็นสัญลักษณ์แทนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นศิลปกรรมแห่ง **"พุทธศิลป์"** องค์แรกของโลกที่เกิดก่อนการสร้างพระพุทธรูป

(ต่อฉบับหน้า)

ล่องเรือชมแม่น้ำ
นครชัยศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุกูล ชมพูนิช

ภูมิหลัง

จังหวัดนครปฐม มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านพื้นที่สามอำเภอ คือ อำเภอบางเลน อำเภอนครชัยศรี และอำเภอสามพราน จากทิศเหนือไปยังทิศใต้ตามลำดับทางราชการเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน" คนทั่วไปมักเรียกกันว่า **"แม่น้ำนครชัยศรี"** สาเหตุที่ชื่อนี้เพราะในอดีตครั้งสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีมณฑลนครชัยศรีตั้งอยู่ริมแม่น้ำในเขตอำเภอนครชัยศรี ปัจจุบัน ความยาวของแม่น้ำนครชัยศรี ช่วงที่ไหลผ่าน ๓ อำเภอดังกล่าวยาวประมาณ ๙๗ กิโลเมตร ส่วนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี เรียกว่า **"แม่น้ำสุพรรณ"** และส่วนที่ผ่านจังหวัดสมุทรสาคร เรียกว่า **"แม่น้ำท่าจีน"** ไหลออกทะเลที่อ่าวไทยตรงตำบลหญ้าแพรกและตำบลโกรกกราก จังหวัดสมุทรสาคร ลักษณะของแม่น้ำคดเคี้ยวมากขึ้นตามลำดับเมื่อไหลลงสู่ที่ต่ำตั้งแต่อำเภอนครชัยศรี และอำเภอสามพราน ความคดของแม่น้ำบางตอนเป็นรูปเกือกม้าและแอกวัว ทำให้มีการขุดคลองลัดเชื่อมให้น้ำไหลตรงเพื่อย่นระยะทางการเดินเรือถึง ๓ คลอง ได้แก่

คลองลัดท่ามอญ เชื่อมระหว่างบ้านงิ้วราย กับบ้านท่ามอญ อำเภอนครชัยศรี

คลองลัดอีแท่น เชื่อมระหว่างบ้านทรงคนอง กับบ้านตลาดใหม่ อำเภอสามพราน

คลองลัดท่าคา เชื่อมระหว่างบ้านท่าข้ามกับบ้านอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน

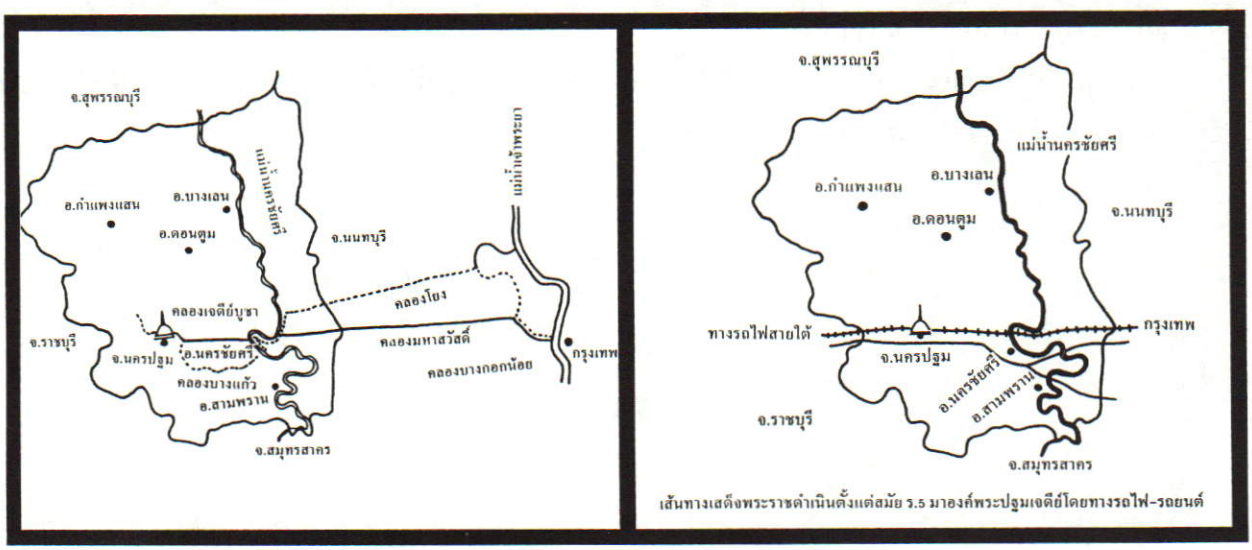

ภาพแผนที่จังหวัดนครปฐมแสดงแม่น้ำนครชัยศรี และเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินมาองค์พระปฐมเจดีย์ของ ร.๓ และ ร.๔

ท่าเรืองิ้วราย ที่ทำการบริษัท สุพรรณขนส่งในอดีต

ตลาดท่าเรืองิ้วราย

น้ำในแม่น้ำนครชัยศรีไหลขึ้นและไหลลงตามระดับน้ำทะเล บางปีมีน้ำทะเลไหลขึ้นมาถึงอำเภอนครชัยศรีโดยเฉพาะในหน้าแล้งราวเดือนเมษายน ทำให้ชาวนาชาวสวนสองฟากฝั่งแม่น้ำต้องลำบากเรื่องน้ำกินน้ำใช้และน้ำสำหรับทำการเกษตรมาก น้ำเค็มจะหมดไปก็ต่อเมื่อทางกรมชลประทานปล่อยน้ำจากเขื่อนวชิราลงกรณ์ลงมาหรือฝนตกเท่านั้น

เมื่อ ๓๐ ปีที่ผ่านมา แม่น้ำนครชัยศรีมีบทบาทในเรื่องการคมนาคมทางน้ำมาก การเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างจังหวัดและการลำเลียงสินค้าทางเศรษฐกิจต้องอาศัยแม่น้ำทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะการสร้างถนนหนทางยังไม่มากพอเหมือนสมัยปัจจุบัน แต่ก่อนในแม่น้ำจะมีเรือแจว เรือพาย เรือยนต์และเรือพ่วงลากจูงแพไม้สัก เรือบรรจุข้าวเปลือกข้าวสารพวงละ ๒๐-๓๐ ลำ มีเรือเมล์โดยสารรับส่งคนเดินทางเข้ากรุงเทพฯ จากสุพรรณบุรี มาขึ้นรถไฟที่สถานีวัดงิ้วรายวันละหลายเที่ยว นอกจากนั้นยังแล่นเลยไปตามลำแม่น้ำลงไปถึงจังหวัดสมุทรสาคร บริษัทที่ประกอบการเดินเรือดังกล่าวคือ **บริษัท สุพรรณขนส่ง**ซึ่งมีอู่ต่อเรือและสำนักงานใหญ่อยู่ที่ข้างวัดงิ้วราย ลักษณะของเรือเป็นแบบเรือยนต์ของฝรั่งทาสีแดง ชื่อเรือแต่ละลำมีชื่อตามตัวละครในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น ขุนช้าง ขุนแผน นางพิมพิลาไล นางศรีมาลา นางวันทอง ฯลฯ มีทั้งเรือชั้นเดียวและเรือสองชั้น แต่ละลำจุคนได้ตั้งแต่ ๕๐-๑๐๐ คน การคมนาคมดังกล่าวมาสิ้นสุดลงเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๐

บรรยากาศอีกสิ่งหนึ่งที่พบเห็นบ่อยในสมัยก่อน คือ การจับกุ้งจับปลาในลำน้ำนี้ เครื่องมือในการจับปลามีให้เห็นกันตั้งแต่ขนาดใหญ่ไปจนถึงขนาดเล็กสุด ได้แก่ เรือยกยอ เรือกระทุ้งช้อน โพงพาง การล้อมซั้ง การตีอวนปลา เรือผีหลอก เรือตกกุ้ง การลงเบ็ดราว การปิดเฝือก การล่อปลาด้วยเบ็ด สมัยนั้นกุ้งปลามีชุกชุมมาก โดยเฉพาะหน้าน้ำลดราวเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ ในระยะหลังสัตว์น้ำเหล่านี้ค่อย ๆ หายไปทั้งกุ้งและปลา ก็เนื่องด้วยการใช้ยาฆ่าแมลงของชาวสวนชาวนา และการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม

แม่น้ำนครชัยศรีปัจจุบัน

การล่องเรือชมสภาพและบรรยากาศสองฝั่งของแม่น้ำนครชัยศรีขณะนี้จะพบสิ่งสำคัญหลายอย่าง เช่น อาคารบ้านเรือน วัด โรงเรียน ตลาดริมน้ำ โรงสีข้าว

ในอดีต โรงงานอุตสาหกรรม และที่ว่าการอำเภอ สะพานรถยนต์ข้ามแม่น้ำ ๑๐ แห่ง และร่องรอยของคลองสำคัญในอดีตที่เคยเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ มายังองค์พระปฐมเจดีย์ ตลอดจนพืชพันธุ์ไม้และกิจกรรมของผู้คนในลำน้ำนี้ เริ่มตั้งแต่ต้นน้ำจนสุดเขตของแม่น้ำนครชัยศรีคือจากบางหลวงถึงอ้อมใหญ่ โดยแวะเป็นจุดๆ ดังนี้

จุดที่ ๑ นั่งรถยนต์มาลงที่ตลาดบางหลวงเพื่อจะลงเรือล่องแม่น้ำลงไปทางใต้ ที่นี่เป็นตลาดแบบห้องแถวสร้างด้วยไม้ หันหน้าเข้าหาทางเดินลงแม่น้ำไปสู่ท่าเรือยาวประมาณ ๑๕๐ เมตร มีพืชผัก ผลไม้ ของใช้ เสื้อผ้า อาหาร และเครื่องมือการเกษตรจำหน่ายให้แก่คนที่เดินทางขึ้นลงเรือเมล์ในสมัยก่อน ปัจจุบันก็ยังเป็นที่จับจ่ายใช้สอยของชาวบ้านละแวกนั้นอยู่อย่างเดิม เรือแล่นออกจากท่าน้ำตลาดบางหลวงล่องลงมาตามน้ำด้วยความเร็ว ๑๕ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ชมบรรยากาศของชีวิตชนบทอันประกอบไปด้วยบ้านเรือนและพืชพันธุ์ไม้สองฝั่ง สักพักหนึ่งจะมาถึงอำเภอบางเลน

จุดที่ ๒ แวะชมตลาดบางเลน แต่เดิมเป็นท่าขึ้นลงเรือเมล์สายสุพรรณเช่นเดียวกับตลาดทางหลวงที่นี่เดิมเป็นที่ตั้งอำเภอบางเลน ปัจจุบันย้ายไปตั้งริมถนนรถยนต์ห่างออกไป ๑ กิโลเมตร ที่ริมแม่น้ำท้ายตลาดมีโรงงานทำขนมเปี๊ยะมีชื่อเสียงของบางเลนตั้งอยู่ ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในนามขนมอร่อย ผู้ล่องเรือสามารถเลือกซื้อได้ตามใจชอบ นอกจากนั้นยังมีของใช้พื้นบ้านในสมัยก่อนจำหน่ายด้วย เช่น หม้อดินเผา ตะเกียงน้ำมันก๊าด ร้านซ่อมตะเกียงเจ้าพายุ ตะเกียงลาน สวิงช้อนปลา งอบและหมวกสำหรับใส่ไปทำนา เสื้อผ้าชุดทำสวน และขนมไทยๆ ฯลฯ เรือแล่นจากตลาดบางเลนช่วงนี้จะผ่านสะพานข้ามแม่น้ำของถนนสายบางเลน-ลาดหลุมแก้ว ผ่านวัดบางปลา วัดลำพระยา วัดบางระกำ วัดแต่ละแห่งอยู่ห่างกัน ๒-๓ กิโลเมตร วัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน สิ่งก่อสร้างแต่ละวัดมีความโดดเด่นแตกต่างไปจากบ้านเรือนริมแม่น้ำเป็นจุดเด่นมองเห็นได้ระยะไกลไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ ล้วนเป็นศิลปะไทยที่งดงามตระการตา

จุดที่ ๓ แวะชมวัดบางพระ วัดบางพระมีเกจิอาจารย์ชื่อดัง คือ หลวงพ่อเปิ่น ผู้มีวิทยาคมเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมีความเมตตาสูง ผู้คนทั่วไปศรัทธามาทำบุญกันมิได้ขาด ทำให้วัดมีรายได้จำนวนมาก สามารถพัฒนาวัดในด้านวัตถุได้มากไม่ว่าโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ มณฑป ฯลฯ สร้างขึ้นอย่างใหญ่โตและสวยงาม นอกจากนั้นยังสร้างโรงพยาบาลและโรงเรียน ยังมีโบสถ์เก่าสมัยอยุธยามีคุณค่าควรอนุรักษ์อย่างยิ่ง ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่หาดูที่ใดไม่มีเหมือน ที่ไม่ควรลืมก่อนจากวัดนี้ไปคือการเข้านมัสการหลวงพ่อเปิ่น โดยท่านจะปิดทองและเป่ากระหม่อมให้ทุกคน ส่วนผู้ใดที่สนใจพระเครื่อง ก็มีให้เลือกเช่าหลายรุ่นตามใจชอบ

จุดที่ ๔ แล่นเรือออกจากวัดบางพระสักพักด้านซ้ายมือจะพบวัดลานตากฟ้า ที่ข้างวัดนี้จะมีปากคลองขนาดใหญ่ชื่อคลองโยง คลองนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นเส้นทางนิราศพระปฐมของสุนทรภู่สมัยรัชกาลที่ ๓ ดังคำกลอนตอนหนึ่งว่า

จะออกช่องคลองโยงเห็นโรงบ้าน
เขาเรียกลานตากฟ้าค่อนพาชื่น
โอ้แผ่นฟ้ามาตากถึงภาคพื้น
น่าจะยืนหยิบเดือนได้เหมือนใจ

ฝั่งตรงกันข้ามของแม่น้ำเป็นวัดสำโรง บรรยากาศของแม่น้ำดูจะเงียบสงบ แต่ฝั่งแม่น้ำมีขนาดกว้างขึ้นนานๆ จะมีเรือแล่นผ่านมาสักลำหนึ่ง แต่สิ่งที่น่าชม

บ้านทรงไทย

เพลินๆ คือ รูปแบบของบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ถ้าจะแยกเป็นแบบหลักๆ น่าจะจัดเป็นประเภทดังนี้

๑. บ้านทรงไทย เป็นบ้านชาวสวนหรือชาวนาที่ค่อนข้างมีฐานะดีในสมัยต้นรัตนโกสินทร์สร้างด้วยไม้สัก เรียกกันว่า **"เรือนไทยฝาปะกน"** มีทั้งหลังคาคู่และหลังคาเดี่ยว ปัจจุบันมีสถานภาพเป็นบ้านเก่าแก่ บางหลังมีการต่อเติมจนเปลี่ยนรูป

๒. บ้านทรงปั้นหยา เป็นความนิยมของชาวบ้านนอกที่ตามอย่างคนในเมืองหลวง เป็นยุคของวัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่เข้ามาในประเทศไทย ในช่วงรัชกาลที่ ๖ มีลักษณะหลังคาไม่แหลมเหมือนทรงไทยไม่มีจั่วไม่มีกันสาด บางหลังมีมุขยื่นจากตัวเรือน

บ้านทรงปั้นหยา

บ้านทรงบังกาโลอย่างอเมริกา

ตรงกลางหรือหัวท้าย หลังคาเป็นรูปตัว T และตัว U มุงด้วยกระเบื้องว่าว ฝาเป็นไม้แบบตีเกล็ด

๓. บ้านทรงบังกาโลอย่างอเมริกา มีลักษณะของหลังคาแบนราบคลุมตัวบ้านหลายหลังรวมกัน ไม่มีกันสาด ไม่มีหน้ามุข บานหน้าต่างกว้างเป็นบานคู่ หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องกระดาษแผ่นใหญ่ๆ ชาวบ้านที่มีฐานะปานกลางนิยมนำมาดัดแปลงสร้างที่อยู่อาศัยกันทั่วไป เนื่องด้วยสิ้นเปลืองไม้โครงหลังคาน้อย สร้างได้ง่าย แต่กันความร้อนจากแดดไม่ดี ตอนกลางวันภายในบ้านจะร้อนมาก และฝนมักสาดเข้าหน้าต่างทางด้านหัวสะกัด

๔. บ้านทรงสเปน บ้านทรงนี้เป็นความนิยมของ

บ้านทรงสเปน

บ้านทรงไทยย้อนยุค

ชาวกรุงเทพที่เลียนแบบมาจากบ้านจัดสรรที่สร้างขายแถวๆ ชานเมือง บ้านแบบนี้เริ่มมีขึ้นให้เห็นในแม่น้ำนครชัยศรีหลายหลังเป็นระยะๆ ในบริเวณที่มีถนนรถยนต์เลียบชายฝั่ง มักเป็นบ้านของคนกรุงเทพที่มาซื้อที่ดินริมแม่น้ำและสร้างไว้พักผ่อน ไม่เช่นนั้นก็เป็นบ้านของชาวบ้านที่ขายที่ดินร่ำรวยคิดสร้างบ้านขึ้นใหม่จึงเอาอย่างบ้านในกรุงเทพมาสร้างเป็นบ้านของตนเอง บางหลังก็เป็นบ้านของผู้ที่ทำงานราชการหรือบริษัทเอกชน

๕. บ้านทรงไทยย้อนยุค มักเป็นบ้านทรงไทยเดิมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ให้มีขนาดใหญ่เป็นเรือนไทยหมู่มีความหรูหรา สร้างด้วยไม้สักฝาปะกน ปั้นลมยอดแหลม ส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่รักและหลงใหลในความงามของสถาปัตยกรรมไทยที่คลาสสิก บางหลังสร้างไว้อยู่อาศัยเอง บางหลังสร้างขึ้นเพื่อเป็นบ้านพักผ่อนและต้อนรับแขกพิเศษของชาวกรุงเทพฯ บางหลังลงทุนสร้างเป็นเงินนับสิบล้านบาท

จุดที่ ๕ ชี้ให้ชมปากคลองขุดมหาสวัสดิ์ เป็นคลองที่รัชกาลที่ ๔ โปรดให้ขุดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ และเสร็จเมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๕ เป็นคลองเชื่อมต่อกับคลองบางกอกน้อย ที่วัดไชยพฤกษมาลา ออกแม่น้ำนครชัยศรีที่บ้านงิ้วราย เพื่อเป็นเส้นทรงเสด็จพระราชดำเนินมาบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์โดยทางเรือผ่านปากคลองมหาสวัสดิ์มาประมาณ ๒ กิโลเมตร จึงถึงวัดงิ้วรายและท่าเรือที่ขึ้นไปยังสถานีรถไฟวัดงิ้วราย ซึ่งอยู่ห่างจากวัดไม่มากนัก ท่าเรือวัดงิ้วรายนี้แต่ก่อนเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของบริษัทสุพรรณขนส่งมีอู่ต่อเรืออยู่ใกล้กับท่าเรือนี้ ที่นี่มีตลาดห้องแถวสร้างด้วยไม้ ตั้งอยู่สองข้างทางเดินที่จะไปสถานีรถไฟวัดงิ้วราย ปัจจุบันสภาพตลาดค่อนข้างเงียบเหงา เพราะอาคารที่เป็นท่าขึ้นลงเรือไม่มีแล้ว แต่เป็นบ้านที่อยู่อาศัยของคนที่นี่ขึ้นมาแทนเพราะไม่มีการคมนาคมทางน้ำแล้ว

จุดที่ ๖ ชี้ให้ชมโรงหวด เป็นหมู่บ้านคนไทยที่มีอาชีพปั้นหวดสำหรับนึ่งข้าวเหนียวมีประมาณเกือบ ๑๐ โรง ในอดีตพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตลาดต้นสนปากคลองเจดีย์บูชา

เคยประทับพักแรมที่บ้านท่าหวดนี้ ครั้งเสด็จโดยขบวนช้างจากกรุงธนบุรีไปยังองค์พระปฐมเจดีย์ ก่อนที่จะมีการขุดคลองมหาสวัสดิ์และคลองเจดีย์บูชา เลยโรงหวดไปไม่ไกลนักสุดทางโค้งของแม่น้ำจะผ่านวัดกกตาล วัดสัมปะตาก และวัดกลางคูเวียง โรงงานผลิตแป้งน้ำมองเล่ยะ หมู่บ้านลาวเวียง และหมู่บ้านเขมร ซึ่งอยู่ใกล้วัดแค วัดสัมปะทวน บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของคนไทยเชื้อสายลาวเวียงและคนไทยเชื้อสายเขมร ซึ่งเดิมเป็นชนกลุ่มน้อยที่พระมหากษัตริย์ไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ไปทำสงครามชนะแล้วได้กำลังพลจากลาวและเขมรมาจึงโปรดเกล้าให้ตั้งหลักแหล่งที่บริเวณนี้

จุดที่ ๗ ชี้ให้ชมสะพานเสาวภาผ่องศรี เป็นสะพานรถไฟสายใต้ทอดข้ามแม่น้ำนครชัยศรีสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เคยถูกระเบิดญี่ปุ่นระเบิดพังลงมา ถัดมาอีก ๕๐ เมตร เป็นคลองเจดีย์บูชา ซึ่งรัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าให้ขุดขึ้นเพื่อเป็นเส้นทางเรือตรงไปยังองค์พระปฐมเจดีย์ยาว ๑๒ กิโลเมตร เป็นคลองที่เชื่อมต่อกับคลองมหาสวัสดิ์ เพื่อใช้เป็นเส้นทางเสด็จทางชลมารคตั้งแต่แม่น้ำเจ้าพระยา ถึงพระปฐมเจดีย์ได้สะดวกยิ่งขึ้น ที่ปากคลองนี้มีตลาดริมคลองสร้างด้วยไม้หลายสิบหลังเรียงลายตามริมคลองฝั่งหนึ่ง ในอดีตมีความคึกคักมาก ปัจจุบันมีสภาพเกือบทิ้งร้างเพราะการคมนาคมทางเรือหมดบทบาทลง ล่องเรือไปตามแม่น้ำอีกประมาณ ๒๐๐ เมตร จะเป็นตลาด **"ท่านา"** หรือตลาดนครชัยศรีอยู่ใกล้กับอำเภอนครชัยศรี ที่นี่ถูกสถาปนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ดังจะเห็นร่องรอยของห้องแถวตลาดนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับตลาดที่นครปฐม

จุดที่ ๘ ชี้ให้ชมโรงงานสุรา ครั้งนิราศพระประธมอยู่ใกล้กับปากคลองบางแก้วซึ่งสุนทรภู่กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านในคลองนี้ไว้หลายแห่ง เช่น

ถึงบางแก้ว แก้วอิ่มสักหมื่นแสน
ไม่เหมือนแม้นแก้วเนตรของเชษฐา
ดูรูปนางแก้วไม่แผ้วตา
ไม่เหมือนหน้าน้องแก้วที่แคล้วกัน
ถึงวัดท่าท่าน้ำดูฉ่ำชื่น
สำราญรื่นร่มไม้ไทรสาขา

คิดถึงนุชสุดสวาทที่คลาดคลา
จะคอยท่าถามข่าวทุกคราวเรือ
ถึงบ้านธรรมศาลาริมท่าน้ำ
เป็นโรงธรรมภาคสร้างแต่ปางหลัง
เดชะคำทำคุณการุณัง
เป็นที่ตั้งศาสนาให้ถาวร

จากนั้นชี้ให้ชมหรือแวะขึ้นชมตลาดริมน้ำชาวบ้านหน้าวัดกลางบางแก้ว ซึ่งมีในช่วงเวลาตั้งแต่ ๖.๐๐-๙.๐๐ น ของทุกวัน ที่นี่จะมีเรือของชาวสวนบรรทุกพืชผักผลไม้จากสวนมาตั้งขายบนลานวัดเป็นจำนวนมาก แต่ก่อนตรงนี้เคยเป็นตลาดน้ำที่มีการซื้อขายกันในแม่น้ำด้วยเรือขนาดต่างๆนับร้อยลำคล้ายตลาดน้ำดำเนินสะดวก แต่ปัจจุบันย้ายขึ้นไปซื้อขายกันบนบกเนื่องด้วยมีทางรถยนต์หลังวัดทำให้ผู้ซื้อซึ่งมากับรถเกิดความสะดวกสบายมากกว่า

เดินขึ้นไปบนวัดจะมีสิ่งต่างๆ ให้ชมหลายอย่าง เช่น

- **กระโจมแตร** เป็นศาลาไม้สักรูปแปดเหลี่ยม ขนาดกว้างประมาณ ๒๐ เมตร หลังคารูปฝาชีเป็นสิ่งก่อสร้างแบบยุโรป มีในประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า **"กาเซโบ"** เป็นสถานที่เล่นดนตรีในสวนสาธารณะ ที่นี่หลวงปู่บุญสร้างขึ้นเพื่อให้วงดนตรีประเภทแตรวงหรือดนตรีไทยบรรเลงในงานต่างๆ กาเซโบแห่งนี้มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

กระโจมแตร

ภาพวัดลางบางแก้ว

- **มณฑป** เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธบาทของวัด เป็นมณฑปที่ใหญ่และสวยงามที่สุดในลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี

- **อุโบสถ** สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีการปรับปรุงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีขนาดใหญ่กว่าโบสถ์ในยุคเดียวกัน ภายในมีภาพเขียนสี ซึ่งเขียนขึ้นใหม่ตามแบบของเดิม

- **ศาลาการเปรียญสร้างด้วยไม้** เสาไม้ฝังดินตั้งอยู่แบบแท่นปูนซีเมนต์ทุกต้นขนาดใหญ่และมีความสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งที่หาได้ยากในแม่น้ำนี้

หอไตรปิฎก

- **หอพระไตรปิฎกไม้สัก** สร้างอยู่ในสระน้ำเพื่อกันมด-ปลวก เข้าไปกัดกินพระไตรปิฎกซึ่งเป็นหนังสือสมุดข่อยและใบลานของวัดจำนวนมากที่ชาวบ้านสร้างถวายวัดไว้ในสมัยก่อน

- **พิพิธภัณฑ์พระพุทธวิถีนายก** เป็นอาคารคอนกรีตทรงไทยสูงสามชั้นภายในจัดแสดงสิ่งที่เป็นมรดกของวัดในอดีต เช่น พระเครื่อง พระพุทธรูป ของใช้ต่างๆ ที่ชาวบ้านถวายวัดไว้ พระไตรปิฎก รูปหุ่นขี้ผึ้งของ **หลวงปู่บุญ ขันธโชติ** และ **หลวงปู่เพิ่ม ปญญสโน** เป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดที่ใหญ่ที่สุดในลุ่มแม่น้ำนี้ จากนั้นจึงลงเรือแล้วแล่นต่อไป

จุดที่ ๙ ชี้ให้ชมบริเวณที่ตั้งมณฑลนครชัยศรีในอดีต มณฑลเป็นที่ทำการปกครองท้องถิ่นในสมัยต้นๆ กรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมคือ โรงกลั่นน้ำมันพืชไทยไปแล้ว

จุดที่ ๑๐ ชี้ให้ชมเรือนแพหลังสุดท้ายในประเทศไทยที่ตั้งอยู่ในสถานที่ดั้งเดิม เรือนแพหลังนี้เป็นร้านขายของชำริมแม่น้ำ แต่ก่อนมี ๓ หลังอยู่เรียงรายกันไม่ไกลนัก ชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า **"แพสามหลัง"** ถัดไปไม่ไกลนักจะพบเรือนไทยหมู่ใหญ่สร้างขึ้นใหม่ในลักษณะย้อนยุค มีจำนวนหลังคาถึง ๘ หลังคา เจ้าของเป็นคนกรุงเทพฯ สร้างไว้เป็นสถานที่พักผ่อนและต้อนรับแขกสำคัญๆ บนเนื้อที่เกือบ ๑๐ ไร่ เป็นเรือนไทยที่สวยที่สุดในแม่น้ำนี้

จุดที่ ๑๑ แวะชมสวนส้มโอที่ทรงคนอง อยู่ริมแม่น้ำที่มีต้นส้มโอ ออกผลให้ชมด้วยบรรยากาศแบบสวนที่ร่มรื่น ถ้าการเดินทางตรงกับฤดูที่ส้มแก่ ผู้ชมสามารถซื้อส้มโอสดจากสวนได้ด้วย เรือแล่นเลยไปสักพักหนึ่งจะถึงตลาดริมน้ำที่ใหญ่ที่สุดของลุ่มน้ำนี้ คือ ตลาดดอนหวายเป็นตลาดริมน้ำที่มีเสาเรือนลงไปในแม่น้ำส่วนหนึ่ง สร้างเป็นเรือนไม้ทั้งหมดมีความยาว ๑๐๐ เมตร เป็นศูนย์รวมของชาวบ้านละแวกอำเภอสามพรานที่มาซื้อเครื่องใช้ไม้สอยกัน ปัจจุบันยังมีสภาพเป็นอาคารอย่างเดิมแต่กิจกรรมของร้านค้าเงียบเหงาลง แต่กำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทางน้ำ ดังนั้นจึงมีของพวกผลไม้พื้นบ้านและของอร่อยให้ซื้อติดมือกลับบ้านได้ เช่น ห่อหมกปลาช่อน เป็ดพะโล้ และขนมไทยหลายอย่าง

จุดที่ ๑๒ แวะนมัสการหลวงพ่อวัดไร่ขิง หลวงพ่อโตวัดไร่ขิงเป็นพระพุทธรูปที่มีคนไทยรู้จักและนับถือทั่วภาคกลางพอๆ กับวัดโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา

เรือนแพ

มีงานประจำปีในราวกลางเดือนเมษายนของทุกปีเป็นเวลา ๙ วัน ๙ คืน ภายในอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังฝีมือเยี่ยมที่สุดในลุ่มแม่น้ำนี้ นอกจากนั้นยังจะมีพิพิธภัณฑ์วัดไร่ขิง ที่มีความวิจิตรพิสดารยิ่งในเร็วๆนี้ การตกแต่งอาคารใช้ศิลปไทยโบราณทั้งหมด เช่น บานประตู หน้าต่างมุข ลงรักปิดทองลายปั้นปูนประดับกระจกและจิตรกรรมไทยที่ฝาผนังทั้งหลัง

จุดที่ ๑๓ ชี้ให้ชมหรือแวะรับประทานของว่างที่สวนสามพราน หลังจากออกจากวัดไร่ขิงแล้วเรือจะแล่นผ่านสถานที่สำคัญคือ ตลาดใหม่สามพราน สะพานข้ามแม่น้ำของถนนสายเพชรเกษม วัดสรรเพชญ วัดเดชานุสรณ์ สวนสามพราน ที่ว่าการอำเภอสามพราน ปากคลองลัดท่าคา วัดบางช้างเหนือ วัดบางช้างใต้ วัดท่าข้าม วัดเชิงเลน สวนป่าพญาไม้ และวัดอ้อมใหญ่ สวนป่าพญาไม้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแบบสวนป่าและสัตว์ป่าที่สร้างขึ้นโดยนำต้นไม้จากป่าต้นใหญ่ๆ ทั่วประเทศมาปลูกไว้พร้อมกับสัตว์ป่าหายากไว้ให้ชม อยู่ใกล้กับวัดอ้อมใหญ่ ซึ่งเป็นวัดสุดเขตแดนของจังหวัดนครปฐมที่ต่อเชื่อมกับจังหวัดสมุทรสาคร ขึ้นเรือที่วัดนี้แล้วขึ้นรถกลับที่พักได้ตามอัธยาศัย

ตะพาบน้ำ

ก็เป็นสัตว์เลี้ยงที่ทำรายได้ดี

ชาคริต จุลกะเสวี

ถ้าจะเอ่ยถึง **"ตะพาบน้ำ"** แต่ก่อนนี้หลายท่านคงจะนึกไม่ถึงว่า **"ตะพาบน้ำ"** จะกลายเป็นสัตว์ที่ทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงได้ดีเหมือนกัน แถมยังมีส่งออกไปขายต่างประเทศได้อีกด้วย

ในวงการเกษตรไทยเราปัจจุบันนี้ ได้มีผู้ให้ความสนใจทำการเลี้ยง **"ตะพาบน้ำ"** ขายกันมากขึ้นแล้ว ด้วยนอกจากตะพาบน้ำเป็นสัตว์เลี้ยงได้ไม่ยาก และมีต้นทุนการผลิตยังต่ำอยู่แล้ว ยังมีตลาดต้องการอย่างกว้างขวางอยู่ด้วย

ขณะนี้สำหรับตลาดต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ฮ่องกง และญี่ปุ่น เป็นผู้บริโภคตะพาบน้ำไทยรายใหญ่ และมีความต้องการตะพาบน้ำสูงมาก จึงมีพ่อค้ามาซื้อตะพาบน้ำในประเทศไทยกันมากขึ้น เพราะนิยมนำไปทำเป็นอาหารบริโภค และสกัดทำยาบำรุงร่างกายอีกด้วย แต่ปริมาณยังมีไม่เพียงพอกับที่เขาต้องการ จึงทำให้ตะพาบน้ำมีราคาสูงขึ้นพอสมควร

ลักษณะของตะพาบน้ำนั้นตัวมันเหมือนเต่า แตกต่างกันตรงที่ว่า ตะพาบน้ำมีกระดองค่อนข้างจะเรียบกว่า และเชิงกระดองจะเป็นกระดูกอ่อน ไม่แข็งเหมือนกระดองของเต่า และนิสัยออกจะดุกว่าเต่ามาก คนในสมัยก่อนเคยบอกเล่าต่อๆ กันมาว่า ถ้าโดนตะพาบน้ำกัดละก็ มันจะยอมปล่อยก็ต่อเมื่อได้ยินเสียงฟ้าร้องเท่านั้นแหละ น่ากลัวไหมล่ะ นี่เป็นเรื่องเขาเล่าว่านะครับ

พันธุ์ตะพาบน้ำที่พบในเมืองไทย มี ๕ ชนิด คือ ตะพาบม่านลาย ตะพาบหัวกบ ตะพาบปลาฝา ตะพาบแก้มแดง และตะพาบข้าวตอก

ในประเทศไทยเรานี้ มีสภาพอากาศเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของตะพาบน้ำดีมาก หากท่านผู้ใดสนใจจะทดลองเลี้ยง ก็สามารถหาซื้อพันธุ์ตะพาบน้ำที่มีอายุ ๒ สัปดาห์ เอาไปเลี้ยงได้ในราคาตัวประมาณ ๔๕ ถึง ๕๐ บาท จากฟาร์มเพาะพันธุ์ตะพาบน้ำทั่วไป เช่น ฟาร์มใหญ่ๆ ที่จังหวัดระยอง หรือทางชลบุรี และเพชรบุรี

นำมาเลี้ยงขุนประมาณ ๑๓ หรือ ๑๔ เดือน ก็จะได้ตะพาบน้ำที่มีน้ำหนักตัวประมาณ ๑ กิโลกรัม สามารถขายในราคา กิโลกรัมละประมาณ ๓๐๐ ถึง ๕๐๐ บาทได้ ถ้าผู้เลี้ยงรวมตัวกันเลี้ยงแล้วส่งขายตามร้านอาหาร หรือส่งขายตลาดต่างประเทศก็ได้ดี จึงนับว่าการเลี้ยงตะพาบน้ำนี้ ก็เป็นอาชีพที่น่าสนใจไม่น้อยเลย ถึงท่านจะเลี้ยงเพียงให้เป็นส่วนประกอบของการทำไร่นาสวนผสมเท่านั้นก็ยังได้ผลดีเช่นกัน

ตะพาบน้ำเป็นสัตว์น้ำจืดครึ่งบกครึ่งน้ำ ดังนั้นสถานที่เลี้ยงตะพาบน้ำจึงจำเป็นต้องมีแหล่งน้ำจืดและเป็นบริเวณที่เงียบสงบ มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ตั้ง

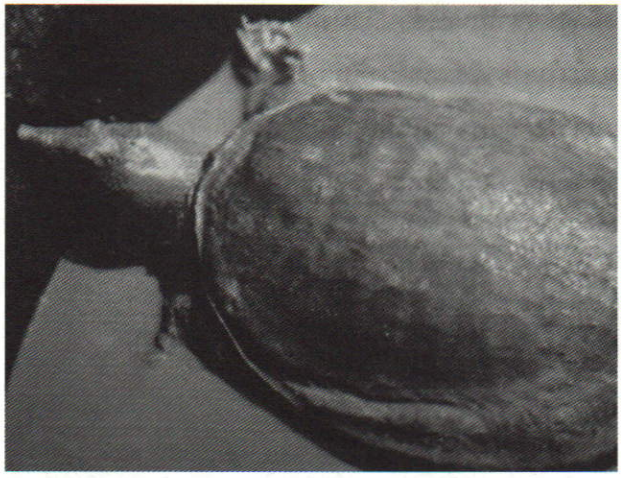

ตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวัน

อยู่กลางแจ้ง เพราะตะพาบน้ำมีนิสัยตื่นตกใจง่าย เมื่อถูกรบกวนจะไม่กินอาหาร จึงอาจทำให้การเจริญเติบโตมีได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ผู้เลี้ยงอาจปรับปรุงบ่อเลี้ยงปลาเอามาใช้เลี้ยงตะพาบน้ำได้ จะเป็นบ่อดินหรือบ่อคอนกรีตอย่างใดก็ได้ แต่จะต้องสามารถถ่ายเทน้ำได้สะดวก ภายในบ่อควรมีส่วนที่เป็นพื้นทรายสำหรับวางไข่ มีทั้งที่ลึกและที่ตื้น ใส่พืชน้ำเช่นผักตบชวา ผักบุ้งไว้ให้ด้วย เพื่อให้เหมือนธรรมชาติมากที่สุด

และควรมีร่มเงา หรือที่ให้ตะพาบน้ำหลบซ่อนตัวได้ด้วยจึงจะดี ที่ให้อาหารก็ต้องสะดวกต่อการทำความสะอาด ไม่ทำให้น้ำเสียได้ง่าย และควรเตรียมโรงเพาะฟักไข่ที่มีหลังคาและผนังกั้น เพื่อป้องกันสัตว์อื่นมิให้เข้ามาขโมยไข่ตะพาบน้ำกินได้ และป้องกันน้ำฝนได้ด้วย

แต่ในปัจจุบันนี้ ตะพาบน้ำได้กลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง ที่มีผู้นำมาเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้นแล้ว ไม่ว่าจะเป็นทางภาคตะวันออก และภาคกลาง เช่น ทางจังหวัดชลบุรี ระยอง สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และจังหวัดสุพรรณบุรี กับในอีกหลายจังหวัดรวมทั้งทางภาคใต้ด้วย

ดังนั้น ฟาร์มเลี้ยงตะพาบน้ำในระยะหลายปีที่ผ่านมานี้ จึงมีความเคลื่อนไหวขยายพันธุ์เลี้ยงกันไว้ตลอดมา ก่อให้เกิดความสนใจแก่ผู้คนเป็นจำนวนไม่น้อย มีฟาร์มเลี้ยงตะพาบน้ำชั้นดีๆ อยู่ที่ไหน ก็มักจะมีผู้คนสนใจไปขอเยี่ยมชมดูงานกันมากขึ้นเสมอมิได้ขาด

ที่จริงการเลี้ยงตะพาบน้ำรายย่อยๆ นั้น ขณะนี้ก็มีกระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ อีกด้วยเหมือนกัน บ้างก็เลี้ยงพันธุ์ไทย บ้างก็เลี้ยงพันธุ์ญี่ปุ่น หรือไต้หวัน ตามแต่จะสนใจกันอยู่นั้น แต่เพื่อให้ท่านผู้อ่านที่สนใจจริงๆ ได้ทราบถึงเทคนิคการปฏิบัติการเลี้ยงดูต่างๆ ครบวงจร ตามวิธีของแต่ละฟาร์มใหญ่ๆ และฟาร์มที่เริ่มใหม่ได้ปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งมีข้อแตกต่างกันอยู่บ้างเหล่านั้นได้โดยละเอียดขึ้นบ้าง จึงขอยกตัวอย่างจากฟาร์มที่ปฏิบัติจริงๆ บางฟาร์ม มาเสนอไว้ในเรื่องนี้ด้วย เพื่อให้เลือกปฏิบัติเอาได้ตามต้องการ

ซึ่งตามความจริงแล้ว ตะพาบน้ำพันธุ์ไทยมันก็เติบโตได้เร็วดีเหมือนกัน คือเลี้ยงไว้ ๑ ปี จะมีน้ำหนักได้ตัวละ ๑-๑.๕ กิโลกรัม ส่วนตะพาบน้ำไต้หวัน หรือพันธุ์ญี่ปุ่นนั้น เพิ่งจะโตได้เพียง ๖-๗ ขีด และในปีที่ ๒ ตะพาบน้ำพันธุ์ไทยจะโตได้ถึงตัวละ ๓ กิโลกรัม ส่วนพันธุ์ไต้หวันจะโตได้เพียง ๑ กิโลกรัมเศษเท่านั้นเอง จะเห็นว่าพันธุ์ไทยก็โตเร็วดี

แต่ตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันหรือญี่ปุ่นนั้น มันไข่ได้มากกว่า ฟักก็เป็นตัวได้มากกว่าพันธุ์ไทย ดังนั้นจึงหาพันธุ์มาเลี้ยงกันได้ง่ายกว่าพันธุ์ไทย และถึงแม้ตะพาบน้ำไต้หวันจะโตช้ากว่าพันธุ์ไทย แต่ก็ทำการเลี้ยงได้ง่ายกว่าพันธุ์ไทย ทั้งได้ขนาดตัวที่ตลาดต้องการดีมาก ด้วยนิยมใช้ตัวโตขนาดที่เลี้ยงได้เพียง ๑ ปีเท่านั้นเอง คิดโดยรวมแล้วตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันจึงได้ผลกำไรตอบแทนผู้เลี้ยงได้ดีกว่าพันธุ์ไทยเรา ซึ่งออกจะหาพันธุ์ได้ยากกว่าด้วย

สำหรับฟาร์มตัวอย่างเก่าแก่รายหนึ่ง ที่พอจะไปขอดูการเลี้ยงตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันได้สะดวกหน่อยนั้น ขอแนะนำให้ไปดูได้ที่ฟาร์มของคุณบุญเย็น หริสมบัติ ซึ่งมีชื่อว่า **"บางเสร่ฟาร์มตะพาบน้ำ"** ตั้งอยู่เลขที่ ๘๙/๑ หมู่ ๒ ตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ถ้าเราเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปตามถนนสุขุมวิท ก็อยู่บริเวณกิโลเมตรที่ ๑๖๔.๗ หาได้ไม่ยากเลย

บ่อที่ใช้เลี้ยงตะพาบน้ำในฟาร์มนี้มี ๒ ประเภท คือ ประเภทแรกเป็น**บ่อคอนกรีต** นิยมสร้างกันในพื้นที่เป็นที่ดอน หรือพื้นที่เป็นดินทราย ซึ่งเก็บน้ำไม่อยู่

โดยก่อสร้างเป็นบ่อคอนกรีตโบกปูนด้านล่างตลอด เพื่อเก็บน้ำไม่ให้รั่วซึม แล้วจึงใส่ดินอีกชั้นหนึ่ง ใส่น้ำ และทำการตกแต่งลักษณะบ่อให้คล้ายธรรมชาติ มีที่ดอน ที่ลึก ที่ตื้น ใส่พืชน้ำไว้ให้บ้างเพื่อให้เกิดความร่มรื่น และเป็นอาหารของตะพาบน้ำได้อีกด้วยเช่นกัน

ส่วนบ่อเลี้ยงประเภทที่สองเป็นบ่อดิน นิยมสร้างในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ลุ่ม มีดินร่วนหรือดินเหนียวเป็นพื้น เมื่อขุดเป็นบ่อหรือสระแล้วน้ำขังอยู่ได้ตลอดปี

ลักษณะบ่อเลี้ยงตะพาบน้ำนี้ ไม่ว่าจะเป็นบ่อดินหรือบ่อคอนกรีต ก็จำเป็นต้องก่ออิฐโดยรอบให้มีความสูงประมาณ ๑ เมตร เพื่อกันตะพาบน้ำหลบหนี และต้องสร้างที่สำหรับให้อาหารโดยเฉพาะ จะเป็นด้านใดด้านหนึ่งของบ่อก็ได้

บ่อเลี้ยงตะพาบน้ำนี้ควรอยู่กลางแจ้ง เพื่อให้ตะพาบน้ำได้ขึ้นมาอาบแดดบนที่ดอนที่ได้ทำไว้ได้บ้าง รอบๆ บ่อควรปลูกพืชให้ร่มเงา เพื่อช่วยทำให้ตะพาบน้ำมีความรู้สึกปลอดภัย และมีสุขภาพจิตที่ดีจะได้โตเร็วๆ อย่างไรล่ะ

ขนาดบ่อเลี้ยงตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันหรือพันธุ์ญี่ปุ่นนี้ อาจทำเฉพาะแตกต่างกันดังนี้ คือ

บ่ออนุบาลที่ ๑ เพื่อใช้เลี้ยงอนุบาลลูกตะพาบน้ำที่เพิ่งฟักออกจากไข่มาใหม่ๆ จนกระทั่งมีอายุ ๑ เดือน บ่อนี้นิยมสร้างเป็นบ่อคอนกรีต เนื่องจากจับง่าย ขนย้ายง่าย มีความจุประมาณตารางเมตรละ ๕๐ ตัว ต้องหมั่นถ่ายเทน้ำให้ทุกวัน บ่อนี้ควรมีขนาดบ่อละ ๔ ตารางเมตร

บ่ออนุบาลที่ ๒ โดยคัดขนาดตะพาบน้ำจากบ่ออนุบาลที่ ๑ ที่มีขนาดโตขึ้นใกล้เคียงกันเอามาเลี้ยงในบ่ออนุบาลที่ ๒ นี้ อัตราการปล่อยตารางเมตรละ ๒๕ ตัว ทำการเลี้ยงต่อไปจนกระทั่งตะพาบน้ำนี้มีอายุได้ประมาณ ๓ เดือน แล้วจึงย้ายไปเลี้ยงในบ่อขุนต่อไป

บ่อขุน ควรเป็นบ่อกว้าง จะเป็นบ่อดินหรือบ่อคอนกรีตก็ได้ อัตราการปล่อยตารางเมตรละ ๕ ตัว ใช้เลี้ยงไปจนถึงขนาดจับขายได้ ซึ่งจะใช้ระยะเวลาการเลี้ยงช่วงนี้ประมาณ ๑๐ เดือน ด้านข้างต้องก่อด้วยซีเมนต์บล็อกฉาบเรียบ ด้านในต้องฉาบให้เรียบเป็นมัน เพื่อป้องกันมิให้ตะพาบน้ำใช้เล็บจิกปีนหนีได้

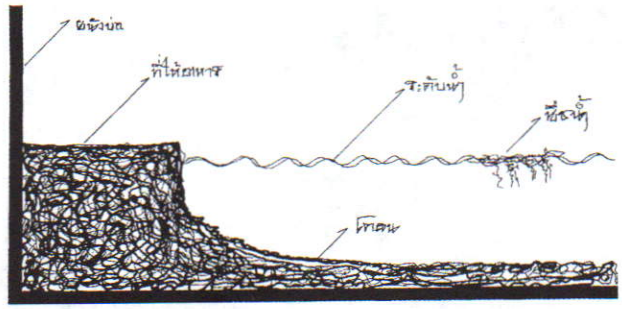

ลักษณะบ่อซีเมนต์ หรือบ่อคอนกรีต

พื้นบ่อต้องใส่ดินหนา ๕-๑๐ เซนติเมตร และพื้นบ่อควรเป็นพื้นเรียบไม่ควรลาดชันนัก มิฉะนั้นตะพาบน้ำมันจะตกลงไปรวมที่แอ่งลึก

พร้อมทั้งภายในบ่อนี้ก็ควรจัดให้เกิดร่มเงาด้วย ภายในบ่อให้ร่มได้ง่ายโดยใส่ผักตบชวาและผักบุ้ง ส่วนบริเวณขอบๆ บ่อก็ปลูกพืชให้ร่มเงาไว้ด้วย ก็เพื่อให้ตะพาบน้ำรู้สึกร่มรื่นและอบอุ่นใจ เนื่องจากตะพาบน้ำเป็นสัตว์ที่ตกใจง่าย และถ้าตกใจมันจะไม่กินอาหาร ซึ่งก็จะเป็นเหตุให้โตได้ช้าลงด้วยไม่ดีเลย

เรื่องระดับน้ำในบ่ออนุบาล น้ำควรจะลึก ๒๐ เซนติเมตร ส่วนในบ่อเลี้ยงน้ำควรจะลึก ๓๐-๕๐ เซนติเมตร และในบ่อพ่อแม่พันธุ์น้ำต้องลึก ๖๐-๗๐ เซนติเมตร

การเปลี่ยนถ่ายน้ำให้สะอาดอยู่เสมอก็เป็นเรื่องจำเป็น ตะพาบน้ำวัยอ่อน และลูกตะพาบน้ำขนาดมีอายุ ๑-๒ เดือน ถ้าทำได้ควรเปลี่ยนถ่ายน้ำให้ ๒ วันต่อครั้ง ส่วนตะพาบน้ำขนาดใหญ่แล้ว ถ้าเปลี่ยนถ่ายน้ำให้สัปดาห์ละ ๑ ครั้งก็จะดี

อัตราการปล่อยตะพาบน้ำในบ่อเลี้ยง จะต้องจัดให้พอเหมาะพอดี คือถ้าเป็นพ่อแม่พันธุ์ควรปล่อย ๓-๕ ตัวต่อตารางเมตร ถ้าเป็นวัยแรกเกิดควรปล่อย ๕๐ ตัวต่อตารางเมตร ตะพาบน้ำที่มีอายุ ๒ เดือน ควรปล่อย ๒๕ ตัวต่อตารางเมตร และที่มีอายุ ๖ เดือน แล้วควรปล่อย ๗-๑๐ ตัวต่อตารางเมตร อัตราปล่อยเลี้ยงอย่างนี้ เหมาะกับตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันหรือพันธุ์ญี่ปุ่นดีมาก

การสร้างบ่อเลี้ยงตะพาบน้ำ

การเลี้ยงตะพาบน้ำที่สุพรรณบุรี ซึ่งถึงแม้ว่าขณะนี้จะมีเลี้ยงกันไม่มากนัก แต่อนาคตตะพาบน้ำอาจจะเป็นสัตว์เศรษฐกิจอีกตัวหนึ่งของจังหวัดนี้ก็ได้ ด้วยมีผู้สนใจทำการเลี้ยงกันอยู่มากเหมือนกัน

คุณวัชรี ลิ้มจิตสมบูรณ์ ซึ่งอยู่บ้านเลขที่ ๑๓๙/๓ หมู่ที่ ๖ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ก็เป็นเกษตรกรอีกรายหนึ่งที่หันมาเลี้ยงตะพาบน้ำ เดิมทีคุณวัชรีเคยเลี้ยงแต่ไก่และปลาเท่านั้นเอง ซึ่งเลี้ยงมานานถึง ๘ ปีแล้วละ แต่ต่อมาเห็นว่าการเลี้ยงตะพาบน้ำขายได้ราคาดีกว่า จึงทดลองเลี้ยงดูบ้าง

ตอนที่คุณวัชรีจะหันมาเลี้ยงนั้น เนื้อตะพาบน้ำคงมีราคากิโลกรัมละ ๘๐๐ บาท แต่ลูกตะพาบน้ำราคายังตัวละ ๑๕ บาท ต่อมาจากประสบการณ์ที่เลี้ยงตะพาบน้ำมา ๒-๓ รุ่นแล้ว ก็พบว่าตะพาบน้ำเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย อาศัยอยู่ได้แทบทุกสภาพแวดล้อมดีจริงๆ

ตะพาบน้ำที่นิยมเลี้ยงกันมากนั้น เป็นพันธุ์ไต้หวันมากกว่าพันธุ์พื้นเมืองของไทยเรา เพราะเหตุที่ตะพาบน้ำไต้หวันเจริญเติบโตเร็ว ขยายพันธุ์ได้เร็วดี และเป็นที่ต้องการของต่างประเทศดีด้วย เนื่องจากนิยมนำไปปรุงอาหาร และใช้เป็นยาบำรุงกำลังก็ได้ดี ประเทศที่รับซื้อตะพาบน้ำจากไทยเรามากก็ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และไต้หวัน แล้วก็ฮ่องกง เหล่านี้ เป็นต้น

ซึ่งขั้นตอนของการเลี้ยงตะพาบน้ำนี้ก็ไม่ยากอะไรนัก คุณวัชรีได้เล่าให้ฟังว่า ต้องเตรียมบ่อเลี้ยงให้พร้อมก่อนอื่นถ้าเป็นบ่อเก่าก็ต้องจับปลาออกให้หมด และดูดเลนหรือตะกอนสกปรกออก กั้นขอบบ่อด้วยกระเบื้องให้สูงขึ้นมาพอสมควร มิฉะนั้นตอนโตขึ้นแล้วตะพาบน้ำมันก็อาจจะยังขุดดินหนีออกไปได้ จึงต้องปิดกั้นให้ดี และควรใส่ยาฆ่าเชื้อชื่อ **"ซีโอไล"** (Seoli) ให้ด้วย เพื่อเตรียมบ่อให้พร้อมดีก่อนที่จะลงมือเลี้ยง

ถ้าเป็นบ่อใหม่ก็ควรกั้นขอบบ่อด้วยกระเบื้อง ซึ่งจะมีความแข็งแรงและลื่น ตะพาบน้ำไม่สามารถจะเจาะหรือปีนผ่านออกจากบ่อไปได้ และจะต้องใส่ยาฆ่าเชื้อด้วยเช่นกัน จากนั้นก็นำลูกตะพาบน้ำซึ่งได้จากแม่พันธุ์ที่มีอายุ ๑-๒ ปีมาปล่อยให้ โดยบ่อเลี้ยงจะใส่ลูกตะพาบน้ำนี้ลงเลี้ยงประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ ตัว ขึ้นอยู่กับขนาดของบ่อ ว่าจะใหญ่หรือเล็กขนาดไหนก็ต้องจัดให้พอเหมาะด้วย

ในตอนแรกอาจจะใส่น้ำลงไปในบ่อไม่มากนัก ควรให้มีระดับน้ำสูงประมาณ ๕๐ เซนติเมตรก็พอแล้ว การให้อาหารระยะแรกนี้คงให้วันละ ๓ เวลา เพราะลูกตะพาบน้ำนั้นมีขนาดตัวเล็กอยู่

อาหารที่ให้ลูกตะพาบน้ำที่ฟาร์มกิน ก็ได้แก่ปลาบดละเอียด ๖ ส่วน ที่ฟาร์มของคุณวัชรี ใช้ปลาทูสดเพราะหาง่าย แล้วก็มีรำละเอียด ๓ ส่วน ข้าวต้ม ๑ ส่วน และมีผักใบเขียวให้ด้วยอีกนิดหน่อย

อาหารสูตรนี้ให้ลูกตะพาบน้ำที่เลี้ยงนั้นกินต่อไปได้จนโต บางโอกาสก็จะโยนซากไก่ตายลงไปให้กินบ้าง เพื่อเร่งการเจริญเติบโต พอมันเริ่มโตจะต้องค่อยๆ เพิ่มปริมาณน้ำในบ่อ เพื่อไม่ให้ตะพาบน้ำรู้สึกอึดอัดจนกัดกัน การเลี้ยงตะพาบน้ำที่ฟาร์มนี้จะไม่นิยมการถ่ายน้ำออก ส่วนมากจะใช้วิธีเติมน้ำเข้าไปเรื่อยๆ พอเลี้ยงได้ครบ ๔ ขีด - ๘ ขีด ถือว่าใหญ่ที่สุดสำหรับการขายเพื่อการบริโภคนั้น จะมีราคาประมาณ ๓๕๐ บาทต่อกิโลกรัม น้ำหนักตัวละ ๓ ขีด - ๔ ขีดนั้น ถือว่าเป็นตะพาบน้ำขนาดกลาง ราคา ๒๓๐ บาทต่อกิโลกรัมและที่หนักต่ำกว่าตัวละ ๓ ขีด ถือว่าเป็นตะพาบน้ำขนาดเล็ก ราคาอยู่ที่ประมาณ ๑๒๐ บาทต่อกิโลกรัม ส่วนมากพ่อค้าจะมาขอรับซื้อถึงที่ฟาร์มกันเลย

และคุณวัชรียังเล่าให้ฟังถึงเรื่องศัตรูของลูกตะพาบน้ำอีกด้วยว่า ส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกนก หรือไม่ก็ปูนา จึงต้องคอยระวังให้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งปูนานั้นจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเคยพบว่ามีปูนาแอบเข้าไปจับลูกตะพาบน้ำวัยอ่อน กินจนเกลี้ยงบ่อเสียหายกันมาแล้ว

ส่วนเกษตรกรอีกรายหนึ่ง ที่เลี้ยงตะพาบน้ำไว้ขายเหมือนกัน แต่เลี้ยงกันคนละแบบกับคุณวัชรี ลิ้มจิตสมบูรณ์ โดยแตกต่างกันตรงที่เกษตรกรรายนี้ ใส่น้ำลงในบ่อมากตั้งแต่เริ่มแรกด้วยคาดหวังว่าน้ำจะได้ไม่เสียเร็ว และยังจะช่วยให้ไม่เป็นแผลตามตัวในตอนโตได้ดีอีกด้วย นอกจากนั้นยังต้องมีตาข่ายป้องกันพวกนก และปิดกั้นกระเบื้องขอบบ่อไว้ เพื่อป้องกันหนูรบกวนไว้ด้วยเช่นเดียวกับแบบแรก

ที่ให้อาหารในบ่อดินซึ่งสร้างเป็นราง

สำหรับสูตรอาหารที่ใช้เลี้ยงตะพาบน้ำของฟาร์มนี้ก็ให้พิเศษกว่าสูตรของคุณวัชรี คือ จะมีปลาป่น ๑๐% ปลาทะเล ๘๐-๙๐% อาหารหมูเล็ก ๕% ข้าวกล้องต้ม ๕% และเร่งด้วย **"ไฮเกรท"** (Hi - Grate) ใส่เติมลงไปให้ด้วยเล็กน้อย เพื่อช่วยให้ตะพาบน้ำโตเร็ว และยังเสริมด้วยอาหารคาวมาก เช่น ไก่ และก็มีการเพิ่มพวกหอยเชอรี่ ซึ่งใช้เป็นโปรตีนอัดทดแทนปลาได้เป็นอย่างดีให้ด้วย พอตะพาบน้ำนั้นโตได้ที่ พ่อค้าก็จะมารับซื้อถึงที่เลยเช่นกัน เรื่องตลาดจึงไม่ต้องเป็นห่วงนัก

หากสนใจวิธีเลี้ยงตะพาบน้ำของฟาร์มนี้โดยละเอียด ท่านผู้อ่าน *"วารสารไทย"* ก็อาจจะติดต่อขอรับคำแนะนำเพิ่มเติมได้ที่ คุณเกรียงไกร หอมกลิ่น บ้านเลขที่ ๘๑/๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี หรือทางโทรศัพท์รหัส (๐๓๕) หมายเลข ๔๑๓๓๓๕ คุณเกรียงไกรบอกว่ายินดีให้คำปรึกษา รวมทั้งเรื่องการตลาด และเรื่องพันธุ์ตะพาบน้ำเหล่านี้ก็ยินดีจะให้คำแนะนำด้วยได้เสมอ

การตลาดนั้นส่วนใหญ่คงจะต้องพึ่งพาการส่งออกเป็นหลัก เนื่องจากตลาดของตะพาบน้ำภายในประเทศยังมีค่อนข้างแคบ สังเกตได้ง่ายๆ ตามตลาดสดต่างๆ มักไม่ค่อยจะมีตะพาบน้ำสดวางขายเลย อย่างเก่งจะมีอยู่บ้างก็เฉพาะเจ้าประจำ ที่วิ่งรับส่งขายตามภัตตาคารหรือร้านอาหารป่าเท่านั้นเอง

อีกปัญหาหนึ่งที่เห็นอยู่ในขณะนี้ก็คือ บรรดาพ่อค้ารับซื้อตะพาบน้ำ ซึ่งดูเหมือนว่าจะมีอยู่มากมายหลายคน แต่ถ้ามองให้ลึกๆ ดูแล้วจะเห็นว่า เป็นพ่อค้าจากกลุ่มเดียวกันแทบทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นในด้านการกำหนดราคารับซื้อ จึงแทบจะเหมือนกันหมด

นอกจากนั้นจุดอ่อนที่ยังต้องเร่งแก้ไขก็คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงตะพาบน้ำในขณะนี้ ยังไม่ค่อยจะรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองได้เท่าใดนัก

ดังนั้น ลักษณะที่เป็นอยู่คือต่างคนต่างเลี้ยง ต่างคนต่างขาย ราคาตะพาบน้ำจึงมีแนวโน้มที่จะลดลงได้ง่าย จากเคยกิโลกรัมละ ๕๐๐-๖๐๐ บาทเมื่อ ๒-๓ ปีที่แล้วมานี้ ขณะนี้คงเหลือแค่กิโลกรัมละ ๓๕๐ บาทเท่านั้นเอง จึงควรจะต้องเร่งให้มีการรวมตัวกันจัดการตลาดให้ดีจึงจะแก้ไขได้

และทางออกที่ดีอีกทางหนึ่ง ที่จะช่วยให้อาชีพการเลี้ยงตะพาบน้ำสดใสกว่านี้ก็คือ ทางราชการน่าจะต้องเข้ามาช่วยดูแลในด้านความมั่นคงของอาชีพตลอดจนเรื่องราคา โดยให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งผู้เลี้ยง ผู้ซื้อ และผู้ส่งออกอย่างเหมาะสมด้วยก็จะดี

เพราะลำพังแต่ส่วนงานบริการของ ธ.ก.ส. เองนั้น โดยหน้าที่แล้วงานหลักก็คือให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อ แต่ก็พร้อมเสมอที่จะประสานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมด้วย ในทุกๆ วิถีทางเท่าที่พอจะกระทำได้ นอกจากจะเลี้ยงขายตะพาบน้ำตัวใหญ่แล้ว ก็ยังควรจะเลี้ยงเอาไข่เพาะฟัก

ขายเป็นตัวลูกตะพาบน้ำวัยอ่อนตัวเล็กๆ ให้เกษตรกรรายอื่นซื้อไปเลี้ยงต่อด้วย ก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับฤดูวางไข่ของตะพาบน้ำ จะมีสูงสุดในราวเดือนมีนาคมถึงปลายเดือนสิงหาคม ตามปกติตะพาบน้ำที่มีอายุตั้งแต่ ๑ ปีครึ่งขึ้นไป จะเริ่มผสมพันธุ์และวางไข่ได้แล้ว และในปีหนึ่งมันอาจจะวางไข่ได้ ๕-๖ ครั้ง ในฤดูร้อนนี้ผู้เลี้ยงควรเพิ่มน้ำในบ่อ ให้สูงจากพื้นบ่อประมาณ ๘๐ เซนติเมตร แล้วปล่อยพ่อ-แม่พันธุ์ตะพาบน้ำให้ผสมพันธุ์กัน ในอัตราพ่อพันธุ์ ๑ ตัวต่อแม่พันธุ์ ๕ ตัว ให้อาหารพวกปลาเป็ดสดๆ กับผักและผลไม้ได้เต็มที่ ถ้าไม่ไปรบกวนหรือทำให้ตะพาบน้ำตกใจ มันจะผสมพันธุ์กันในช่วงค่ำๆ บริเวณริมบ่อที่มีน้ำตื้นๆ

หลังจากนั้นประมาณ ๑๖ ถึง ๑๘ ชั่วโมงตะพาบน้ำตัวเมียจะเริ่มขึ้นมาบนบก แล้ววางไข่บริเวณที่เป็นดินทราย โดยในช่วงนี้ตัวเมีย ๑ ตัวจะวางไข่ได้ทุกเดือน ครั้งละ ๑๐ ถึง ๒๐ ฟอง เมื่อสังเกตพบให้รีบนำไข่มาฟักในบ่อคอนกรีต ซึ่งบรรจุทรายน้ำจืดสูงจากพื้นบ่อประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ฝังไข่ให้ลึกประมาณ ๒ นิ้ว แล้วใช้ทรายกลบ พรมน้ำเบาๆ ๒ ถึง ๓ วันต่อครั้ง พอให้ทรายมีความชื้น หลังจากนั้นประมาณ ๖๐ วัน ไข่ตะพาบน้ำนั้นก็จะฟักออกมาเป็นตัว

ลูกตะพาบน้ำเมื่อฟักออกจากไข่แล้ว นำมาเลี้ยงในบ่ออนุบาลระยะแรก ซึ่งนิยมสร้างเป็นบ่อคอนกรีตขนาด ๔ ตารางเมตร ในช่วง ๓ วันแรกนั้นจะยังไม่ต้องให้อาหาร เพราะลูกตะพาบน้ำจะกินไข่แดงที่มีติดตัวมา แต่ผู้เลี้ยงต้องหมั่นเปลี่ยนถ่ายน้ำให้ทุกวัน เพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคต่างๆ ให้ปลอดภัยด้วย ปกติลูกตะพาบน้ำอายุต่ำกว่า ๑ เดือน ยังจะมีความต้านทานต่อโรคได้ไม่ค่อยดี แต่เมื่อมีอายุเกิน ๑ เดือนไปแล้ว จะมีความต้านทานต่อโรคได้ดีขึ้นมาก

เมื่อลูกตะพาบน้ำอายุได้ประมาณ ๑ เดือนแล้ว จึงเริ่มคัดตัวที่มีขนาดใกล้เคียงกัน นำมาเลี้ยงในบ่ออนุบาลระยะที่ ๒ ที่มีขนาดใหญ่ขึ้น โดยเลี้ยงในอัตราส่วน ๒๕ ตัวต่อพื้นที่ ๑ ตารางเมตร ให้กินปลาเป็ดต้มผสมกับอาหารหมู วันละ ๒ มื้อเช้าและเย็น

และเมื่อลูกตะพาบน้ำมีอายุประมาณ ๓ เดือน จึงนำไปเลี้ยงขุนในบ่อดินหรือบ่อคอนกรีตก็ได้ โดยปล่อยลูกตะพาบน้ำประมาณ ๕ ตัวต่อพื้นที่ ๑ ตารางเมตร ระยะนี้ให้กินปลาสดบด ผัก และผลไม้ที่หาได้ง่าย ให้วันละมื้อในตอนเย็น เลี้ยงขุนประมาณ ๑๐-๑๒ เดือน ก็สามารถจะจับขายได้แล้ว

เกี่ยวกับเรื่องการขาดสารอาหารบางอย่างของตะพาบน้ำ ซึ่งทำให้ตะพาบน้ำที่เลี้ยงนั้นไม่แข็งแรง ก็มีเกษตรกรบางรายใช้วิธีการให้อาหารเสริมที่ทำขึ้นเองให้ตะพาบน้ำกิน ช่วยให้แข็งแรงมีความต้านทานโรคได้ดีขึ้นมาก ดังเช่นที่ฟาร์มของคุณใช้ เจียมจรัสรังษี เกษตรกรตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเดิมมีอาชีพเลี้ยงปลาดุก และต่อมาได้เลี้ยงตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันจำหน่ายด้วย

ที่ฟาร์มนี้ได้นำเอารำข้าว และข้าวที่โม่แล้ว ซึ่งเป็นอาหารธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เอามาผสมกับปลาสวายและปลาสายไหม ปั้นเป็นก้อนๆ ไว้ริมบ่อให้ตะพาบน้ำกิน เพื่อเป็นอาหารเสริม และเพิ่มปริมาณสารอาหารด้วย

เนื่องจากปัจจุบันพบว่า ตะพาบน้ำจำนวนมากที่ส่งออกขายต่างประเทศนั้นขาดสารอาหารบางอย่าง จึงทำให้ไม่แข็งแรง และในขณะเคลื่อนย้ายจึงมีการตายเกิดขึ้นได้เป็นจำนวนมาก อาหารเสริมง่ายๆ ดังกล่าวนี้จึงช่วยให้ตะพาบน้ำได้สารอาหารครบถ้วนดีขึ้น ช่วยให้เจริญเติบโตเร็วและแข็งแรงดีขึ้น เมื่ออายุ ๘ เดือนก็มีน้ำหนักได้ประมาณ ๕ ถึง ๘ ขีด ซึ่งเป็นขนาดที่ตลาดต้องการรับซื้อ

ปกติการเลี้ยงขุนตะพาบน้ำนี้ ถ้าเลี้ยงในฤดูร้อนจะได้ผลดีกว่าในฤดูหนาว เพราะในฤดูหนาวตะพาบน้ำจะไม่ค่อยกินอาหาร และจะไม่ค่อยเจริญเติบโตต่างกว่าการเลี้ยงในฤดูร้อน ดังนั้น ถ้าเกษตรกรรู้จักจัดระบบการเลี้ยงและการตลาดให้ดี ตะพาบน้ำนี้ก็มีทางจะทำรายได้ให้แก่เจ้าของได้ไม่เลวเชียวละ

ปัจจุบันนี้เกษตรกรจังหวัดชุมพร สามารถลดค่าอาหารเลี้ยงตะพาบน้ำลงได้ครึ่งหนึ่ง โดยผสมอาหารใช้เองแทนอาหารสำเร็จรูปที่เคยใช้กันอยู่แต่ก่อน ช่วยให้เกษตรกรผู้เลี้ยงตะพาบน้ำรายนี้ มีผลกำไร

เพิ่มมากขึ้นอย่างน่าสนใจยิ่ง อย่างเช่นที่ฟาร์มของคุณเกี่ยม ถาวรอุดมกิจ เกษตรกรหมู่ที่ ๑๐ ตำบลด่านสวี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร

ที่ฟาร์มของคุณเกี่ยม ได้นำวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาใช้ทำอาหารเลี้ยงตะพาบน้ำโดยนำปลาสดที่ซื้อมาจากสะพานปลา มาผสมกับหัวอาหารเลี้ยงลูกสุกรเล็กในอัตราส่วน ๑๐ ต่อ ๑ บดรวมกันในเครื่องบดเนื้อ ใช้เลี้ยงตะพาบน้ำแทนอาหารสำเร็จรูปที่มีจำหน่ายในท้องตลาดทั่วๆ ไป

จากวิธีนี้เองจึงทำให้ประหยัดค่าอาหารลงได้ จากที่ต้องซื้ออาหารสำเร็จรูปราคากิโลกรัมละ ๓๖ บาท มาเสียค่าอาหารที่เกษตรกรผสมขึ้นเองนี้ เพียงกิโลกรัมละ ๗ บาท ๗๕ สตางค์เท่านั้นเอง ช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารของตะพาบน้ำที่เลี้ยงนี้ลงได้เป็นอันมาก น่าสนใจดีจริงๆ

ตามปกติเกษตรกรดังกล่าวนี้ ได้เลี้ยงตะพาบน้ำไว้ประมาณรุ่นละ ๓,๕๐๐ ตัว เคยต้องเสียค่าอาหารสำเร็จรูปเลี้ยงตะพาบน้ำรุ่นละ ๑ แสนบาท แต่เมื่อผสมอาหารเองสำหรับใช้เลี้ยงตะพาบน้ำดังกล่าว จะเสียค่าใช้จ่ายประมาณรุ่นละ ๕ หมื่นบาทเท่านั้นเอง

แต่ตะพาบน้ำที่เลี้ยงด้วยอาหารดังกล่าว จะเจริญเติบโตช้ากว่าที่เลี้ยงด้วยอาหารสำเร็จรูปเล็กน้อย คือจะสามารถจับขายได้เมื่อตะพาบน้ำอายุ ๙ เดือน แทนที่จะเป็น ๘ เดือน นอกจากนี้การผสมอาหารเองเกษตรกรยังสามารถผสมยาปฏิชีวนะ รวมเข้าไปในอาหารขณะผสมเข้าเครื่องบด เพื่อรักษาโรคของตะพาบน้ำได้อีกด้วย

เรื่องการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ตะพาบน้ำ เพื่อใช้ในการขยายพันธุ์ต่อไปนั้น ที่ฟาร์มบางเสร่บอกว่าควรใช้วิธีการสังเกตความแตกต่างระหว่างพ่อแม่พันธุ์ตะพาบน้ำ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในฤดูผสมพันธุ์วางไข่ ตัวแม่พันธุ์จะมีลำตัวอูมหนา เชิงแคบ กระดองหลังกลมตัวใหญ่กว่า และหางสั้น

ส่วนตัวผู้ กระดองหลังจะแบนเอียงเล็กน้อย ขนาดเล็กกว่าตัวเมีย มีหางยาว สำหรับตะพาบน้ำพ่อแม่พันธุ์ที่ดี ควรมีขนาดใหญ่ที่สุดในรุ่นเดียวกัน การผสมพันธุ์ควรจะปล่อยพ่อพันธุ์ ๑ ตัวต่อตัวเมีย ๓-๕ ตัว จะกำลังพอเหมาะดี

ปกติตะพาบน้ำจะผสมพันธุ์ที่บริเวณน้ำตื้นริมบ่อ ตัวเมียจะวางไข่ในตอนหัวค่ำ ตามบริเวณเนินทรายที่จัดไว้ในบ่อพ่อแม่พันธุ์นั้นเอง โดยมันจะใช้เท้าคุ้ยทรายให้เป็นหลุมอีกประมาณ ๕-๑๐ เซนติเมตร แล้วจึงวางไข่ และใช้เท้าเขี่ยทรายกลบ ตัวเมียตัวหนึ่งจะวางไข่ประมาณ ๑๐-๒๐ ฟอง ถ้าอากาศอบอุ่นพอเหมาะดี อัตราฟักออกเป็นตัวก็อาจจะได้มากประมาณ ๗๐-๘๐ เปอร์เซ็นต์

การฟักไข่จากในที่อุณหภูมิอากาศปกติของประเทศไทย ซึ่งมีระดับ ๒๙-๓๑ องศาเซลเซียส นับว่าเหมาะสมต่อการฟักไข่ได้ดี การฟักไข่ในช่วงฤดูร้อนประมาณ ๕๐-๖๐ วันไข่จะพักเป็นตัว โดยลูกตะพาบ

น้ำจะแหวกเปลือกไข่ให้แตกออกมา แล้วคุ้ยดินขึ้นมาเอง ต่อจากนั้นมันก็จะลงไปฟักตัวในแอ่งน้ำที่เตรียมไว้รุ่งขึ้นเช้าจึงนำไปยังบ่ออนุบาลที่ ๑ ตะพาบน้ำวัยแรกเกิด จะมีความยาวพอๆ กับเหรียญบาทรุ่นใหม่

ส่วนในฤดูฝน ระยะเวลาการฟักไข่จะเลื่อนออกไปเป็น ๕๕ วัน และในฤดูหนาวที่อุณหภูมิ ๑๘-๒๐ องศาเซลเซียส การฟักไข่จะไม่ค่อยได้ผลดี ถ้าจะให้ได้ผลนั้นจะต้องเพิ่มความร้อนให้ในที่พักไข่ด้วย

หลังจากตะพาบน้ำนั้นฟักไข่ออกมาเป็นตัวได้ ๒-๓ วันแรกแล้ว จะยังไม่ต้องให้อาหาร ในวันที่ ๔ จึงค่อยเริ่มให้อาหารจำพวกปลาเป็ดนึ่งหรือลวกให้กินทั้งตัว ให้วันละ ๑ ครั้งในช่วงตอนเย็นโดยนำปลาใส่ไว้ในที่ให้อาหาร ซึ่งวางอยู่มุมใดมุมหนึ่งของบ่อ และทุกๆ เช้าจะต้องเก็บเศษอาหารที่ตะพาบน้ำกินไม่

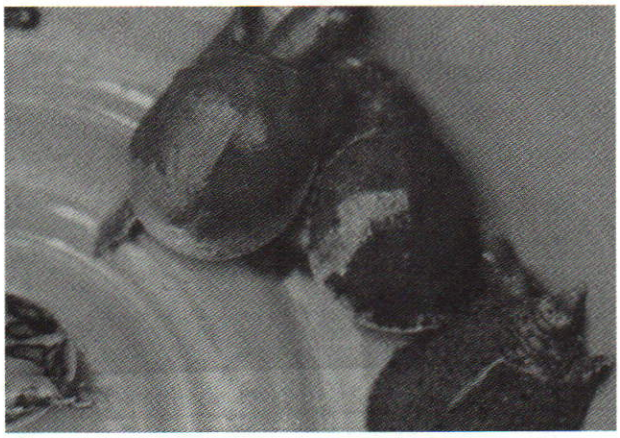

ลูกตะพาบที่อนุบาล ในระยะที่ ๑ และ ๒

หมดออกด้วย

พอลูกตะพาบน้ำมีอายุได้สองสัปดาห์ จึงให้อาหารผสมสลับปลาสด เพื่อฝึกให้ตะพาบน้ำได้กินอาหารผสม ซึ่งมีปลาเป็ดผสมกับปลายข้าว ผสมด้วยหัวอาหาร ผสมวิตามิน แร่ธาตุ จัดวางให้ลูกตะพาบน้ำ

บางรายจะให้อาหารพวกไส้ไก่ ไส้เป็ด เป็นอาหารเสริม เมื่อลูกตะพาบน้ำมีอายุ ๓ เดือน จึงค่อยให้อาหารผสมเป็นหลัก และให้ปลาสดตามความเหมาะสมต่อไปได้ ปัจจุบันต้องการตะพาบน้ำขนาดตัวที่มีอายุเพียง ๖-๑๒ เดือน จะขายได้ราคาดีมาก

ตะพาบน้ำพันธุ์ไต้หวันนี้ก็เป็นสัตว์เศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่เกษตรกรหลายรายนิยมเลี้ยงกันเพิ่มมากขึ้น เพราะสามารถจำหน่ายได้ราคาสูง และตลาดต่างประเทศก็ต้องการมาก

แต่การลงทุนในระยะแรกนั้นออกจะสูงนิดหน่อย โดยเฉพาะบ่อที่เลี้ยงขุนที่จะต้องสร้างเป็นบ่อปูนซีเมนต์ เพื่อทำความสะอาดได้ง่าย เพื่อไม่ให้เป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค เมื่อสร้างบ่อเสร็จแล้วเกษตรกรควรจะตัดต้นกล้วย นำไปแช่น้ำไว้ในบ่อนั้นสักชั่วระยะหนึ่ง เพื่อช่วยลดความเป็นกรดของปูนที่ฉาบบ่อ

และในระหว่างที่เลี้ยงขุนตะพาบน้ำ ก็จะต้องเปิดน้ำสะอาดใส่ในบ่อเป็นระยะ เพื่อถ่ายเทน้ำเสียและเศษอาหารที่ตกค้างออก นอกจากนั้น ยังควรจะต้องล้างบ่อและฆ่าเชื้อโรคให้ด้วยทุกๆ ๔ เดือน หากเกษตรกรจัดการรักษาคำนึงถึงความสะอาดของบ่อให้ดี ก็จะทำให้ตะพาบน้ำปลอดโรค ไม่ต้องเสียค่ารักษาโรคเพิ่มมากขึ้น ช่วยให้ประหยัดได้ดีขึ้นด้วย

ท่านผู้อ่านอาจจะงงอยู่บ้าง ที่ได้เสนอเกี่ยวกับเรื่องวิธีการเลี้ยงดู การให้อาหารตลอดจนเรื่องการวางไข่และการเลี้ยงตัวอ่อนของตะพาบน้ำ มีปรากฏอยู่หลายวิธีด้วยกัน นั่นเป็นเพราะอยากจะให้ท่านได้ทราบความแตกต่างของวิธีการที่ผู้เลี้ยงแต่ละฟาร์มในท้องถิ่นที่แตกต่างกันใช้ได้ผลดีอยู่ ก็ขอให้พิจารณาเลือกวิธีการ เอาได้ตามใจชอบของท่านเองเถิด

ท่านผู้อ่านทั้งหลายคงจะเข้าใจดีขึ้นแล้ว แนวโน้มของตลาดมีความต้องการตะพาบน้ำเพิ่มมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศญี่ปุ่น ฮ่องกง และสิงคโปร์ เท่าที่มีอยู่ขณะนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้นเอง ด้วยความต้องการของผู้บริโภคยังมีอยู่สูงมาก เกษตรกรผู้มีความเหมาะสมจะเลี้ยงตะพาบน้ำได้จึงไม่ควรจะละเลยโอกาสในปีนี้เสียล่ะ

สำหรับผู้สนใจที่ต้องการจะไปขอรับคำแนะนำและศึกษาดูงานจากฟาร์มเลี้ยงตะพาบน้ำด้วยตนเอง ก็มีฟาร์มเลี้ยงตะพาบน้ำในจังหวัดต่างๆ อยู่หลายแห่งที่ยินดีให้ความร่วมมือในการนี้ได้ ขอเชิญสอบถามได้โดยตรงจากฟาร์มนั้นๆ หรือจากท่านเกษตรอำเภอ หรือเกษตรจังหวัดของท่านได้เสมอ

ปัจจุบันมีการแปรรูปตะพาบน้ำเป็น *"ตะพาบน้ำผงบรรจุแคปซูล"* ที่มีคุณค่าทางอาหารอยู่ครบถ้วน ผลิตโดยบริษัท World Agro Export Co.,Ltd. ของไทย โดยใช้ชื่อผลิตภัณฑ์นี้ว่า *"เทอราจิน"* ซึ่งต่างประเทศนิยมบริโภคกันมาก ด้วยมีสารอาหารที่ทำให้ร่างกายผู้บริโภคแข็งแรงสมบูรณ์ได้ดีขึ้น ช่วยดึงราคาของตะพาบน้ำได้ดีด้วย

เรียน ท่านผู้อ่านวารสารไทย

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิมพ์วารสารไทยมาตั้งแต่ต้นปี ๒๕๒๔ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และเพื่อเป็นการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

เราได้เปิดโอกาสให้ท่านผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆที่เกี่ยวกับวารสารไทย หรือหากท่านต้องการให้เรานำเสนอเรื่องใดที่ท่านคิดว่าน่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและชาติบ้านเมือง คอลัมน์นี้เป็นเวทีของท่าน ขอได้โปรดเสนอความคิดเห็นส่งมาในใบตอบรับนี้ และกรุณาอย่าลืมปิดดวงตราไปรษณียากรด้วย

ขอขอบคุณ

ใบตอบรับ *วารสารไทย*	ได้รับ วารสารไทย ฉบับที่.....เรียบร้อยแล้ว	วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕.....
ชื่อผู้รับ.....		
ที่อยู่/สถานที่ทำงาน :		
คำถาม/ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่างๆ :		

(ตัดตรงรอยนี้)

กรุณาส่ง

ปิดดวงตราไปรษณียากร
๒ บาท

ฝ่ายจัดทำ **"วารสารไทย"**
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย จปร. (เดิม) ทำเนียบรัฐบาล
ถนนราชดำเนิน เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

(แนวพับ)

(แนวพับ)

ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ วัดเสนาสนารามราชวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ภาพ : กนกวรา หาญวิจารณ์)

ภาพพุทธประวัติ

ภาพที่ ๓๐ : การปรินิพพาน

เมื่อทรงสั่งสอนสาวกองค์สุดท้าย คือ สุภัททะปริพาชกแล้ว พระพุทธเจ้าก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ในวันวิสาขะปุณณะมี

บรรยาย : พิทูร มลิวัลย์
เขียนภาพ : สนั่น รัตนะ

และในคืนวันนั้น สุภัททะปริพาชกได้มาเฝ้าขออุปสมบท พระองค์ก็ทรงอนุญาตให้อุปสมบทเป็นพระสาวกองค์สุดท้ายของพระพุทธองค์ ต่อจากนั้น พระองค์ก็ได้ประทานพระโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ครั้นถึงยามสุดท้ายแห่งวันเพ็ญเดือนวิสาขะ ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน